

HALDEN
KOMMUNE

Årsmelding 2018

Rådmannens kommentarer	3
Samfunn og utvikling	5
Visjon og verdier	23
Styringssystemer	24
Organisasjon	26
Personal og HMS	29
Rammeområdene - sammendrag	39
Driftsregnskap	41
Balanse	45
Investering	51
Finans	53
Sentraladministrasjon og fellesfunksjoner	56
NAV	61
Undervisning og oppvekst	68
Kultur	75
Helse og omsorg	82
Teknisk	89

Rådmannens kommentarer

Gjennom en sterkere skattevekst enn forutsatt og et fortsatt lavt rentenivå nådde Halden kommune det økonomiske målet også for 2018 med god margin. Driftsområdene viste derimot et samlet merforbruk på 4,1 mkr. Det ble tidlig på året klart at sektor undervisning og oppvekst ikke ville klare å holde budsjetttrammene, og det ble nødvendig med omprioriteringer og budsjettjusteringer for å holde et forsvarlig tjenestenivå for denne sektoren gjennom 2018. Et år vi har arbeidet med nettopp å skape en fortsatt robust driftsbalanse.

Et foreløpig mindreforbruk på 59,6 mkr etter inndekninger og nødvendige avsetninger, er likevel et resultat vi skal være stolte av at vi har oppnådd. Omstilling av kommunal drift er krevende. Særlig krevende er det når omstillingen foregår i en tid hvor omfanget og krav til tjenestene øker.

Likevel, vi står kanskje nå foran de mest krevende årene. Med klare signaler om lavere overføringer fra staten med krav om effektivisering og digitalisering av tjenestene, må alle ansatte i kommunen fortsatt vise det pågangsmotet og den ståpåviljen de har vist de siste årene.

Arbeidet med samfunnsutviklingen og sentrumsutviklingen spesielt har stått høyt på agendaen gjennom hele 2018, og vedtak om bygging av en 1-10 skole samt arena og basishall ble gjort tidlig i 2019. Arbeidet med områdeløftet forøvrig med Os alle 3, Fayegården og Busterudparken er alle prosjekter som har hatt stort fokus gjennom dette driftsåret og vil fortsette også i årene som kommer.

Kongeveien skole ble åpnet i oktober 2018 og er en ny og moderne skole med

nødvendig fleksibilitet for å kunne takle morgendagens undervisningstilbud. Bergheim demenssenter har gjennom 2018 reist seg og bygget stod ferdig i februar 2019. Dette er også ett moderne og fleksibelt bygg som vil bli fylt med ulike teknologiske løsninger tuftet på måten kommunen skal yte sine tjenester på i årene som kommer. Det å bygge for fremtiden med teknologiske løsninger som vil redusere fremtidige kostnadsøkninger vil være et viktig prinsipp i den tiden vi går inn i med stadig lavere statlige overføringer.

Innenfor helt nødvendig stramme rammer vektlegger vi forutsigbarhet og forsvarlighet i tjenestene til innbyggerne våre. Vår viktigste oppgave som kommune er nettopp å gi innbyggerne og brukerne våre de tjenestene de har krav på. Gjennom brukerundersøkelser vi har hatt, registrerer vi at kommunens innbyggere i all hovedsak er fornøyd med det tilbudet kommuner gir.

I vårt videre arbeid med kostnadskontroll er det svært viktig at vi følger nøye med på hvordan tjenestene utvikler seg, og at vi klarer å ta ut effekter av effektiviseringer og digitalisering av tjenestene. Digitalisering av oppgaver og tjenester er helt nødvendig for å møte de utfordringene vi vet kommer. Med bakgrunn i dette har vi nå startet arbeidet med en digitaliseringsstrategi. Forventninger fra innbyggerne øker i takt med borgernes digitale modenhet, og vi må jobbe for å kunne tilby innbyggerne ett digitalt førstevalg

Smart City, eller smarte byer, er et begrep som brukes over hele verden og som forklarer hvordan byer og bygder skal utvikles til å bli bærekraftige og moderne samfunn der både økonomiske, sosiale og

miljømessige verdier gjennomsyrrer alt vi gjør og skaper. I 2018 har det pågått flere slike prosjekter, og tidlig i 2019 ble det kanskje mest kjente, mobilitetsprosjektet, rullet ut med både Smart-city biler og El-sykler til disposisjon for innbyggerne.

*Roar Vevelstad, rådmann
rådmann*

Vi er opptatt av en god samhandling med lokale virksomheter, bedrifter og næringsliv. Rådmannen har stor tro på at vi i fellesskap kan inspirere hverandre, og gjennom å dele kunnskap bidra til innovasjon og utvikling av det gode lokalsamfunnet i Halden.

Samfunn og utvikling

Hovedmålene i kommuneplanens samfunnsdel utledes av kommunens roller som samfunnsaktør, tjenesteleverandør, arbeidsgiver og tilrettelegger for et godt lokaldemokrati. Kommuneplanens samfunnsdel skal være styrende for kommunens samfunnsplanlegging og legger føringer for kommuneplanens arealdel. Kommunens planstrategi er et viktig utviklings- og styringsverktøy som skal sikre en samlet prioritering av plandokumenter.

Målene som settes i samfunnsplanen konkretiseres gjennom økonomiplaner og årsbudsjett.

Kommunen som samfunnsaktør

Halden som regionsenter

I Østfold er det fire definerte regioner; Nedre Glommaregionen, Mosseregionen, Indre Østfold og Haldenregionen. Haldenregionen består av Halden og Aremark kommuner. Halden by er regionsenter for regionen. I mange sammenhenger oppleves Østfold i dag som en arbeids- og opplevelsesregion. Rådmannen ser at dette forsterkes og at den regionale arbeidspendlingen øker i Halden. Haldenregionen har et underskudd på om lag 1200 arbeidsplasser.

For Halden som region og lokalsamfunn er det viktig at det finnes et bredt tilbud til kommunens innbyggere, både innenfor handel, service, kultur og arbeidsmarked. Selv om Østfold er lite, og fylket nærmest kan sees på som en arbeidsmarkedsregion, er det viktig for Haldenregionen at det finnes et mangfold innen regionen. Næringsvirksomhet innenfor kommunen genererer aktivitet. I dette bildet blir også næringsvirksomhet i sentrumsområdet viktig, da dette vil generere aktivitet i sentrum, noe som er et uttrykt mål.

I forbindelse med fylkesplanarbeidet opptrer Aremark og Halden som en region. Regionrådet ble etablert desember 2017 og har deltatt i fylkets planarbeid for rullering av fylkesplanen.

Samarbeid med andre kommuner

Halden kommune samarbeider med en eller flere kommuner om utførelse av oppgaver, f.eks. fellestjenester, kontorstøtte, tekniske forhold eller utadrettede oppgaver. Kommunen er medlem i tre interkommunale selskaper (IKS).

Helse og omsorg

- Legevaktordning der kommunen samarbeider med Aremark kommune
- Samhandlingsreformen – der Halden og Aremark kommuner samarbeider bl.a. gjennom Helsehuset Halden - Aremark
- Krisesenter for Halden og Aremark kommuner
- Samarbeider med Sarpsborg kommune og Fredrikstad kommune i flere innovasjonsprosjekter.

Undervisning og oppvekst

- Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) som betjener Halden og Aremark kommuner
- Gjennomføring av faget utdanningsvalg
- hospitering i videregående skole i samarbeid med Aremark kommune

Teknisk

- En generell bistandsavtale med alle kommuner som er tilknyttet ØST 110-sentral
- En overgripende nordisk bistandsavtale muliggjør samarbeidsavtaler innenfor brann og redning med Strømstad, Dals Ed og Tanum kommuner.
- Haldenvassdragets Kanalselskap
- Driftsassistansen Østfold IKS (VA-systemene) (se også under Interkommunale selskaper)
- Interkommunalt utvalg mot akutt forurensning
- Plan og byggesakstjenester, matrikkelføring, oppmåling og miljø hvor kommunen samarbeider med Aremark kommune
- Brannsamarbeid Halden Aremark

Interkommunale selskaper (IKS), kommuneloven §27

- Interkommunalt Arkivselskap Østfold (IKAØ IKS)
- Driftsassistansen Østfold IKS (VA-systemene)
- Østfold kommunerevisjon IKS

Annet

- Veterinæravtalen for Halden og Aremark kommuner
- Sporadisk samarbeid med andre kommuner og Østfold fylkeskommune når det gjelder rammeavtaler.
- Tjenesteavtaler med Aremark kommune

Eierinteresser

Halden kommune er den største arbeidsgiveren i kommunen og leverer et vidt spekter av tjenester til kommunens innbyggere. Dette skjer i hovedsak gjennom kommunens organisasjon, men også i samarbeid med andre kommuner, staten og fylkeskommunen. Kommunen kjøper også tjenester fra private aktører.

Halden kommune har eierinteresser i ulike selskaper som ikke fremkommer i kommunens regnskap på annen måte enn som en noteopplysning. Dette er både aksjeselskap, pensjon- og livselskap, borettslag og andre selskapsformer. Tabellen under viser i hvilke selskaper Halden kommune har eierinteresser i.

Eiermeldingen ble fremlagt for behandling i kommunestyret våren 2015, med senere revideringer. Hensikten med eiermeldingen er å etablere et overordnet, tverrpolitisk styringsdokument som Halden kommune har eierinteresser i. Eiermeldingen skal være et fundament for en aktiv og prinsipiell utøvelse av eierskapet.

Selskapets navn	Org-nummer	Inngående balanse 01.01.2018	Utgående balanse 31.12.2018	Endring i 2018	Antall aksjer/ andeler	Eier-andel %
Egenkapitaltilførsel HKP 93/96-98/02	979 846 940	44 451 154	44 451 154	-		
Egenkapitalinnskudd KLP	938 708 606	8 071 117	8 971 390	900 273		0,17
Aksjer i Halden Arbeid og Vekst AS	917 715 378	2 200 000	2 200 000	-	2 000	100,00
Aksjer i Østfold Energi AS	879 904 412	5 000 000	5 000 000	-	5 000	7,14
Aksjer Storgata 7 Halden AS	987 584 947	12 407 930	12 407 930	-	10 000	100,00
Aksjer Inspiria Eiendom AS	988 839 590	-	-	-	137	0,64
Aksjer Haldenvassdragets kanalsels.	912 266 168	27 252	27 252	-	27 626	15,48
Halden Byutvikling AS	980 687 791	693 000	-	693 000	1 500	100,00
Aksjer Smart Innovation Østfold AS	986 258 191	72 364	72 364	-	40	3,16
Aksjer Alarmsentral Brann Øst AS	979 435 495	45 098	45 098	-	609	0,92
Aksjer Halden Utvikling	996 681 254	4 000 000	4 000 000	-	4 000	20,00
Aksjer Drivhuset AS (Ny Vekst)	998 251 346	155 318	155 318	-	10	33,33
Andel Rådyrfaret Borettslag	986 002 251	100	100	-	1	
Andel Kvartetten Borettslag	986 383 328	100	100	-	1	
Andeler Biblioteksentralen SA	910 568 183	3 000	3 000	-	23	0,01
Andeler i HABO	935 892 910	20 000	20 000	-	200	0,5
Andelsbrev Berg Boligbyggelag	-	20	20	-	20	
Andeler Kleiva Borettslag	943 479 291	1 200	1 200	-	12	
Andeler Ostunet Borettslag	997 599 772	160 000	160 000	-	32	
Totalt		77 307 653	77 514 926	1 593 273		

Næringsutvikling

Næringsutvikling vil være svært viktig de kommende årene. Halden har lange tradisjoner som industriby, og ca. 20% av arbeidsplassene i Halden er innen industrien. På landsbasis er tallet ca. 10%. På grunn av bl.a. økt automatisering, markeder i tilbakegang og lavere oljepriser, har de seneste årene flere små og mellomstore industribedrifter lagt ned eller flyttet fra Halden.

I 2018 har Halden kommune jobbet videre med å tilrettelegge for nye arbeidsplasser basert på eksisterende miljøer og har jobbet videre i forbindelse med de tre satsingsområdene i nærings- og utviklingsanalyse for perioden 2016 – 2022. Satsingsområdene er;

- 1) Energi- og digital innovasjon
- 2) Arrangementsbyen
- 3) Nyetablering og knoppskyting i eksisterende virksomheter

Halden Næringsråd og Strategisk Næringsplan

Halden Næringsråd er en paraplyorganisasjon for alle bransjeorganisasjonene i Halden, kommunens administrasjon og representanter fra politisk posisjon og opposisjon. Halden Næringsråd utarbeider Strategisk Næringsplan (SNP) hvor alle medlemsorganisasjoner, inkl. Halden kommune, utarbeider hovedmål og tiltak for sin organisasjon i planperioden. SNP for 2015 – 2020 ble vedtatt i juni 2015. Halden kommune har fortsatt med et nært samarbeid med Halden næringsråd i 2018.

Halden kommunes hovedmål i SNP er: «... å bidra til å styrke eksisterende næringsliv, utvikle arbeidsplasser og bidra til nyetablering. Arbeidsplasser og bosetting i kommunen er grunnlaget for økonomisk aktivitet og utvikling.»

Tiltakene for å oppnå hovedmålet er:

- Være et godt og tydelig vertskap for næringslivet

- Være en etableringsvennlig kommune
- Videreføre støtte til NCE og være en spennende og krevende bidragsyter
- Halden kommune skal være den mest innovative kommunen i Norge

I tillegg har det vært oppstart nærings- og sysselsettingsplan for Halden 2019 – 2031.

Etablering av ny næring i Halden

Halden skal være en etableringsvennlig kommune. Ordfører, rådmann og administrasjon har gjennom året vært i dialog med mange potensielle etablerere. Kommunen har ikke noe næringsfond, men oppretter kontakt med aktuelle nettverk som Smart Innovation Norway, Drivhuset, Innovasjon Norge og Næringshagen. Østfold. Nettverkene kan bidra med kontorplasser, søknad til det offentlige virkemiddelapparatet, nettverksbygging, kurs osv.

Halden kommune inngikk i 2017 et samarbeid med Blender Collective for å bidra til flere arbeidsplasser innen kreative næringer i Halden. Blender Collective har etablert seg i Tollboden med et coworking-miljø der medlemmene har kontorer i åpent landskap på heltid eller deltid. Dette samarbeidet har fortsatt i 2018.

Kunnskap i sentrum

Kunnskap i sentrum ble startet i 2016 for å sikre at barn og unge blir en del av arbeidslivet og at de får en best mulig vei til arbeidslivet, først og fremst med fokus på overgangene mellom barnehage til barneskole, barneskole til ungdomsskole, ungdomsskole til videregående skole, videregående skole til høyere utdanning, høyere utdanning til arbeidslivet.

Kunnskap i sentrum ble i 2018, i likhet med i 2017, arrangert i et samarbeid med Halden næringsråd og var et arrangement som var skreddersydd for å koble næringslivet i Halden med fremtidens arbeidstakere. Bedriftene som deltok ble synlig for svært mange som var på vei ut i arbeidslivet.

Dette var en arena for å vise fram alt hva næringslivet i Halden har å by på, samtidig som byens utdanningsmuligheter ble vist fram. Ved å koble bedrifter og skoleelever fikk bedriftene gode muligheter til å skape økt forståelse for hvilke muligheter som finnes innen dagens arbeidsmarked.

Haldenkanalen

Haldenvassdragets Kanalselskap eier og drifter sluser, kaianlegg og installasjoner langs kanalen. Halden kommunes tilskudd og kjøp av tjenester fra Kanalselskapet var 522 733 kr. i 2018.

Regionalpark Haldenkanalen arbeider med merkevarebygging, utvikling av opplevelsesnæring, primærnæring og stedsutvikling i området Haldenkanalen. Halden kommunes bidrag er 350 000 kr. årlig.

Halden Turist

Halden Turist er en medlemsorganisasjon for besøksnæringen, dvs. næringer innen overnatting, opplevelser, restaurant og transport. Halden kommune er en betydelig bidragsyter til Halden Turist sin drift med 685 415 kr. i 2018. Halden Turist bistår på sin side med markedsføring, materiell, innsalg av aktiviteter og arrangement i Halden.

Norwegian Center of Expertise (NCE)

Halden kommune har siden 2007 vært med i NCE-satsningen. Kommunen har forpliktelser i form av økonomisk tilskudd frem til og med 2018. I 2018 bidro kommunen med 1 mill. kr.

NCE-klyngen består av mer enn 70 forskningsmiljøer og bedrifter. Miljøet som er samlet i klyngen er offensive i forhold til utvikling av fremtidige bærekraftige løsninger knyttet primært til områdene energi og IT. NCE har en globalt spennende virksomhet, og dette bidrar til å befeste miljøet i Halden som et av de ledende i verdenssammenheng innenfor sine nisje-områder.

Kommunen har gjennom året deltatt på ulike workshops og konferanser i regi av NCE.

Samferdsel

Tilrettelegging for en effektiv trafikk-avvikling i en kommune, og spesielt gjennom sentrum, er viktig. Mange kommuner i Østfold har problemer med dette i dag, og har valgt å løse dette gjennom utbygging finansiert av bompenger og statlige tilskudd.

Halden kommune holder fortsatt på at det ikke skal innføres bompengefinansiering på utbyggingsprosjekter.

Halden kommune arbeider aktivt for å få «sin» plass i forhold til de samferdselsinvesteringene som skal komme i fylket. Rådmannen ser at Halden sakker akterut i forhold til de andre regionene i fylket. Dette er svært uheldig for næringslivet i Halden og vil på sikt bli et hinder.

Det har ikke vært noen større kommunale samferdselsanlegg i 2018. De tiltakene som har vært igangsatt relaterer seg i stor grad til vann og avløpsprosjekter. De største prosjektene er:

- Ferdigstillelse av hele området Damhaugen.

- Festningsbakken

- Holmseløkka

- Hoffgårdløkka / Svalsrød

- Glenne-området

- Peder Ankersgate/ Rødsbakken/ Ringveien

Kollektivtilbudet har vært stabilt gjennom 2018. Jernbaneverket har ikke startet utredningsarbeidet av endelig trasevalg for InterCity-banen. Det er ikke avsatt midler i nasjonalbudsjettet for slik arbeid i 2018, slik at den lovte oppstarten av kommunedelplan for jernbane er satt ut i tid. Trasevalget vil være viktig ved vurderingen av mulig arealutnyttelse av sentrale områder i sentrum som nå er båndlagt i forslaget til sentrumsplan. Rådmannen og ordfører arbeider med BaneNOR for å se på andre løsninger for å starte opp planarbeidet. Spesielt rettet mot områdene i sentrum.

.

Høgskolen i Østfold (HiØ)

Halden kommune har fulgt opp invitasjoner fra HiØ med bl.a. stand under studiestart og stand på karrieredagene. Halden kommune har hatt ulike studentprosjekter og ansatt studenter i MasterTrainee-stillinger, i tillegg til samarbeid om flere forskningsprosjekter. Kommunen ønsker å bidra til å styrke HiØ og å integrere studentene i Haldensamfunnet.

Kompetanse og arbeidskraft

Haldensamfunnet har over tid hatt lave resultater på utdanningsnivå sammenliknet med andre kommuner/samfunn, dette til tross for store kompetansebedrifter som

Høgskolen i Østfold (HiØ), Halden kommune, IFE, Nexans, NCE-klyngen, med flere. Denne utviklingen har fortsatt i 2018.

Arbeidsledigheten i Halden har gjennom 2018 holdt seg under gjennomsnittet for Østfold. Dette er positivt da Halden på grunn av sin næringssammensetning har vært utsatt for svingninger i markedet. Sysselsettingsgraden i Halden og Østfold går stadig nedover. Til tross for en årlig netto tilflytting, er det stadig færre i arbeidsfør alder som står i arbeid.

Dialogen som kommunen har med bedrifter har fortsatt gjennom 2018 og signalene som går på rekruttering av arbeidskraft er de samme som tidligere. Det er en stadig avskalling av arbeidsplasser med lave krav til formell kompetanse, handelsnæring, industri og bank/finans. Samtidig er det et økende behov for å rekruttere høyere kompetanse og da spesielt realfagskompetanse.

Det er ofte svært tidkrevende og kostbart å rekruttere denne arbeidskraften, ofte må man rekruttere utenfor eget fylke, og det er desto viktigere at den man ansetter ikke slutter etter kort tid så bedriften må starte rekrutteringen på nytt. Halden kommune har initiert Nettverk for kompetansetilflyttere for å imøtekomme dette. Nettverket er todelt:

1. Bedriftsnettverk for bedrifter som rekrutterer høy formell kompetanse
2. Nettverk for kompetansetilflytterne selv

I løpet av 2017 ble nettverket løftet opp fra å være et Haldenprosjekt, til å bli et prosjekt i Partnerskap for næringsutvikling i Østfold ledet av Halden kommune, avdeling for samfunnsutvikling. Dette samarbeidet har fortsatt gjennom hele 2018.

Ønsket resultat

- Hjelpe næringslivet i Østfold med å tiltrekke seg arbeidstakere med spesialisert kompetanse.
- Synliggjøre fagmiljøer og fritidsmuligheter
- Bidra til å integrere personer med spesialisert kompetanse så de blir boende i Østfold i minimum 10 år.

En god kommune som tilrettelegger og utvikler infrastruktur innenfor områder som bolig og næring, kulturtilbud, barnehage- og skoletilbud, er viktig for at bedrifter i Halden skal kunne være attraktive og utvikle seg.

Høgskolen i Østfolds (HiØ) tilstedeværelse i Halden er viktig. Skolen har gjennom 2018 utviklet sitt samarbeid med lokalsamfunnet og spesielt kompetansemiljøet som har etablert seg ved HiØ (kunnskapsparken). Samarbeid med kompetanse fra arbeidslivet og offentlige institusjoner er med på å bringe utviklingen videre. Studentene får økt arbeidslivskompetanse og arbeidslivet får ny kunnskap, dette ser en spesielt på aktiviteten gjennom Drivhuset. Drivhuset er et samarbeid mellom det offentlige, høgskolen og kompetansemiljøer på å drive næringsutvikling blant studenter. De formelle samarbeidsmøtene mellom Halden videregående skole, Halden kommune og HiØ i forhold til utdanningstilbudet har fortsatt gjennom 2018.

Ungt Entreprenørskap

Halden kommune ønsker å inkludere barn og unge i næringsutviklingen, først og fremst gjennom systematisk arbeid med Ungt Entreprenørskap i alle barne- og ungdomsskolene, men også med å tilrettelegge for samarbeid mellom skoler og næringslivet (som f.eks. via Ungt Entreprenørskap, Kunnskap i Sentrum, Drivhuset, prosjektoppgaver, bachelor- og masteroppgaver ved HiØ). I 2016 ble det vedtatt at «Halden kommune inngår et

forpliktende samarbeid med Ung Entreprenørskap.» Dette ble fulgt opp i 2018.

Nettverk for kompetansetilflytting

Halden kommune gjennomførte i 2016 dybdeintervju med ledelsen i de største bedriftene i Halden. Det var spesielt en felles utfordring som alle bedriftslederne nevnte:

Bedriftens utvikling er avhengig av å rekruttere personer med høy formell kompetanse og spesialisering innenfor flere fagfelt, og denne kompetansen er vanskelig å rekruttere lokalt og regionalt. Dette behovet vil øke fremover. I tillegg er det helt nye og endrede behov/krav for å beholde arbeidstakere med denne kompetansen.

Det er ofte svært tidkrevende og kostbart å rekruttere denne arbeidskraften, og det er desto viktigere at den man ansetter ikke slutter etter kort tid så bedriften må starte rekrutteringen på nytt. Bedriften må selv ta ansvar for å tilrettelegge for nyansatte, og mange har programmer for «onboarding». Imidlertid ser det ut til å være lite samarbeid bedriftene imellom for å synliggjøre fagmiljøer i regionen og fritidstilbud.

Halden kommune startet på bakgrunn av dette behovet Nettverk for kompetansetilflytting. I løpet av 2017 har nettverket blitt løftet opp fra å være et Haldenprosjekt, til å bli et prosjekt i Næringsriket Østfold ledet av Halden kommune, avdeling for samfunnsutvikling. Dette samarbeidet har blitt videreført gjennom hele 2018.

Ønsket resultat:

- Hjelp næringslivet i Østfold med å tiltrekke seg arbeidstakere med spesialisert kompetanse.

- Synliggjøre fagmiljøer og fritidsmuligheter, og bidra til å integrere personer med spesialisert kompetanse så de blir boende i Østfold i minimum 10 år.

Bedriftene som blir med i nettverket vil lære av hverandre. Det vil bli en arena for kunnskapsdeling, i tillegg til at de bedriftene som har kommet lengst og har ekstra kapasitet vil ha mulighet til å tilby tjenester til de andre bedriftene i nettverket. Det vil være spesialiserte tjenester som flere av bedriftene ikke vil ha mulighet til å tilby på egenhånd.

Nettverket skal skape et miljø i Østfold som skal tiltrekke personer med svært spesialisert kunnskap som bedriftene i Østfold har behov for. Nettverket er et samarbeid mellom kommunene og de bedrifter som har behov for å rekruttere personer med spesialisert kunnskap som ikke bor i Østfold.

Det jobbes også med et nettverk for kompetansetilflytterne selv med fokus på sosiale aktiviteter, norsk kurs osv.

Nettverk for arrangører og besøksnæring

Avdeling for samfunnsutvikling arrangerer månedlige frokostmøter for arrangører og næringsliv for å informere om kommende arrangement og tilrettelegge for næringsutvikling i forbindelse med arrangementene.

Ordførers frokostmøter

Ordfører har regelmessige åpne frokostmøter for næringsliv og andre interesserte. Frokostmøtene er faglig og sosial møteplass hvor det knyttes kontakter på tvers av bransjer. Avdeling for samfunnsutvikling bistår med organisering og er tilstede for å innhente informasjon og koble personer sammen.

Befolkning og levekår

Det har vært en jevn økning av antall innbyggere i Halden, men befolkningsveksten har de siste årene gått

litt ned og er litt lavere enn landsgjennomsnittet. I 2018 var det en samlet tilvekst på 140, av disse er 55 innvandrere eller flyktninger, fødselsoverskuddet var på minus 35 personer, og 115 personer er innflytting til kommunen. (ssb.no)

Antall eldre over 80 år gikk litt ned fra 2014 til 2016, nå ser vi en svak økning både i Halden og i landet for øvrig. Prognosene viser at antall eldre over 80 år vil øke i årene fremover, og demensproblematikken som følger av dette, vil gi kommunen utfordringer i et lengre perspektiv. (ssb.no)

I 2018 var antallet barn som vokser opp i lavinntektsfamilier i Halden høyere enn de foregående år. Vi har sett en økning de siste årene som er bekymringsfull. Det er en høyere andel enn i landet for øvrig, men lavere enn flere av de kommuner som er i kommunegruppe 13. (i KOSTRA definert som sammenlignbare kommuner til Halden). Arbeid og utdanning har stor betydning for helse og levekår. I Halden er andelen arbeidsledige på samme nivå som resten av landet. Antall personer med uførepensjon og arbeidsavklaringspenger er derimot høyere enn landsgjennomsnittet. Utdanningsnivået er lavere i Halden og resultatene fra nasjonale prøver i skolen ligger lavere enn landsgjennomsnittet. Eksamensresultater for 10.klasse i matematikk har bedret seg de siste årene og har ligget på landsgjennomsnittet. Vi ser også at frafall i videregående skole har minsket med ca 1% hvert år de siste årene. Halden er ikke signifikant forskjellig fra gjennomsnitt for landet lengre i denne målingen. (fhi.no)

Andelen ungdomsskoleelever som oppgir at de minst én gang siste 12 måneder har drukket så mye at de har følt seg tydelig beruset, er ikke entydig forskjellig fra landet. Andelen ungdomsskoleelever som oppgir at de minst én gang siste 12 måneder har brukt cannabis, er ikke entydig forskjellig fra landsnivået. (Ungdataundersøkelsen.)

Folkehelse

Etter at Folkehelseloven trådte i kraft 01.01.2012, med formål om at kommunene skal bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse og utjevner sosiale forskjeller, har folkehelseperspektivet fått økt oppmerksomhet, både i planverk generelt men også som element i beslutningsgrunnlag. Dette sikres gjennom en intern samhandlingsarena for alt planarbeid i kommunen, og i kommunes folkehelsegruppe.

Halden kommune har valgt folkehelse som et av satsingsområdene i de siste økonomiplanene.

Dokumentet «Oversikt over helse- og helsetilstanden i befolkningen og påvirkningsfaktorer på denne» rulleres hvert år og er et av grunnlagsdokumentene for kommunens planlegging.

Gjennom ulike tilskuddsordninger og prioritering av satsinger internt har det også i 2018 blitt videreført aktivitet og startet nye tiltak, med formål å fremme folkehelse og sikre sosial deltakelse. Som eksempler nevnes blant annet stavgangsgrupper på festningen i regi av kommunens fysioterapeuter, bowlskafeér, aktiv på dagtid, og frisklivssentral, tiltak rettet mot flyktninger i regi av prosjekt «introduksjon frivillig», og det er inngått et eget samarbeidsprosjekt med Halden videregående skole for å forebygge frafall.

Halden kommune deltar i nettverksarbeid for trygge lokalsamfunn. Flere aktiviteter er igangsatt i forbindelse med denne satsingen: Forebygge fall hos eldre, oppgradering av miljøstasjoner og nye nedgravde søppelløsninger på damhaugen for å forebygge brann, flere barnehager arbeider for å bli godkjent som trafiksikker barnehage, og det er utarbeidet trafiksikkerhetsplan.

Arbeidet for at skoler og barnehager i Halden skal bli godkjent som helsefremmende virksomheter er en

strategisk satsing på bakgrunn av frafall i videregående skoler. Resultater faglig har også sammenheng med riktig kosthold, nok søvn, psykisk helse og fysisk aktivitet. Dette har vært en stor satsing for folkehelsearbeidet også i 2018 og er et ledd i arbeidet med utjevning av sosiale ulikheter i helse.

Halden kommune fikk innvilget penger til Låby nærmiljøprosjekt i 2018. Prosjektet har oppstart høsten 2019.

Digitalisering og innovasjon

I tråd med nasjonale føringer er Halden kommune opptatt av å digitalisere og automatisere tjenester der dette er hensiktsmessig. Kommunen har et sterkt fokus på å øke innovasjonstakten i sin utvikling av tjenester til innbyggerne, både med mål om å redusere kostnader, øke attraksjonsverdi for kommunen og skape nye arbeidsplasser. Vi ønsker å jobbe i tett samarbeid med næringslivet, innbyggere og akademia for å skape fremtidens løsninger og vi er opptatt av å iverksette prosjekter og løsninger som støtter opp om FNs bærekraftsmål. Enkelte av kommunens innovative løsninger har fått stor oppmerksomhet i 2018. Halden komme er blitt en foregangskommune innen innovasjon i Norge og vi blir invitert til å presentere våre prosjekter i svært mange fora og sammenhenger rundt i landet.

I hver kommunalavdeling er det egne digitalisering- og innovasjonsgrupper som kontinuerlig jobber med å få finne enklere og mer effektive måter å jobbe på. Gruppene er også ansvarlig for å innføre lovpålagte systemer og bidra til at sikkerhet blir godt ivaretatt. En overordnet programgruppe, med interne og eksterne deltagere, ser på kommunens innovasjons- og digitaliseringsarbeid i sin helhet på tvers av kommunalavdelingene. For å få økt entusiasme rundt innovasjon ble det i 2018 arrangert en workshop om dette temaet for ledere, prosjektledere og andre sentrale personer i kommunen.

Kommunen har i 2018 arbeidet med mange innovasjons- og digitaliseringsprosjekter med ulik kompleksitet. Noen er i oppstartfasen, mens andre er blitt etablert i 2018. I februar 2018 fikk Halden kommune utdelt prisen for beste Smart-by løsning i Norge for vårt konsept «Virtuell kortidsavdeling». Løsningen består av en digital plattform som muliggjør kommunikasjon mellom hjemmeboende pasient og legevakt, og mellom legevakt og hjemmesykepleien. Kommunen fikk også mye publisitet når vi fikk satt opp 2 smart-benker utenfor Tistasenteret.

I teknisk sektor er det kommunens bildelingsløsning og arbeidet med å få på plass nye smarte vannmålere som har fått størst oppmerksomhet. Kommunen har inngått et samarbeid med selskapene Smartlab, Techni, Telenor og Microsoft om å lage en vannmåler som blant annet kan finne vannlekkasjer i ledningsnettet langt bedre enn dagens løsninger. Vannmåleren skal kommunisere via NB-IoT-nettet og innbyggere skal kunne følge med på vannforbruk og eventuelt stoppe vanntilførselen til eget hus via en mobil-app. Det har vært stor interesse fra andre kommuner for å høre om dette prosjektet. Kommunens bildelingsløsning har også fått mye oppmerksomhet.

Renovasjonavdelingen har lansert effektive og innovative løsninger i tett samarbeid med Høgskolen i Østfold. I alle miljøstasjoner og nedgravde avfallsdunker i kommunen finnes en sensor, som i tillegg til å sende informasjon om når dunken tømmes, kontinuerlig sender informasjon om fyllingsgrad og temperatur. Dette medfører at kommunen i større grad kan unngå overfylte miljøstasjoner og forhindrer at miljøstasjoner tømmes unødvendig. Systemet gir en økonomisk besparelse i tillegg til at det bidrar til et grønnere miljø ved at det kjøres noe mindre.

Innen skolesektoren har det vært stort fokus på digitalisering. Vi er opptatt av å øke både elevenes og de ansattes digitale kompetanse. Halden kommune har blitt benyttet som testarena for studenter ved Høgskolen i Østfold for digital undervisning gjennom DigiLu-prosjektet.

Kommunen er i oppstartfasen når det gjelder bruk av ulike sensortechnologi innenfor IoT, men dette vil være et viktig satsingsområde for kommunen i årene som kommer. Bevisst bruk av ulike sanntidsinformasjon vil medføre at kommunen kan tilby bedre tjenester til innbyggerne og vil få bedre tilgang på informasjon som vil gjøre at enkelte beslutninger kan tas på et bedre grunnlag.

Klima og miljø

Overordnede nasjonale mål

Siden Klimakonvensjonen ble vedtatt under FNs konferanse om miljø og utvikling i Rio i 1992 har det vært bred enighet på Stortinget om at Norge må ta sitt ansvar i forhold til det å begrense den globale oppvarmingen. Etter hvert som årene har gått har kravene til tiltak øket. I

Parisavtalen, som trådte i kraft i november 2016, er målsettingen å begrense den globale oppvarming til to grader. Videre er det mål om at verden skal bli klimanøytral i løpet av siste halvdel av dette århundret. Dette innebærer at man ikke kan slippe ut mer klimagass enn det man greier å fjerne eller fange.

For å få oppfylle internasjonale og nasjonale mål er det helt nødvendig at alle bidrar.

Departement, direktorat, fylkesmanns embete tilpasser lovverk og utarbeider retningslinjer/ veiledere for kommunene.

Fylkeskommune og kommunene tilpasser egen virksomhet gjennom det å etterspørre miljøvennlige løsninger, og legge til rette slik at innbyggerne kan gjøre miljøvennlige valg.

Jobben lokalt i kommunene blir altså ikke primært å sette egne, hårde mål, men å finne gode tiltak, lokalt i kommunene, gjerne i samarbeid med nabokommuner.

Krav om tiltak vil komme, og det er som regel en stor fordel å være tidlig ute med å legge om kursen. Erfaringsmessig er raske omveltninger mer merkbare enn godt opplyste endringer over tid.

Innkjøp

Kommunens innkjøpsveileder åpner for at det kan stilles miljøkrav ved innkjøp.

«Det bør foretrekkes miljøvennlige produkter. Halden kommune skal derfor under planleggingen av den enkelte anskaffelse ta hensyn til livssyklus-kostnader og miljømessige konsekvenser av anskaffelsen. Presisering av at det skal, så langt det er mulig, stilles konkrete miljøkrav til produktet eller ytelsen. Det er tillatt å etterspørre miljøsertifiserte produkter, så som produkter merket med Svanen eller andre slike miljøkvaliteter.»

Selv om kravene i retningslinjene er vagt formulert er det, med dagens regelverk, mulig å stille miljøkrav ved offentlige innkjøp i Halden. For emballasje og gjenvinning har imidlertid kommunen

Vinterstemning i november (foto: H.N. Østvik)

forpliktet seg til å stille krav, gjennom sitt medlemskap i ordningen *Grønt punkt*.

Kommunale bygg

Det er besluttet at det skal stilles miljøkrav til kommunens byggeprosjekter. Kongeveien skole (6.600m²) ble ferdigstilt høsten 2018 og nytt demenssenter på Bergheim (10.800 m²) ferdigstilles våren 2019. Byggene oppføres i massive tre-elementer og det legges opp til bruk av vannbåret oppvarming, med bergvarme fra dype borehull.

Mobilitetsprosjektet

Halden kommune har inngått en avtale om å leie en rekke elbiler fem dager i uka mellom klokka 8 og 16. I helgene og på kvelden, når de fleste kommunalt ansatte har gått hjem fra jobb, vil utleiefirmaet Moveabout gjøre de samme bilene tilgjengelig for byens innbyggere.

Prosjektet er delingsøkonomiens kinderegge. Vi blir mer miljøvennlige da kommunens CO2-regnskap blir mye bedre, det vil utjevne sosiale forskjeller og i tillegg vil kommunen spare penger.

Ved å ha en bilpark tilgjengelig for egne ansatte er målet at utgifter til kjøregodtgjørelse reduseres vesentlig. Ved at bilparken deles med innbyggerne kan kommunen eie færre biler og dermed vil kostnadene til transport totalt reduseres for kommunen.

Det tilrettelegges for utleie på timebasis til publikum. Det vil gjøre det enklere for flere å ha tilgang til bil når man bare trenger det en gang i blant. I tillegg vil prosjektet tilrettelegge ekstra for at personer med begrensede ressurser skal få mulighet til å låne elbil kostnadsfritt for blant annet å transportere egne barn til fritidsaktiviteter.

Prosjektet skal også motivere og engasjere både kommunalt ansatte og innbyggere til å ta i bruk mer miljøvennlige mobilitetsløsninger.

Energiforbruk og klimagasser

Planprogram for ny kommunedelplan for klima og energi ble vedtatt i Kommunestyret 6. desember 2018. Halden og alle de andre kommunene i Østfold (med unntak av Aremark), fylkeskommunen og fylkesmannen samarbeider i klimanettverket «Klima Østfold» om rullering av klima- og energiplaner. Samarbeidsprosjektet vil resultere i rapporter og faktagrunnlag til planene. Det har blitt gjennomført en rekke arrangementer rettet mot ulike målgrupper og med ulike temaer som en del av medvirkningsprosessen. Klimaplanarbeidet ble også vist fram på stand under «Kunnskap i sentrum». Foreløpig fremdriftsplan legger opp til ferdigstilling av planen sommeren/høsten 2019.

Halden kommune søkte om klimasatsmidler fra Miljødirektoratet til tre prosjekter, og fikk tilsagn på alle. Totalt tilskudd ble 2 925 000 kr. De tre prosjektene, som alle er fullført eller gjennomføres nå, var: «Etablering av elbil- og elsykkelpool», «Grønne korridorer som alternativer til bil» og «Klimavennlig fortettingsstrategi».

Det gjøres en rekke klimavennlige og energismarte tiltak i Halden kommune, og her er noe av det som har pågått i 2018:

- Bergheim bo- og aktivitetssenter og Kongeveien skole har blitt bygget i massivtre.
- Mobilitetsprosjektet med elbil- og elsykkelutleie ble startet opp og har fått massiv omtale og anerkjennelse.
- Utbygging av fjernvarmenett fra Remmendalen renseanlegg.

- Prosjektet «MatVinn» ble gjennomført av fem Halden-familier.
- Det jobbes med flere Smart City-prosjekter som har potensiale for energieffektivisering og klimagassreduksjon

Samtidig er det også et stort potensiale for å gjøre mer. I kommunens bygninger kan det innføres ENØK-tiltak, det er både energi- og klimamessig smart, og økonomisk gunstig. Oljefyring må fases ut i løpet av 2019, i tråd med «Forskrift om forbud mot bruk av mineralolje til oppvarming av bygninger». Kjøretøy og anleggsmaskiner bør overføres til utslippsfri teknologi, for å imøtekomme Østfolds mål om fossilfri transport innen 2030.

Ytre miljø

I Halden kommune er det registrert 560 nedgravde oljetanker. Trolig er det mange flere. Ettersom det kommer et forbud mot oppvarming av bolig med fossil olje i 2020, skrev HA en sak for å opplyse om dette og miljøfarene knyttet til nedgravde tanker. Det ble også henvist til ENOVAS tilskuddsordning. Denne saken resulterte i et økt antall henvendelser angående sanering av oljetank.

Det har vært et økende fokus på mikroplast og plast generelt. En stor, og svært synlig, kilde til mikroplast er gummigranulat fra kunstgressbaner. I Halden ble det i 2018 installert filter i alle sluk knyttet til kommunens kunstgressbaner. I tillegg er det montert seks rister der spillere kan børste av seg granulat.

Snø med gummigranulat ved Tistedalen stadion mars 2018. (foto: M. Ringdal)

Kommunen overvåker badevannet ved utvalgte badeplasser i sommermånedene. Prøvetakingen viste stort sett utmerket badevannskvalitet, men i uke 33 ble det registrert uakseptable verdier av bakterier i Iddefjorden. Det var en svært varm og tørr sommer førte til liten avrenning til fjorden. Da det først kom skikkelig med nedbør i uke 32, ble bakterier fra bakken sannsynligvis ført ut i vannet. Oppfølgingsprøver uken etter viste igjen god vannkvalitet.

Kommunen overvåker også miljøtilstanden i flere bekker, en overvåkning som har pågått i lang tid. Remmenbekken, Unnebergbekken og Strupebekken er blant bekkene som blir overvåket og prøvetas flere ganger i året.

Avdeling for Miljø og landbruk overtok nedbørmålinger fra brannvesenet i mars 2018. Nedbørmålinger i Halden sentrum har pågått uavbrutt siden 1882 og er en oppgave som utføres for Meteorologisk institutt. Måleren ble flyttet til bakgården i Storgata 7 fra den gamle brannstasjonen 27. august 2018.

Standard norsk nedbørutstyr, regnmåler. (foto: M. Ringdal)

Luftkvalitet

Gjennom hele 2018 har Halden kommune målt svevestøv ved målestasjonen på Vaterland. Bakgrunnen for målingene er et pålegg fra Miljødirektoratet, da de vurderte at det var fare for at grenseverdiene for svevestøv kunne overskrides. Det ble pålagt måling av svevestøvfraksjonen PM10 over ett år. Ettersom måleinstrumentet også måler finere fraksjon av svevestøv, har det også blitt målt PM2,5. Målt luftkvalitet i Halden og i andre byer kan ses på www.luftkvalitet.info.

Figur: Oversikt over steder som måler luftkvalitet i Norge, hentet fra www.luftkvalitet.info

Målestasjonen finansieres delvis av Statens vegvesen og Østfold Fylkeskommune. Halden kommune er sammen med Sarpsborg, Fredrikstad og Moss kommuner i et samarbeidsforum med Statens vegvesen og Østfold fylkeskommune: samarbeidet om vegrelatert luftforurensning for byene i Ytre Østfold

Det ble ikke registrert noen overskridelse av grenseverdien for svevestøv som er satt i forurensningsforskriften i Halden i 2018. Det har vært åtte overskridelser av nedre helsebaserte vurderingsterskel for døgnverdier av PM10, se graf nedenfor. Totalt er det tillatt med 30 overskridelser før man må utarbeide en tiltaksutredning. Årsmiddelverdien ble $9,16 \mu\text{g}/\text{m}^3$ for

PM2,5 (grenseverdien er $15 \mu\text{g}/\text{m}^3$) og for PM10 var den $12,83 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (grenseverdien er $25 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Stort sett var hovedgrunnen til høye verdier boligoppvarming, altså ved- eller oljefyring.

Halden kommune har ikke mottatt noe nytt pålegg fra Miljødirektoratet om å fortsette måling av svevestøv i 2019. Ettersom målestasjonen er etablert og fungerer godt, fortsetter målingene i første halvdel av 2019. Våren er den årstiden det forventes å oppleve størst forurensning av svevestøv. Statens vegvesen og fylkeskommunen er enige i denne beslutningen, og vil dekke sin del av utgiftene også neste år.

Observerte døgnmiddelverdier av PM10. Det er tillatt med 30 døgnoverskridelser over $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Havn

Halden kommunes sjøområde ble i 2018 trafikkert av 392 skip mot 352 i 2017 og har de siste årene en positiv økning. Varer for eksport er totalt 579 409 tonn mot 553 436 i 2017. Dette er tonn fordelt i hovedsak på sten (Bakke), Papir (Norske skog), tømmer og sten på Mølen. Totalen som er registrert for Halden kommunes sjøområde er 920 175 tonn over kai, trolig er dette tallet over en million da Nexans ikke har registrering på tonn. Innenfor kommunens sjødistrikt er det 5 havneanlegg med skipstrafikk. Det anlegget med flest anløp er Bakke brygge som skiper ut sten. Nexans fabrikk har egnet havneanlegg for utskiping av kabel mens Norske skog bruker Sauøya til eksport av papir og import av clay. Sauøya fungerer også i stor grad som suppleringskai og lagerplass for

Nexans fabrikker gjennom et samarbeid med Norske Skog. Kornsiloen har kun eksport av korn, ingen import. Mølen hadde i 2018 en betydelig økning i antall anløp og varer over kai. Året startet rolig, men trafikken tok seg betydelig opp fra mai/juni. Mølen fungerer som mottakskai for tømmer til Norske skog, råvarer til Skanska, mobiliseringskai for Nexans fabrikker og nå i økende grad en eksporthavn for sagtømmer. Totalt hadde Kornsiloen og Mølen 134 skipsanløp i 2018 mot 95 i 2017.

Arbeide med videreutvikling av Mølen er igangsatt og pelingen til ny kai har startet. I mai/juni 19 vil

74 x 16 meter ny kai være ferdigstilt. Omsetningen fra skipsanløp og vareavgifter ligger på ca. kr. 6.400.000 for 2018

Havna disponerer i underkant av 500 båtplasser og oppnådde et fantastisk år i 2018 med en total dekningsgrad på ca 90%. Dette er en forbedring fra tidligere år. De største utfordringene ved båtplassene er lange ventelister på plasser som er over 3,5 breddemeter, det er også få som sier opp slike plasser. Halden havn vil levere innspill på utvidelse /fornyng av Langbrygga 2 i kommende økonomiplanprosess.

Mølen

Friluftsliv

I 2018 kan ingen klage på at vi ikke hadde badevær. Med svært lite nedbør fra mai til ut i september ble det stor skogbrannfare og totalforbud mot å gjøre opp ild. I tillegg til det fine sommerværet hadde vi en stabil og kald etterjuls vinter, med gode skimuligheter langt ut i april måned. Klimatisk sett kan 2018 oppsummeres med en stabil og snørik vinter, stabilt, tørt sommervær og en normal høst.

Det gjøres hvert år en stor dugnadsjobb med vedlikehold og merking av turstier i Halden-skogene. I kommuneskogen på Ulveholtet har naturvernforbundet lagt ut klopper over fuktige drag i turstinettet og startet opp arbeidet med å restaurere slåtteeenga like ved hytta. Det har vært en markant økning i bruken av de fire hyttene i området, som alle er åpne for allmenheten. To av hyttene er låst, men nøkkel kan lånes ved henvendelse til Plan og miljø i Storgt. 7.

Badeplassen på Krusæter fikk en «ansiktsløftning» i 2018. Nye stupebrett, griller, benker og husker, samt HC-rampe og universelt tilrettelagt toalett gjør området godt til rettlagt for kommunens innbyggere. Området er mye benyttet både sommer og vinter, og kommunen har til sammen brukt ca. 1 mill. på anlegget. Det statlig sikrede friområdet på SkrIVERøya er nå til rettlagt med parkering og godt merkede stier. Merkearbeidet er utført av Idd og Enningdalen Historielag. I tiden fremover vil kaien ved SkrIVERøybukta blir opprustet, og den vil bli ferdigstilt i løpet av våren 2019.

I 2018 er det bygget ny natursteinskai like ved båtutsettingsrampen i Sponvika. Velforeningen har gjort en stor dugnadsinnsats. Kaien gjør det enklere for allmenheten å sjøsette båter og vil bli et fint samlingssted for de som bor eller besøker Sponvika. Prosjektet er delfinansiert med midler fra Østfold fylkeskommune.

I 2018 ble kommunens kartlegging av friluftsområder ferdigstilt. Arbeidet har pågått i en to-års periode, og er delfinansiert av Østfold fylkeskommune. Kartet er nå lagt inn i Miljødirektoratets database over viktige friluftsområder og vil også etter hvert bli tilgjengelig i kommunens kartløsning.

Vann og avløp

Vann

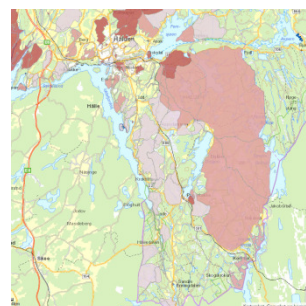
Det har i 2018 vært høy aktivitet med utskifting av vannledninger. I tillegg til at vi utvider vårt eget nett, overtar vi vannledningsnett på private utbyggingsområder. I forbindelse med separering av avløpsnett skifter vi også ut vannledningene. Fordelt på nye ledninger og utskifting av eksisterende ledninger, er det lagt ca. 13500 meter vannledning i 2018 (11000 meter 2017).

Nytt reservevannmagasin

HK etablerte i 2017 Holvannet som ny reservevannkilde. Vi har i 2018 jobbet med å styrke leveringssikkerheten for vann yttligere. Vi er ferdig prosjektert, og er i gang med anleggsarbeidene for å etablere Holvannet, Lille Erte og Femsjøen som 3 helt separate vannkilder. Ved at disse kildene blir separate, vil vi være mindre sårbare ved en eventuell forurensing. Tidligere har vi kun tatt ut vann fra Lille Erte (Pumpet vann fra Femsjøen og Holvannet til Lille Erte). Vi vil i fremtiden fortsatt ha denne muligheten, men kan ved en forurensning stenge ut eller koble inn de kildene vi ønsker. Vi vil da ha en svært god leveringssikkerhet med tanke på vannkilder. Mattilsynet er veldig tilfreds med tiltakene som er gjort og som er under planlegging. Noen av arbeidene er ferdigstilt, mens resterende ferdigstilles våren 2019.

Arbeidet med Ringledningen vann fortsetter. Prosjekt «Ringledning vann» innbefatter å etablere en overføringsledning vann fra Lille Erte, via Sørlifeltet til Berg/Halden Fengsel. Vi har i 2018 jobbet på 4 etapper (etappe 7, 8, 9 og 11). Disse ferdigstilles våren 2019. Da gjenstår kun etappe 10 før Ringledningen er ferdigstilt frem til Sørlifeltet/Lunnestad.

Planen er at etappe 10 skal ferdigstilles i løpet av 2019. Vi vil da ha en veldig god vannforsyning til industrifeltet på Sørlie, samt viktige bedrifter som Nexans og Kabi. Planen videre er å fortsette med etappe 12 og 13, som strekker seg fra Berg kirke til Halden Fengsel. Dette er de to siste strekka som gjenstår for at prosjekt «Ringledning vann» er ferdigstilt. Vi har startet prosjekteringen av etappe 12 og 13, og forventer anleggsstart ultimo 2019.

Videre sikring av vannforsyning

Etter påtrykk fra Mattilsynet må vi sikre vår vannforsyning bedre enn i dag. Vi har krav på oss til å levere godkjent drikkevann til enhver tid (Drikkevannsforskriften). Det vil si at om Lille Erte vannbehandlingsanlegg skulle bli satt ut av drift, må vi ha et annet fullgodt alternativ. Vi jobber nå med kartlegging av flere løsninger på dette. Det er gjennomført en ROS-analyse med tanke på plassering av nytt vannbehandlingsanlegg. De tre alternativene som er vurdert er: Bjørnstadbrygga, Vadet og Asak skole. Det er Asak skole som kom best ut i forhold til ROS-analyse. HK er også grunneier av tomten ved Asak, så det er i så måte kurant å få tiltrede til grunnen. Tomten må omreguleres til nytt formål. HK's planavdeling starter med dette arbeidet våren 2019. Parallelt med reguleringen, er vi i gang med prosjekteringsarbeidet for vannbehandlingsanlegget og infrastrukturen rundt. Vi har kommet langt med dette arbeidet. Konkurransen kommer til å bli lyst ut som en totalentreprise, så detaljprosjektering blir lagt til entreprenøren. Det vil gjennomføres en runde hvor entreprenørene må pre kvalifisere seg til prosjektet. Denne prosessen gjennomføres i mars 2019. Målsetningen er å ha kontrahert entreprenør sommer/høst 2019, med påfølgende anleggsstart sent 2019. Anlegget er forventet i drift tidlig 2021.

Det har i 2018 vært 28 vannlekkasjer (samme som 2017). De siste årene har antall vannlekkasjer vært stabilt på rundt 30-35 stk, så vi er fornøyd med utviklingen. Da vi har mange omkjøringsmuligheter på vannet, er det få som blir uten vann over et lengre tidsrom. For å sikre vannkvaliteten tar vi vannprøver på nettet hele året.

Avløp

Det har gjennom 2018 vært et stort trykk på gjennomføring av sanerings prosjekter.

Fordelt på nye ledninger og utskifting (separering) av eksisterende ledninger, er det lagt ca. 10600 meter spillvannsledninger i 2018 (5200 meter i 2017). I tillegg er det lagt ca. 10000 meter med «tilskudds ledninger» (huseier kan søke om tilskudd om kostnadene beløper seg til mer enn kr. 100.000,-). Det er utbetalt ut ca. 6 mill. kr. I tilskudd til private stikkledninger. Dette dreier seg i hovedsak om private anlegg i spredt bebyggelse (Vestre Berg og Rokke). Oppgraderingen av Remmen renseanlegg ble ferdigstilt i 2017. Vi har i 2018 fått testet anlegget godt, og det fungerer som forventet. Vi har nå fokus på oppgradering av Prestebakke, Kornsjø og Bakke renseanlegg. Alle disse tre anleggene trenger oppgradering for å tilfredsstille miljøkrav. Bakke renseanlegg legges ned og erstattes med en pumpestasjon. Vi vil da pumpe spillvannet via en sjøledning til Remmen renseanlegg. Anleggsarbeidene på disse tre renseanleggene er delvis startet opp, og forventes ferdig i løpet av 2019 eller tidlig 2020.

Fjernvarme: I forbindelse med utbyggingen av det nye renseanlegget er det lagt opp til mulighet for uttak av varme til et fjernvarmeanlegg. Vi har sett på mulighetene til å levere miljøvennlig varme til vår egen bygningsmasse i sentrum. Ved å samkjøre anleggsarbeidene for fjernvarme med de planlagte VA arbeidene i sentrum, vil vi kunne etablere fjernvarme til Storgata 8 (Rådhuset), Alladin kino og Storgata 7 (adm. Teknisk) til en gunstig pris.

Parallelt med sanering av spillvann er det også stort fokus på håndtering av overvann. Når gatene graves opp for å separere spillvann fornyes også overvannssystemet for å ivareta fremtidens utfordringer. Fordelt på nye ledninger, og utskifting av eksisterende ledninger, er det lagt ca. 10700 meter overvannsledninger i 2018 (3800 meter i 2017).

Investeringer

Det har i 2018 vært investert ca. 130 mill i separering og oppgradering av ledningsnett. Vi nevner de største prosjektene i prosjektoversikt under

Prosjektoversikt VA-2018.

P6237, Ringledning vann:

- Forventet ferdigstilt fra Lille Erte til Sørlifeltet/Lunnestad i løpet av 2019. Resterende etapper frem til Berg / Halden Fengsel forventes ferdigstilt 2020/ 2021.

P6244, Glenne:

- Separering / omlegging av vann- og avløp. Etappe 1,2 og 3 er ferdigstilt. Etappe 4 er under bygging. Etappe 5 er under prosjektering, og er forventet lyst ut på anbud våren 2019 med anleggsstart sommer 2019.

P6252, Knardal:

- Overvanns-ledning fra Knardal til havnebassenget. Anleggsstart sommer 2019. Ferdigstillelse vår 2020.

P6292, Vannledning Brattås:

- Det ble i 2016 prosjektert ny overføringsledning (for vann) fra Mattis i Tistedal – Måstad / Brattås. Dette er med på å sikre vannforsyningen til Øberg / Idd området. Ferdigstilt 2018.

P6273, Oskleiva/Damhaugen:

- Separering / omlegging av vann- og avløp. Prosjektering og anleggsarbeidene ble ferdigstilt i 2017. Det gjenstår nå kun vei-arbeider med oppbygging av fortau, gatebelegg etc. Ferdigstilt 2018.

P6351, Holmseløkka:

- Separering / omlegging av vann- og avløp. Arbeidene startet opp januar 2018. Ferdigstilt 2018.

P6313, Peder Ankers Gate:

- Separering / omlegging av vann- og avløp. Prosjektet er stort, og omfatter hele området fra Peder Ankers Gate – Glenne området. Anlegget startet opp februar 2018. Forventet ferdigstillelse medio 2020.

P6296, Forstrømsvei:

- Separering / omlegging av vann- og avløp, kombinert med noe vei-arbeider. VA arbeidene ble ferdigstilt i 2017. Gjenstår noe opprydding / vei-arbeider. Ferdigstilt medio 2018.

P6234, Dyrendalsveien:

- Separering / omlegging av vann- og avløp. Arbeidene berører Dyrendalsveien (RV22) fra Alfheimveien –rundkjøring Brødløs. Det vil i anleggstiden måtte bli omfattende omkjøring av trafikk. Anleggsstart januar 2018, med ferdigstillelse september 2018. Det er forventet del-overtakelse av anlegget, med åpning av Dyrendalsveien til påske 2018. Ferdigstilt januar 2019.

6215, Vekter- Pil og Bue veien:

- Omlegging av vann- og avløp. Området har vært separert i over 40 år, men det har vært store driftsproblemer, på grunn av dårlig fall, og dårlig kvalitet på rør-ledningene. Ferdigstilt 2018.

, Vannledning Harekas:

- Omlegging av vannledning i Harekasveien. Vi har gjennom flere år hatt store utfordringer med gjentatte brudd på vannledningen gjennom

Harekas. Utfordringen er bevegelse i grunnen, som medfører brudd på ledningen. Det anbefales å skifte ut dagens vannledning med ny ledning i PE-materiale. Arbeidene er nå ferdig prosjektert, og forventet anleggsstart er mars 2018. Ferdigstilt 2018. Vi vurderer å skifte ut vannledningen videre mot Øbergveien (p.g.a dårlig tilstand og mange vannlekkasjer). Dette vil i så fall utføres i løpet av 2019.

P6280, Hoffgårdløkka / Svalsrød:

- Separering / omlegging av vann- og avløp. Arbeidene startet opp høst 2017. Ferdigstilt 2018.

P6274, Refneveien / Tyska:

- Forsterking av vannforsyning til Remmen renseanlegg, samt nytt avløp over Tyska Holenderen. Det er nødvendig å forsterke / sikre vannforsyning til renseanlegget på Remmen. Vi er i dag veldig sårbare ved et evt. Vannledningsbrudd. Anlegget startet opp høst 2018, og er forventet ferdig i løpet av 2019.

P6286, Festningsgata:

- Separering / omlegging av vann- og avløp. Anlegget ble noe utsatt for å ta hensyn til turisttrafikk 2018. Arbeidene startet opp høst 2018 og er forventet ferdig i løpet av 2019.

P6352, Høydebasseng Amundalen:

- Rehabilitering av høydebasseng ved Amundalen (ved topp Atombakken). Vi har 2 stk. høydebasseng i dette området. De har i flere år vært ute av drift. De er nå rehabilitert og ble satt i drift høst 2018. Dette sikrer vår leveringssikkerhet for vann, og

gjør oss mindre sårbare ved vannlekkasjer.

P6355, Leveringssikkerhet vann:

- Det jobbes med å etablere 3 stk. separate vannkilder (Femsjøen, Holvannet og Lille Erte). Prosjektering startet tidlig 2018. Deler av prosjektet ble ferdigstilt desember 2018, mens resterende ferdigstilles vår 2019.

P6363, Nytt vannrenseanlegg ved Asak:

- For å ivareta myndighetskrav til leveringssikkerhet vann (Drikkevannsforskriften) må vi etablere et reserveanlegg. Prosjektering startet 2018. Det er forventet anleggsstart ultimo 2019, med ferdigstilling 2020/2021.

P6348, Renseanlegg Bakke, Kornsjø og Prestebakke:

- Disse tre anleggene er modne for oppgradering. Prestebakke og Kornsjø er under prosjektering, og forventet anleggsstart høst 2019. Ferdigstilling 2020. Renseanlegget på Bakke legges ned og erstattes med en pumpestasjon og sjøledning til Tyska/ Holenderen (pumpes til Remmen renseanlegg). Dette anlegget startet vinter 2018/2019, og er forventet ferdig 2020.

Prosjektering og gjennomføring av investeringsprosjektene blir disse utført både med egne ressurser, og ved innleie av eksterne aktører.

Visjon og verdier

Visjon – fra kommuneplanens samfunnsdel

«Halden forberedt for omstilling.»

Verdier

Verdigrunnlaget skal gjenspeile organisasjonskulturen og skal være en veileder i daglige valg, beslutninger og prioriteringer. Verdiene skal gjenspeiles i samhandlingen mellom ledere og ansatte, ansatte imellom, mellom ansatte og kommunens brukere og innbyggere og mellom administrasjon og politikere.

Kommunens verdigrunnlag bygger på fire grunnverdier.

TILLIT
ÅPENHET
RESPEKT
REDELIGHET

Kommunen forvalter store verdier på fellesskapets vegne og er derfor helt avhengige av tillit. **Tillit** bygges gjennom samhandling preget av åpenhet og respekt. Tillit må også opparbeides gjennom saksbehandling som ivaretar rettsikkerhet og likebehandling.

Åpenhet skal prege all kommunikasjon i kommunen. Åpenhet er en nødvendig forutsetning for å skape tillit og respekt mellom de ulike partene.

Respekt skal vises uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsnivå, religion og sosial status. Alle skal oppleve at de blir verdsatt, sett og hørt. Respekt er en nødvendig forutsetning for tillit.

Redelighet må utvises i ord og handlinger. Redelighet er en nødvendig forutsetning for å kunne oppnå tillit og respekt.

Etikk

Etiske retningslinjer

Halden kommune har utarbeidet etiske retningslinjer som skal gi medarbeiderne nødvendig veiledning til å praktisere det felles verdigrunnlaget i organisasjonen. De nye retningslinjene består av en etikkplakat og en veileder.

Etikk og prioriteringer

Ansatte møter daglig utfordringer i forhold til etikk i sitt arbeid. Nasjonale saker har de siste årene vist at varsling kan være avgjørende for å få frem kritikkverdige forhold som innebærer risiko for korrupsjon. Halden kommune innførte i 2012 ekstern varsling der ansatte kan varsle om kritikkverdige forhold til et eksternt varslingsmottak. Dette kan være forhold som er i strid med lov eller etiske normer eller forhold som korrupsjon eller andre kriminelle handlinger. Det er også etablert ekstern varsling for innbyggerne. Rådmannen er opptatt av å gi tilstrekkelig beskyttelse til de som står frem og varsler om avvik fra etiske normer og/ eller lovverket. Kommunens svært stramme økonomi, med betydelige bemanningsreduksjoner og kutt, medfører behov for prioriteringer. Innen helse og omsorg har det over tid vært jobbet med å styrke etisk kompetanse/etisk refleksjon. Dette skal på sikt implementeres i hele organisasjonen.

Styringssystemer

Helhetlig styring

Styringssystemer sikrer at kommunen kan etterprøve utført arbeid og bidrar til å synliggjøre hvor det er behov for endringer. Halden kommune ønsker å være en effektiv og utviklingsorientert organisasjon og utarbeidet derfor i 2013 en strategi for innføring av helhetlig styring. Arbeidet ble videreført også i 2018. Helhetlig styring er viktig for å:

- Øke bevisstheten i forhold til hvilke resultater som skulle oppnås
- Skape et grunnlag for vurdering og utvikling av tjenestene
- Skape forutsigbarhet for brukere/innbyggere
- Skape et godt grunnlag for beslutninger – både administrative og politiske
- Øke tilfredsheten blant ansatte

Rådmannen har også i 2018 prioritert utvikling av årshjulet gjennom implementering av flere aktiviteter innenfor ulike områder.

Måleindikatorene for 2017 er fulgt opp gjennom tertialrapporteringen, og nye måleindikatorer er innarbeidet i budsjett 2019.

Rådmannen har fortsatt et særskilt fokus på internkontroll, avvikshåndtering og risikovurdering. Det er anskaffet et nytt elektronisk verktøy som skal bidra til å sikre struktur i arbeidet med internkontroll og risikovurdering og lette avvikshåndteringen.

Vedtaksoppfølging har hatt høy prioritet også i 2018.

Overordnet arbeidsgiverstrategi ble slutført i juni 2015. Arbeidet med revisjon av etiske retningslinjer ble slutført i mai 2016. De

vedtatte etiske retningslinjene gjelder for ansatte og består av en etikkplakat og en veileder.

I vår helhetlige styringsmodell avklarer rådmannen innholdet i rapporteringen til kommunestyret. Dette bidrar til å skape forutsigbarhet i rådmannens rapportering og muliggjør en bedre styring ved at hver enkelt leder på de ulike tjenestestedene har oversikt over hva som skal inngå i tertialrapportering.

Lederutviklingsprogrammet har vært en god og viktig arena for å øke kompetansen blant kommunens ledere. I 2018 ble det startet et nytt toårig ledelsesutviklingsprogram som gjelder perioden høsten 2018 - våren 2019.

Kommunestyret vedtok i 2015 et nytt politisk delegeringsreglement som også delegerer fullmakter til rådmannen.

Internkontroll

Kommuneloven inneholder formelle krav til internkontroll. Det ligger derfor i rådmannens oppgave å sørge for at regelverket overholdes og at kommunen har en betryggende kontroll innenfor de ulike områdene som økonomi- og personalforvaltning, anskaffelser, IKT-styring og informasjonssikkerhet, saksbehandling og myndighetsutøvelse samt tjenesteproduksjon.

Et godt internkontrollsystem skal oppleves som tilgjengelig og enkelt å bruke. Dette er viktig for å sikre kvaliteten i tjenestene. Internkontrollsystemet skal bidra til at hele organisasjonen har fokus på kontinuerlig kvalitetsforbedring gjennom dokumentasjon, systemer og avvikshåndtering. Våren 2015 intensiverte

kommunen internkontrollarbeidet. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe med mandat til å utarbeide en hensiktsmessig og intuitiv måte å organisere rutinene på, samt iverksette informasjon og opplæring etter rådmannens prioriterte liste. At innføring av dette systemet mottas positivt ute i organisasjonene underbygger rådmannens tro på at internkontroll som arbeidsmetode vil medføre kontinuerlig kvalitetsforbedring og læring i alle ledd i organisasjonen. Kommunen har gått til innkjøp av kvalitetssystemet Risk Manager som erstatter HIKS, kommunens egenutviklede internkontrollsystem. Risk Manager benyttes av flere andre kommuner og er godt tilpasset kommunens behov. Systemet er bygget opp av moduler og Halden Kommune har kjøpt følgende

Årshjul

Bildet under viser Halden kommunes overordnede årshjul for 2018. Årshjulet

moduler: dokumentstyring, risikovurdering, avvik, fall bruker/pasient, analyse og rapportering. Systemet er enkelt å bruke, avvik kan meldes både fra pc og håndholdte enheter, samt at analysemodulen visualiserer data på en enkel og oversiktlig måte. Rådmannen har store forventninger til systemet og kontrollen det gir.

Alle kommunens enheter tok systemet i bruk i løpet av vårhalvåret 2016.

Elektronisk avviksmelding og risikovurdering ble iverksatt våren 2017. Avviksrapporter framlegges i medbestemmelsesmøter med hovedtillitsvalgte på sektornivå og i arbeidsmiljøutvalg.

viser oppgaver som har stor betydning for rådmannens overordnede arbeid. Årshjulet bidrar til en transparent organisasjon i forhold til rådmann/folkevalgte i og med at de folkevalgte har kjennskap til når ulike aktiviteter gjennomføres.

Organisasjon

Kommunestyret

Kommunestyret er Haldens øverste politiske organ og ledes i perioden 2015-2019 av ordfører Thor Edquist. Kommunestyret har etter valget i 2015 39 representanter fordelt på 9 ulike partier.

Kommunestyret har myndighet til å fatte vedtak i alle saker, men har i en rekke saker delegert beslutningsmyndigheten til underliggende organ.

Det ble i 2015 startet opp en folkevalgtopplæring i regi av KS (Kommunesektorens organisasjon). Folkevalgtprogrammet skal skape forståelse for det lokale selvstyret, og det ble lagt vekt på kommunestyrets oppgaver,

roller og ansvar, i tillegg til kommuneøkonomi, planprosesser og folkevalgtes arbeidsgiverrolle.

Virksomheten

Virksomhetens øverste leder er rådmann Roar Vevelstad. Rådmannen har en egen stab som inneholder funksjonene:

Personal- og organisasjon

Økonomi

Digitalisering og kommunikasjon

Samfunnsutvikling

Juridisk

Rådmannen er også ansvarlig for den kommunale delen av NAV.

Halden kommunes organisasjon er bygd opp med kommunalavdelinger og har i 2017 hatt følgende kommunalavdelinger:

Teknisk

Undervisning, oppvekst og kultur

Helse og omsorg

Totalt hadde Halden kommune en nedgang i antall årsverk på 4,2 i 2018.

Organisasjonsutvikling

Ledelsesutvikling har hatt stort fokus innenfor organisasjonsutviklingen i 2018. Nytt ledelsesutviklingsprogram ble iverksatt høsten 2018.

Den strategiske toppledelsen står fortsatt overfor store muligheter og krevende oppgaver når det gjelder:

Omfattende økonomisk omstilling og driftstilpassing for å skape positiv driftsbalanse og økonomisk handlingsrom som muliggjøre nye satsinger

Videreutvikling av strategisk lederskap med fokus på klare mål, gode planprosesser, helhetlig styring og forpliktende resultatdialog

Organisasjons- og kulturbygging

Videreutvikling av en framtidsrettet arbeidsgiverstrategi som gir langsiktig rekruttering og kompetansebygging, godt omdømme og økt attraktivitet

Å bidra til tydelige roller og godt samspill mellom politisk og administrativ ledelse som sikrer de folkevalgte et godt beslutningsgrunnlag og lederne et eget handlingsrom

For å møte ledelsesutfordringene omfatter ledelsesutviklingsprogrammet flg. temaer:

- Selvledelse, læring og utvikling
- Kommunen som virksomhet
- Team og effektive ledergrupper

- Helsefremmende og verdibasert ledelse
- Stress, kriser og konflikthåndtering
- Innovasjon, omstilling og utvikling
- Strategi, prosesser og økonomistyring
- Organisasjons- og virksomhetsmodellering

Ledelsesutviklingen for øvrig er videreført i 2018 gjennom fokus på offentlighetsloven, IA-arbeid, risikovurdering samt grunnkurs i HMS for nytilsatte ledere.

Strukturelle endringer

Rådmannens ledergruppe har i 2018 i tillegg til rådmannen bestått av de tre kommunalsjefene, HR-sjef, leder økonomi, leder digitalisering og kommunikasjon og NAV-leder.

Rådmannen

Rådmannens stab besto i 2018 av politisk sekretariat, juridisk og beredskap.

Sentral/Felles

Avdeling for samfunnsutvikling ble opprettet i 2015. Dette samlet funksjonene overordnet plan, næring, strategisk eiendom og folkehelse.

Sentralkjøkkenet ble i 2017 besluttet overført fra sentral/felles til helse og omsorg, Effektueringen skjer imidlertid ikke før i 2018.

Helse og omsorg

Fra og med mai 2018 har sentralkjøkkenet vært en del av kommunalavdelingen.

Teknisk

Teknisk har fire enheter: Plan og miljø, eiendom, kommunalteknikk og brann og feievesenet.

Undervisning & oppvekst og Kultur

Kongeveien skole åpnet i august 2018. Tidligere Idd skole og Folkvang skole er nå en del av denne.

Det har ikke vært andre endringer i organisasjonsstruktur gjennom året med

unntak av samordning av to kommunale barnehager under én enhetsleder og at skole- og miljøsenderet nå er lagt under Risum ungdomsskole.

Personal og HMS

Arbeidsgiverstrategi

Overordnet arbeidsgiverstrategi ble vedtatt i kommunestyret 26.08.15.

Arbeidsgiverstrategien baseres på følgende fire overordnede perspektiver:

- Halden kommunes oppdrag/ utfordringer
- Den åpne organisasjonen
- Helhetlig og utfordrende lederskap
- Kompetente og myndiggjorte medarbeidere

HMS

Et godt og systematisk HMS-arbeid skal bidra til et arbeidsmiljø som er til alles beste. Det overordnede HMS- systemet skal bidra til at man har et verktøy for å forebygge og løse problemer som oppstår. Våre HMS-dokumenter er ikke statiske, men i stadig utvikling.

Fokus på nærvær, forebyggende arbeid og gode rutiner for oppfølging av de som blir syke har hatt sterkt fokus også i 2018. Rådmannen har dette høyt på dagordenen, og IA-satsingen som ble startet i 2015 har fortsatt i 2018. IA-styringsgruppe hvor både arbeidsgiver og arbeidstaker er representert følger opp NED-satsingen og bidrar til å holde fokus på IA-arbeidet. Gruppa har også søkt og fått midler fra pensjonskassen til prosjekter som Sterkere tilbake og Ryggskole som kan bidra til økt nærvær.

Kommunen har i 2017 og 2018 vært med i et landsomfattende prosjekt i regi av KS og NAV, med fokus på fraværet i helse og i barnehager. Prosjektet heter NED med fraværet. I 2018 har arbeidssteder i helse og barnehager jobbet med egne dialogduker hvor alle ansatte er delaktige i samtale rundt fraværsarbeid og inkludering. IA-rådgiver og HMS- konsulenter har vært veiledere i prosessene.

I tillegg har endel arbeidssteder med høyt fravær over tid fått oppfølging både på individ- og gruppenivå av NAV, kommunens HMS-rådgivere og Bedriftshelsetjenesten, i tillegg til at det gis lederstøtte slik at leder bedre kan følge opp videre.

Målsettingen for 2018 var et nærvær på 92 %, altså et sykefravær på 8 %. Det er laget differensierte mål i de ulike kommunalavdelingene. Vi har imidlertid store variasjoner mellom de ulike kommunalavdelingene og gjennom året. Korttidsfraværet er en utfordring på enkelte arbeidssteder, men i hovedsak er det langtidsfraværet som er vår utfordring.

I 2018 var nærværet for hele året på 91,2 %. Det betyr at målet om 92 % nærvær er mulig å nå, og dette arbeidet fortsetter for fullt i 2019.

Tiltak og aktiviteter som er iverksatt for å ivareta HMS-arbeidet i Halden kommune: Det jobbes stadig med å utvikle og implementere kommunens internkontrollsystem, Risk Manager. Særlig har det vært fokus på avviksmeldinger og å utvikle en god kultur for å melde fra om avvik, bruke avvikene til kvalitetsforbedringer og at alle som melder får tilbakemelding. Det gjennomføres også fortløpende kurs i risikovurderingsmodulen.

Elektronisk stoffkartotek er tilgjengelig for alle ansatte, og det har etter behov vært gjennomført opplæring med ledere som har ansvar for å registrere sine kjemikalier.

Sykefraværsoppfølging

I løpet av 2017 kom det digitale løsninger i NAV for sykemelding og oppfølgingsplan.

Kommunen har tatt dette i bruk og selv om det fortsatt er noen papirløsninger, blir mer og mer av dette digitalt, noe som letter arbeidet. Det blir lettere å ha kontakt mellom de ulike aktørene - sykemeldt, leder, sykemelder og NAV. Systemet har fortsatt forbedringspotensiale og er under stadig utvikling.

Det er fokus på tidlig oppfølging og tilrettelegging, og flere er gradert sykemeldt. Tilrettelegging for sykemeldte oppleves som krevende for lederne fordi kommunen er i en vanskelig situasjon med overtallighet, nedbemanning og trange økonomiske rammer, men på tross av dette utvises det stor kreativitet og innsats for å inkludere.

Dialogmøter og oppfølgingsmøter gjennomføres, og det er mulighet for å få bistand fra NAV arbeidslivssenter, bedriftshelsetjenesten og HMS-rådgivere i kommunen. En saksbehandler i NAV følger opp alle ansatte i kommunen, og det letter kontakten med NAV og sikrer bedre oppfølging. Tilsvarende følger en saksbehandler i NAV opp ansatte i kommunen som er på arbeidsavklaringspenger (AAP).

Personalavdelingen avholder møter med alle som har vært ute av arbeidet i to år for å avklare om de kan komme tilbake til arbeid eller ikke. Personal og organisasjon har dette som en måleindikator og rapporterer på dette hvert tertial.

I 2018 fortsatte arbeidet med å avklare saker hvor ansatte har vært ute av jobb i mer enn to år. Flere har et perifert forhold til kommunen etter at de har gått over på ulike trygdeordninger. Mange av disse har blitt tilskrevet og innkalt til møter, og dette avklaringsarbeidet vil fortsette i 2019.

Kurs og opplæring

Personalavdelingen har hatt samling med fokus på lederens rolle i IA-arbeidet for alle ledere og hovedtillitsvalgte.

Det har vært gjennomført grunnkurs HMS for nye ledere og verneombud. Det har også vært to verneombudsamlinger.

HMS- pris

I november ble HMS-prisen delt ut for 8. gang, denne gangen gikk prisen til Teknisk drift, Sommero. De har et godt og implementert HMS-arbeid og jobber systematisk og målrettet med dette. De har hatt en betydelig nedgang i fraværet det siste året og høy grad av tilrettelegging for nærvær.

Tiltak og aktiviteter for å øke nærværet i Halden kommune

Tilretteleggingstilskudd

Avdelinger og enheter har vært flinke til å søke om tilretteleggingstilskudd via NAV. Tilskudd søkes både for å tilrettelegge for enkeltindivider og til grupper. En del av tilskuddet har også gått til Aktiv på Dagtid-kort som ansatte kan benytte for å forhindre sykemelding. Kommunen søker også om BHT-tilskudd som skal dekke utgifter til bedriftshelsetjeneste.

Bedriftshelsetjeneste

I 2018 har vi hatt et godt samarbeid med Stamina Helse. De gir bistand innenfor sykefraværarbeid, krisehåndtering, arbeidshelse, psykososialt arbeidsmiljø, risikovurdering, inneklima, rus/avhengighet og undervisning/kurs. Vi er godt fornøyd med kvaliteten på tjenestene de gir.

Egen årsrapport behandles av HAMU hvert år.

BHT deltar på HAMU-møter og i sektor-AMU hvis ønskelig.

Alle ansatte har gjennom BHT hatt tilbud om gratis behandling av fysioterapeut (3 konsultasjoner + 1 oppfølgingstime) og samtaler hos psykologspesialist. Tilbudet har vært godt mottatt og mye benyttet.

Prosjektet Sterkere tilbake ble gjennomført av Stamina med tre grupper à 8 ansatte i løpet av 2018. Dette er et tilbud til ansatte som står i fare for å falle utenfor arbeidslivet enten pga. helsemessige problemer eller alder. Både de som har gjentatte sykemeldinger, langtidsfravær, eller er i fare for å bli sykemeldte kan søke. Deltakerne fikk en omfattende oppfølging både individuelt og i gruppe, og gjennom kurset lærte de om forbedring av søvnvaner, fysisk helse, stressmestring, kosthold og hverdagsbalanse.

Rygg – og skulderskole ble gjennomført av Stamina både våren og høsten 2018. Dette er et forebyggende tiltak der deltakerne lærer gode bevegelser for kroppen og tips om arbeidsteknikk. Det ble først satt opp felles kurs for ansatte som ønsket å delta. I høst valgte vi en litt annen løsning, der kurset ble gjennomført ute på den enkelte arbeidsplass med hele/deler av personalgruppa i barnehager og helsesektoren.

Sykefraværsutvikling Halden kommune 2013– 2018

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Halden kommune totalt	8,2 %	9,1 %	9,1 %	8,9 %	8,5 %	8,8 %
Sentral felles	8,3 %	9,5 %	6,3 %	6,6 %	7,0 %	5,7 %
NAV	7,9 %	8,2 %	10,7 %	8,1 %	6,6 %	6,4 %
Undervisning, oppvekst og kultur	7,8 %	8,2 %	8,1 %	8,1 %	7,5 %	7,3 %
Teknisk	5,5 %	5,2 %	4,6 %	5,6 %	5,5 %	5,2 %
Helse & omsorg	10,2 %	10,5 %	11,1 %	10,9 %	10,3 %	11,4 %

Medarbeidere

Antall og årsverk

Antall fast ansatte og årsverk var pr. 31.12.18:

Tabell 1

	Antall 2015	Årsverk 2015	Antall 2016	Årsverk 2016	Antall 2017	Årsverk 2017	Antall 2018	Årsverk 2018
Kvinner	1776	1321	1799	1315	1777	1335,7	1762	1326,7
Menn	478	404	479	401	494	413,5	497	418,3
Totalt	2254	1724	2278	1716	2271	1749,2	2259	1745

Antall årsverk og ansatte i tabellen omfatter ansatte som har vært lønnet på fastlønn pr. 31.12 det enkelte år.

Antall fast ansatte og årsverk var pr. 31.12.18 hhv. 2088 og 1633,8.

Utdanningsnivå

Tabellen nedenfor viser utdanningsnivået i Halden kommune pr. 31.12.18:

Tabell 2

Utdanningsgruppe	Menn 2015	Kvinner 2015	Menn 2016	Kvinner 2016	Menn 2017	Kvinner 2017	Menn 2018	Kvinner 2018
Ufaglært	61	297	61	298	75	288	73	274
Faglært	156	653	148	675	152	651	153	629
Høyskole	57	307	61	315	55	310	58	325
Høyskole +	11	75	13	71	14	83	15	87
Lærere (inkl. adj., adj.+, lektorer)	90	285	96	310	95	280	96	279

Ledere og ansatte med personlig avlønning inngår ikke i oversikten.

Ledere: Tilsammen 93 ledere fordelt på rådmannens ledergruppe, enhetsledergruppen og avdelingsledergruppen (65 kvinner og 28 menn). I tillegg kommer assisterende rektorer, undervisningsinspektører, arbeidsledere og teamledere.

Ansatte med personlig avlønning: 118 ansatte (64 kvinner og 54 menn).

Andelen ufaglærte i kommunen i 2018 er 15,36 % mot 15,98 % i 2017.

Andelen ufaglærte kvinner er 12,13 % (12,7 % i 2017) i hovedsak pleiemedarbeidere i helse og omsorg. Andelen ufaglærte menn er 3,23 % (3,3 % i 2017).

Det arbeides kontinuerlig med å øke andelen faglærte ved tilsetninger og gjennom tilrettelegging for å ta fagbrev ved siden av arbeidet.

Det er utarbeidet et introduksjonsprogram for alle nyansatte i kommunen.

Alderssammensetning

Alderssammensetningen for fast ansatte i Halden kommune var som følger pr. 31.12.18:

Tabell 3

Aldersgruppe	Antall personer 2014	Antall personer 2015	Antall personer 2016	Antall personer 2017	Antall personer 2018
18-20	18	22	14	8	4
21-25	122	126	139	140	127
26-30	165	180	172	202	202
31-35	191	185	206	204	225
36-40	294	284	273	243	238
41-45	289	299	300	301	314
46-50	329	355	336	339	312
51-55	273	283	296	317	331
56-60	277	281	267	248	255
61-65	191	203	222	219	193
66-67	29	21	35	35	40
Over 67	12	15	18	15	18

Andelen ansatte 61-67 år er noe lavere i 2018 enn i 2017. Antall ansatte over 67 år er marginalt høyere enn i 2017.

Det forventes likevel betydelig naturlig avgang de nærmeste årene, og rekruttering

av tilstrekkelig og kompetent arbeidskraft er utfordrende og vil bli et viktig satsingsområde.

Pensjonsalder

Et av delmålene i IA-avtalen 2014-2018 er at yrkesaktivitet etter fylte 50 år forlenges med 12 måneder. Med dette menes en økning sammenliknet med 2009 i gjennomsnittlig periode med yrkesaktivitet (gjelder personer over 50 år). For den enkelte virksomhet henspeiler dette delmålet først og fremst på at virksomheten skal legge til rette for at flere kan stå lenger i arbeid. Slike tiltak er ledd i en livsfaseorientert personalpolitikk (jf. eget punkt i redegjørelsen for likestilling), og bør inngå i det systematiske HMS-arbeidet. Pensjoneringsalderen påvirkes både av avgang ved uførhet, og ved at den ansatte velger å gå av. Mulighetene i pensjonsordningen har påvirket tidspunktet for når ansatte starter uttak av alderspensjon.

Lærlinger

Halden kommune har i 2018 hatt lærlinger i følgende fag:

- Helsefagarbeider
- Barne- og ungdomsarbeider
- Institusjonskokk
- Byggdrifter (vaktmester)
- Kontor og administrasjon
- IKT – servicefag
- Anleggsgartner

- Lette kjøretøy
- Feier
-

Kommunen hadde høsten 2018 tilsammen 45 lærlinger, og vil høsten 2019 ha 53 lærlinger. Alle lærlingene som var oppe til fagprøven i løpet av 2018 bestod. Et fåtall sluttet før fagprøve. Utdanningsdirektoratet gjennomfører hvert andre år en lærlingundersøkelse. Halden kommune kommer meget godt ut når det gjelder lærlingenes trivsel og opplæring. Det rekrutteres lærlinger i all hovedsak med bostedsadresse i kommunen. Halden kommune har skrevet under på en intensjonsavtale med Østfold fylkeskommune om å øke antall lærlinger fram mot 2020 fra 30 til 60.

Rekruttering

P.t er det sykepleiere, vernepleiere og PP-rådgivere som representerer den største utfordringen når det gjelder rekruttering av fagpersonell til kommunen. Det er spesielt vanskelig å rekruttere sykepleiere i helgestillinger. Det er også vanskelig å rekruttere lærere med godkjent lærerutdanning og førskolelærere i løpet av skoleåret. Antall søkere til enhetslederstillinger i helse og omsorg og undervisning og oppvekst er begrenset.

har stort fokus i kommunen med målsetting om å holde flest mulig i arbeid.

Kjønnsbalanse

Rådmannens ledergruppe hadde ved utgangen av 2018 en kvinneandel på 63 %. Går en til ledernivået under (enhetsledere) var fordelingen 73 % kvinner (71 % i 2017). I avdelingsledersjiktet er kvinneandelen enda høyere.

Kommunens redegjørelse for likestilling

Halden kommune har også i 2018 vært bevisst på likestillingsaspektet ved rekruttering til stillinger. Kjønnsfordelingen er i likhet med andre kommuner skjev innenfor de ulike sektorene. Ønsket og målsettingen er å forbedre dette gjennom bevisst holdning ved rekruttering.

Kommunen har i enkelte tilfeller oppfordret underrepresenterte grupper om å søke ved annonsering av ledige stillinger. Tilrettelegging av arbeidsplassen for medarbeidere med tilretteleggingsbehov

Kommunen har ikke hatt behov for særskilte tiltak for å øke andelen kvinnelige søkere i helse og omsorg og undervisning og oppvekst. I teknisk er situasjonen fortsatt den motsatte selv om det er flere kvinnelige ansatte i teknisk nå enn tidligere.

Som for det offentlige generelt ser en at likestillingsspørsmålet er et resultat av kvinners og menns valg av tilknytning til arbeidslivet. En ser klare forskjeller i yrkesvalg (tabell 1 og 2).

Tabell 1

Pr. 01.12.18	Antall			
	Kvinner	Menn		
Sektor			Andel kvinner i %	Andel menn i %
I alt	1772	502	78	22
Sentraladm.	52	31	63	37
Underv. og oppvekst	560	138	80	20
Helse og sosial	1108	193	85	15
Kultur	14	12	54	46
Teknisk	34	122	22	78
Ymse	3	3	50	50
Uoppgitt	1	3	25	75

*Tabell 1 inneholder kun hovedstillinger. Ansatte som arbeider i flere stillinger er kun telt med der hvor de har hoveddelen av stillingen.

Likelønn

Likelønn ble vektlagt i lokale forhandlinger i 2018.

Det legges stor vekt på lik behandling av kvinner og menn ved lokale lønnsforhandlinger. Kommunen er kommet langt i dette arbeidet. I 2017 ble sykepleiere høyt prioritert, mens både fagarbeidere,

undervisningspersonell og høyskoleutdannede fikk tillegg i lokale lønnsforhandlinger i kap. 4.2.1.

Alle gruppene har høy kvinneandel. Det gjenstår imidlertid fortsatt enkelte likelønnsutfordringer knyttet til forhandlingskapitlene 3.4.2 og 5.1 hvor det

forhandles individuelt. Likelønn er også et tema i lønssamtaler.

Kjønnsfordelt lønnsstatistikk

Ser en på utviklingen av grunnlønn i Halden kommune, økte menn % - vis mer enn kvinner fra 2017 til 2018.

Utviklingen i grunnlønn i Halden kommune i perioden 2007-2018 (fast- og timelønte hoved- og bistillinger):

Tabell 2

Utvikling av grunnlønn			
	Begge kjønn	Kvinner	Menn
2007	25770	25275	27325
% vis økning	6	6,1	5
2008	26573	26026	28314
% vis økning	3,5	3,6	3,8
2009	28291	27769	29947
% vis økning	6,5	6,7	5,8
2010	29282	28756	31003
% vis økning	3,5	3,5	3,7
2011	31552	31085	33049
% vis økning	3.0	3.3	2.1
2012	33005	32552	34476
%-vis økning	4.6	4.7	4.3
2013	33668	33266	35018
%-vis økning	2.0	2.2	1.6
2014	35207	34890	36270
%-vis økning	4.6	4.9	3.6
2015	36139	35835	37115
%-vis økning	2.6	2.7	2.2
2016	37.338	37.006	38.387
%-vis økning	3.3	3.3	3.4
2017	38.450	38.062	39.682
%-vis økning	3.0	2.9	3.4
2018	39.391	38.958	40.762
%-vis økning	2.4	2.4	2.7

Endring i månedsfortjeneste 2017-2018(fast- og timelønte hoved- og bistillinger):

Tabell 3

Kjønn	Månedsfortjeneste 2018	Endring i månedsfortjeneste 2017-2018
Kvinner og menn	43.075	2.5 %
Kvinner	42.633	2.4 %
Menn	44.477	2.8 %

Tabellen nedenfor viser gjennomsnittlig fortjeneste pr. månedsverk og gjennomsnittlig grunnlønn pr. månedsverk for kvinner i prosent av menns lønn justert for ulike faktorer.

Tabell 4

	2016		2017		2018	
Justert for	Kvinnens månedsfortjeneste i % av menns	Kvinnens grunnlønn i % av menns	Kvinnens månedsfortjeneste i % av menns	Kvinnens grunnlønn i % av menns	Kvinnens månedsfortjeneste i % av menns	Kvinnens grunnlønn i % av menns
Alder	96.8	96.8	96.4	96.2	95.9	95.8
Stillingsgruppe	98.2	99.7	98.3	99.3	98.3	99.2
Stillingskode	98.3	100.1	98.3	99.7	98.0	99.5
Utdanning	98.5	99.6	97.3	99.3	99.0	99.7
Ujustert	96.5	96.4	96.3	95.9	95.9	95.6

Tallene justert for ansattgruppe eller stillingskode kan brukes som mål på kjønnsforskjell i lønn siden tallene i stor grad holder utenfor den delen av lønnsforskjellen som skyldes ulike yrkesvalg.

Arbeidstid

Det har vært nedsatt en partssammensatt arbeidsgruppe som har utarbeidet en strategi og forslag til tiltak for heltidskultur i kommunen. Gruppen leverte sine anbefalinger i desember 2017. Anbefalingene legges til grunn i kommunens videre arbeid med å øke andelen heltidsstillinger så langt dette er hensiktsmessig og mulig.

Omfanget av uønsket deltid, sett både fra arbeidstakers og arbeidsgivers side, er størst

innenfor kommunalavdeling helse og omsorg. Det er tidligere utarbeidet retningslinjer for reduksjon av uønsket deltid som skal bidra til at dette arbeidet prioriteres og forseres. Det har imidlertid i begrenset grad vært mulig å øke stillingsstørrelse for deltidsansatte de senere år pga. nedbemanning og overtallighet. Dette arbeidet må intensiveres for at målsettingen om heltidskultur skal kunne nås.

Kjønnsdelt statistikk på heltids- og deltidsansatte

Tabell 5 og 6 viser hvordan den prosentvise andelen kvinner og menn har endret seg i ulike stillingsstørrelser i perioden 2016 - 2018. 42.8 % av ansatte er nå i 100 % stilling. Dette er en økning fra 2017 med 1.5 %.

Tabell 5

		2016		2017		2018	
Stillingsprosent	Kjønn	Antall ansatte	Prosent	Antall ansatte	Prosent	Antall ansatte	Prosent
0-24.9 %	Kvinner og menn	240	10.8	226	10.0	212	9.2
	Kvinner	211	12.1	192	10.9	182	10.1
	Menn	29	6.0	34	6.9	30	5.9
25-49.9 %	Kvinner og menn	166	7.4	167	7.4	181	7.8
	Kvinner	132	7.6	130	7.4	139	7.7
	Menn	34	7.1	37	7.5	42	8.2

50-74.9 %	Kvinner og menn	441	19.8	454	20.1	474	20.5
	Kvinner	375	21.5	383	21.8	401	22.3
	Menn	66	13.7	71	14.3	73	14.3
75-99.9 %	Kvinner og menn	493	22.1	476	21.1	457	19.8
	Kvinner	429	24.6	428	24.3	409	22.7
	Menn	64	13.3	48	9.7	48	9.4
100 %	Kvinner og menn	889	39.9	931	41.3	989	42.8
	Kvinner	600	34.3	625	35.6	671	37.2
	Menn	289	60.0	306	61.7	318	62.2

Tabellene 1
- 5 er
hentet fra
KS (PAI-
registeret)

pr.01.12.2018.

Heltid/deltid pr. 31.12.2018 for fast ansatte

Tabell 6

Stillingsprosent	Kjønn	2016		2017		2018	
		Antall ansatte	Prosent	Antall ansatte	Prosent	Antall ansatte	Prosent
Heltid	Kvinner og menn	889	39.9	931	41.3	989	42.8
	Kvinner	600	67.5	625	67.1	671	67.8
	Menn	289	32.5	306	32.9	318	32.2
Deltid	Kvinner og menn	1340	60.1	1323	58.7	1324	57.2
	Kvinner	1147	85.6	1133	85.6	1131	85.4
	Menn	193	14.4	190	14.4	193	14.6

Personalpolitiske satsinger

Kommunens seniorpolitikk ble vurdert av en partssammensatt arbeidsgruppe i 2013/2014. Arbeidet ble ferdigstilt våren 2014. Resultatet av arbeidet var dokumentet «Senior – en ressurs».

Det er p.t. ikke utarbeidet en egen livsfasepolitikk, men arbeidsgiver forsøker så langt mulig å tilrettelegge ved spesielle behov som omsorgsoppgaver og tilretteleggingsbehov på grunn av helsemessige forhold. Livsfase- og seniorpolitikk omhandles i kommunens overordnede arbeidsgiverstrategi.

Ansatte og etnisitet

I 2012 ble det innført en forsøksordning som innebærer at ved utlysning av stillinger

skal minimum én kvalifisert søker med minoritetsbakgrunn innkalles til intervju. Erfaringene med prøveordningene var positive, og ordningen ble innført som en fast ordning fra 2013.

Likestilling og antidiskriminering kan fokuseres ytterligere i planer, planprosesser og utredninger og ivaretas bedre i kommunens saksbehandling.

Ansatte med tilretteleggingsbehov

Kommunen har omfattende tilrettelegging for sykemeldte og ansatte som står i fare for å bli sykemeldt. Erfaringene med tilrettelegging er ulike avhengig av omfang og type tilrettelegging på det enkelte

arbeidssted. Det er viktig at tilrettelegging ikke blir permanente ordninger.

Redusert bemanning medfører at tilretteleggingen blir mer krevende å få til både med hensyn til omfang og antall. Kommunen har hyppig benyttet tilretteleggingstilskudd fra NAV i oppfølgingsarbeidet i forbindelse med sykemeldte.

introduksjonsprogrammet
språkpraksisplasser.

på

Alle ansatte har gjennom BHT tilbud om behandling hos fysioterapeut og samtaler hos psykolog. Tilbudet har vært godt mottatt, og det har stort sett vært ventelister til begge tilbudene.

Gjennom medlemskap i prosjektet Aktiv på Dagtid som er et prosjekt mellom Østfold Idrettskrets og 16 kommuner i fylket, har sykemeldte, ansatte som går på arbeidsavklaringspenger/midlertidig uføretrygd i IA-bedriftene i kommunene adgang til prosjektets aktivitetstilbud. Bruken av tilbudet i Halden kommune har vært økende. Årsrapport for prosjektet for 2018 foreligger foreløpig ikke.

Prosjektet Sterkere tilbake ble gjennomført av bedriftshelsetjenesten med tre grupper à 8 ansatte i løpet av 2018. Dette er et livsstilsopplegg til ansatte som står i fare for å falle utenfor arbeidslivet enten pga. helsemessige problemer eller alder.

Kommunen hadde i 2018 avtale med et treningssenter om tilbud for ansatte to økter pr. uke.

Enkelte ansatte er i arbeid som følge av ordningene med varig tilrettelagt arbeid (VTA/VTO) eller tidsubegrenset lønnstilskudd (TULT).

Kommunen har via NAV tatt imot personer på praksisplasser, IA-plasser og nyankomne flyktninger innenfor

Rammeområdene- sammendrag

RESULTAT PER RAMMEOMRÅDE	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik 2018
Fellesområder (Fellesinntekter)	-1 506 434	-1 562 233	-1 612 202	-1 548 251	63 950
Sentraladministrasjon	88 810	109 131	102 474	106 666	4 192
Fellesfunksjoner	3887	3 837	-5 451	-6 652	-1 202
NAV	57 295	47 693	56 866	56 965	99
Kommunalavdeling undervisning og oppvekst	611 351	613 567	646 588	645 211	-1 377
Kultur og Idrett	41 374	43 076	45 833	44 461	-1 084
Kommunalavdeling helse og omsorg	583 927	601 360	624 079	620 106	-3 973
Kommunalavdeling teknisk	66 300	69 644	82 332	81 494	-838
VAR og Havn	0	0		0	0

Sentraladministrasjon og fellesområder

Sentraladministrasjon hadde et mindreforbruk på om lag 4,2 mill. kr. Den viktigste årsaken til det lavere utgifter til lønn og høyere sykelønnsrefusjoner enn budsjettet. Merinntekten på andre inntekter og merutgiften på andre utgifter skyldes stort sett inntekter som har motpost under utgifter, som mva.komp.

NAV

NAV oppnådde et lite mindreforbruk i 2018. Det har gjennom året blitt jobbet mye med å få effekt av vedtatte tiltak, noe som har vært helt nødvendig for å oppnå et resultat tilnærmet balanse.

Utdanning og oppvekst

Resultat for 2018 viser at kommunalavdelingen totalt hadde et merforbruk på om lag 1,4 mill. kr. Dette er etter kommunalavdelingen ble tilført økonomiske midler etter 1.tertial på om lag 28 mill. kr. Det har i 2018 vært betydelige utfordringer innenfor kommunalområdet, særlig knyttet til barnehage og skole.

Kultur og idrett

Resultatet for 2018 viser et merforbruk på om lag 1 mill. kr for kultur og idrett. Dette har to hovedårsaker. Brygga kultursal har hatt vesentlig mindre inntekter enn budsjettet, og samtidig høyere utgifter. I tillegg har det vært noe lavere leieinntekter på idrett enn budsjettet.

Helse og omsorg

Kommunalavdelingen rapporterer om et merforbruk for 2018 på 3,9 mill. kr. Utfordringsbildet gjennom året har vært stadig flere og mer omfattende avlastningsvedtak. I tillegg har antall pasienter fra sykehuset, som trenger bistand fra kommunen vært økende i 2018.

Teknisk

Resultat på rammeområde Teknisk var i 2018 et merforbruk på ca. 0,84 mill. kr. Gjennom året har det blitt arbeidet aktivt for å få god kontroll på økonomien og det jobbes kontinuerlig for å redusere utgifter og øke inntekter. I hovedsak knyttes det negative avviket for 2018 seg til sommeren skogbranner.

Brannvesenets store merforbruk i forbindelse med skogbrannene, ble kun delvis dekket opp av Fylkesmannens skjønnsmidler.

VAR og Havn

Selvkostområdet for vann endte totalt med et merforbruk på ca. 8,5 mill. kr. Området opplever noe uforutsigbarhet med tanke på antall nye vannmålere og svingninger i inntekter som følge av dette. Merforbruket er ført mot bundet driftsfond for vann. Det var planlagt at kommunen skulle bruke fondsmidler for vann i 2018, da området hadde fondsmidler som etter retningslinjene for beregning av selvkost var foreldet. Det vil si at det var innkrevd for mye gebyrer over en 5 årsperiode som burde ha vært benyttet. Disse midlene er nå tilbakeført til innbyggerne ved at gebyrnivået for 2018 ikke økte i like stor grad som antatt lønns- og prisvekst.

Selvkostområdet for avløp endte totalt med et merforbruk på 9,3 mill. kr. Dette er ca. 5 mill. kr. mer enn budsjettert og skyldes høyere avskrivninger/renter enn budsjettert, samt at fond for slam ble skilt

ut som et eget selvkostområde med tilhørende fond (i henhold til retningslinjene for beregning av selvkost).

Selvkostområdet for slam endte totalt med et mindreforbruk på ca 0,7 mill. kr. Beløpet ble avsatt til det nyopprettede bundne driftsfondet for slam.

Selvkostområdet for renovasjon endte totalt med et merforbruk på 4,9 mill. kr. Som på område for vann hadde renovasjonsordningen fondsmidler som etter retningslinjene for beregning av selvkost var foreldet. Det vil si at det var innkrevd for mye gebyrer over en 5 årsperiode som burde ha vært benyttet. Disse midlene ble i 2018 tilbakeført til innbyggerne ved at gebyrnivået for 2018 ikke økte i like stor grad som antatt lønns- og prisvekst.

Regnskap for havneområdet blir behandlet i henhold til havne- og farvannsloven og resultat blir følgelig ført mot fond beregnet til fremtidig havnevirksomhet. I 2018 hadde området et samlet overskudd på ca. 2,45 mill. kr. Fordelt på tre områder; farled

Driftsregnskap

Tabellen under viser regnskap og budsjett for kommunens drift. Det foreløpige driftsregnskapet for 2018 er avlagt med ett mindreforbruk på om lag 59,6 mkr.

Driftsregnskap	Regnskap 2015	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Budsjett 2018	Regnskap 2018	Avvik 2018
Brukerbetalinger	54 851 256	55 670 759	56 218 874	57 184 648	56 385 920	798 728
Andre salgs- og leieinntekter	221 189 753	229 909 294	230 821 233	241 129 229	248 582 620	-7 453 391
Overføringer med krav til motytelse	166 051 688	271 402 289	276 950 517	265 729 337	270 620 005	-4 890 668
Rammetilskudd	830 619 344	846 004 339	888 206 687	909 101 439	895 177 122	13 924 317
Andre statlige overføringer	169 722 082	93 267 874	118 163 848	105 803 594	116 695 070	-10 891 476
Andre overføringer	47 500	3 423 736	35 500	1 844 931	226 653	1 618 278
Skatt på inntekt og formue	622 874 161	694 774 191	718 818 724	717 316 562	758 714 290	-41 397 728
Eiendomsskatt	81 729 026	78 110 648	101 276 447	101 360 000	103 590 336	-2 230 336
Andre direkte og indirekte skatter	4 610	40 770	40 770	-	40 770	-40 770
Sum driftsinntekter	2 147 089 420	2 272 603 900	2 390 532 599	2 399 469 740	2 450 032 786	-50 563 046
						-
Lønnsutgifter	1 012 223 667	1 044 937 745	1 088 901 883	1 082 064 156	1 127 540 785	-45 476 629
Sosiale utgifter	265 284 550	281 418 791	301 849 222	307 298 522	312 011 052	-4 712 530
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	321 634 115	312 616 255	320 232 289	295 629 152	351 448 536	-55 819 384
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	316 601 641	336 374 666	345 438 361	351 644 220	381 056 051	-29 411 831
Overføringer	150 423 591	158 894 093	150 803 081	142 971 573	158 478 528	-15 506 955
Avskrivninger	74 397 708	76 201 245	82 453 213	87 213 317	94 139 927	-6 926 610
Formelte utgifter	-72 879 321	-71 217 559	-71 764 053	-70 873 520	-83 213 156	12 339 636
Sum driftsutgifter	2 067 685 952	2 139 225 236	2 217 913 997	2 195 947 420	2 341 461 722	-145 514 302
						-
Brutto driftsresultat	79 403 468	133 378 664	172 618 602	93 639 757	108 571 063	-14 931 306
						-
Renteinntekter og utbytte	16 245 745	6 726 893	12 437 683	10 587 700	10 885 404	-297 704
Gevinst på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	-	-	-	-	-	-
Mottatte avdrag på utlån	161 711	96 329	108 639	100 000	108 347	-8 347
Sum eksterne finansinntekter	16 407 456	6 823 222	12 546 322	10 687 700	10 993 751	-306 051
Finansutgifter						-
Renteutgifter og låneomkostninger	67 808 017	57 675 836	57 253 720	82 793 666	51 586 670	31 206 996
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	-	-	-	-	-	-
Avdrag på lån	53 776 077	57 000 000	62 378 918	71 870 000	71 692 387	177 613
Utlån	95 619	219 351	483 044	-	332 148	-332 148
Sum eksterne finansutgifter	121 679 713	114 895 186	120 115 682	154 663 666	123 611 205	31 052 461
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-105 272 257	-108 071 964	-107 569 361	-143 975 966	-112 617 455	-31 358 511
Motpost avskrivninger	74 397 708	76 201 245	82 453 213	85 199 000	94 139 927	-8 940 927
Netto driftsresultat	48 528 919	101 507 945	147 502 454	34 862 791	90 093 536	-55 230 745
						-
Bruk av tidligere års regnsk.m. mindreforbruk	3 283 997	16 177 624	53 499 128	-	73 826 426	-73 826 426
Bruk av disposisjonsfond	-	-	-	156 900 000	178 958 972	-22 058 972
Bruk av bundne fond	33 541 300	36 311 433	54 832 739	25 950 155	45 476 338	-19 526 183
Sum bruk av avsetninger	36 825 297	52 489 057	108 331 867	182 850 155	298 261 735	-115 411 580
Overført til investeringsregnskapet	2 518 046	1 700 000	780 324	-	284 780	-284 780
Dekning av tidligere års regnsk.m. merforbruk	10 000 000	20 000 000	35 000 000	214 800 000	214 858 972	-58 972
Avsatt til disposisjonsfond	7 941 655	19 907 624	77 999 128	-	95 826 426	-95 826 426
Avsatt til bundne fond	48 716 892	58 890 250	68 228 443	52 946	17 734 141	-17 681 195
Netto fondsføringer	69 176 592	100 497 874	182 007 895	214 852 946	328 704 318	-113 851 372
						-
Regnskapsmessig mindreforbruk	16 177 624	53 499 128	73 826 426	-	59 650 953	-59 650 953

Bruttodriftsresultat

Brutto driftsresultat viser resultatet av driften før finanspostene. Brutto driftsresultat + motpost avskrivninger skal være like stort eller større enn finanspostene. Hvis ikke har ikke kommunen midler til å dekke sine finansforpliktelser. Brutto driftsresultat i 2018 ble 108,6 mkr.

Brutto driftsresultat + motpost avskrivninger utgjør til sammen 202,7 mkr, mens finanspostene utgjør 112,6 mkr i 2018.

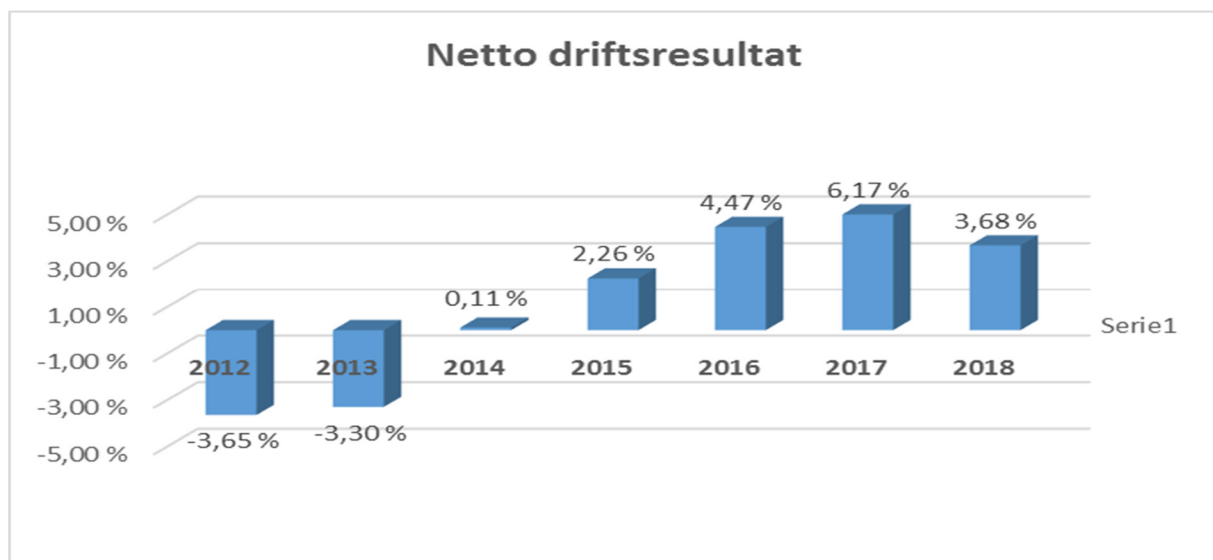
Netto driftsresultat

Netto driftsresultat viser hvor mye av driftsresultatet som kan disponeres til

avsetninger, og eller til inndekning av tidligere års underskudd.

I tillegg kan et positivt netto driftsresultat være med på å finansiere investeringer. Derfor har man anbefalt at netto driftsresultat bør utgjøre om lag 2 % årlig for å sikre en forsvarlig formuesforvaltning. I dette ligger det altså at kommunene bør finansiere deler av sine investeringer med oppsparte driftsmidler.

Kommunens brutto- og netto driftsresultater viser en klar forbedring fra 2012 og frem til og med 2017. Særlig stor er forbedringen fra 2013 – 2014, hvor netto resultatgrad er forbedret med 3,44 prosentpoeng. Netto driftsresultat fra 2015 – 2016 er nær doblet

2 % netto driftsresultat for Halden kommune ville for 2018 utgjøre 46,8 mkr. I forhold til dette målet om finansiell balanse oppnår Halden kommune dette i 2018 hvor netto driftsresultat utgjør 3,68 % av driftsinntektene.

Regnskapsmessig resultat

Driftsregnskapet for 2018 er foreløpig gjort opp med et regnskapsmessig mindreforbruk på om lag 59,6 mkr. Mindreforbruket utgjør 2,43 % av totale driftsinntekter. Netto er det brukt -27,7 mkr av bundne fond, det er overført 0,3 mkr fra drift til investering, og

det er inndekket 214,9 mkr av det akkumulerte underskuddet.

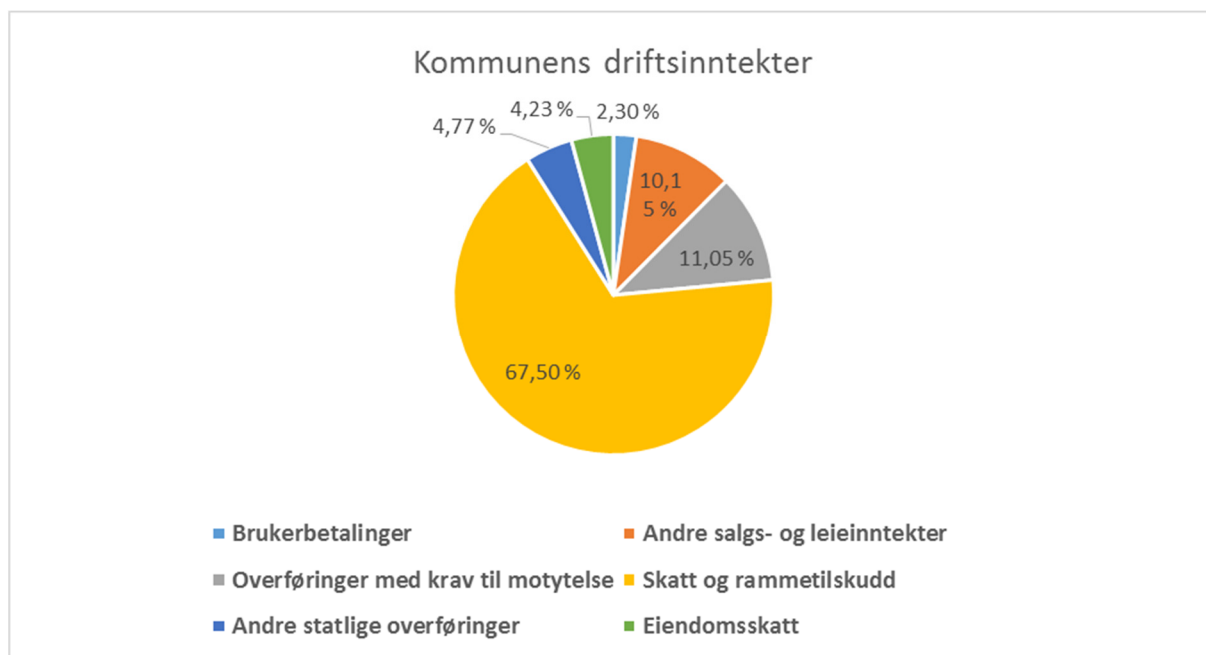
Kommunens driftsinntekter

Skatt og rammetilskudd er kommunens største inntektskilde. Hele 67,5 % av kommunens virksomhet finansieres av skatt- og rammetilskudd. Dette er en økning sammenlignet med 2017 hvor den statlige finansieringen utgjorde 67,22 % av inntektene.

Årsaken er at posten overføringer med krav til motytelse har økt. Skatt og rammetilskudd sin relative andel er

forholdsviss lik fra år til år, mens andre statlige finansierings- og

refusjonsordninger har økt. (Blant annet refusjon for ressurskrevende brukere).

Andre statlige overføringer, som i all hovedsak vil være andre typer statstilskudd (herunder også tilskudd til ressurskrevende brukere) utgjør om lag 4,77 %, mens overføringer med krav til motytelse (Refusjonsordninger inkl. syke- og fødselsrefusjoner) utgjør også om lag 11,05 % av driftsinntektene i 2018.

Under posten andre salg- og leieinntekter vil man typisk finne kommunale avgifter, plan- og byggesaksgebyrer, samt husleieinntekter. Posten utgjør om lag 10,15 % av kommunens inntekter, mens brukerbetalinger og eiendomsskatt kun utgjør hhv. 2,30 og 4,23 %.

Det er særlig posten overføringer med krav til motytelse som har økt de siste årene, og årsaken er hovedsakelig refusjon/tilskudd knyttet til ressurskrevende brukere. Man ser også en økning fra fjoråret på eiendomsskatt da kommunen krever inn 22 mkr mer til inndekking av kommunens underskudd.

Samlet sett utgjør egenandeler, gebyrer og

avgifter som kommunens innbyggere og næringsvirksomhet betaler om lag 12,45 % av kommunens totale inntekter.

Kommunens driftsutgifter

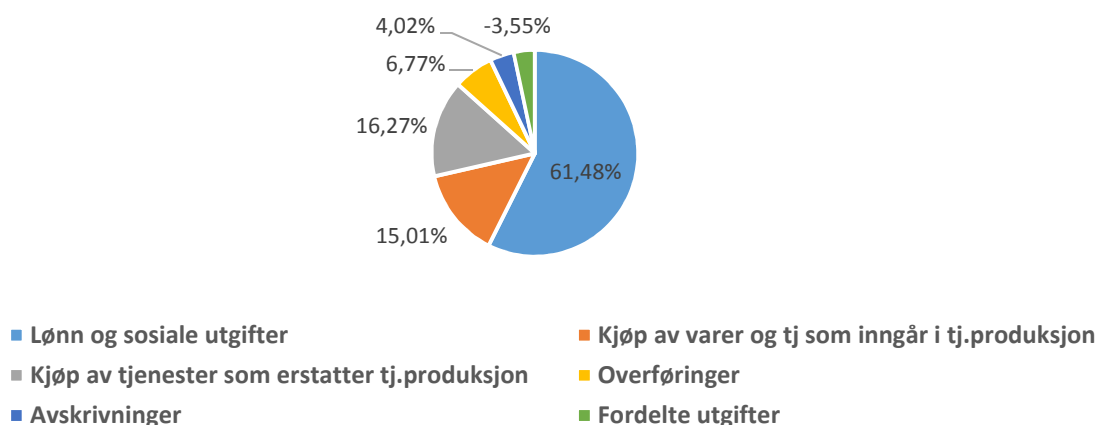
Lønn og sosiale utgifter (pensjon og arbeidsgiveravgift) utgjør den største posten av kommunens totale utgifter. I 2018 utgjør lønn og sosiale utgifter 61,69 % av kommunens totale driftsutgifter.

I 2016 utgjorde tilsvarende post 62 %, noe som gir et omtrentlig samme forhold.

I 2016 var totale lønnskostnader 1.326 mkr, mens det i 2018 var 1.439 mkr. En økning på 65 mkr.

I dette ligger en utvikling i lønnskostnad som gjenspeiles i økning i antall årsverk, samt en økning på 2,0% sammenlignet med 2016(ca 27 mkr), som hovedsakelig er lønnsoppgjør for 2017.

Kommunens driftsutgifter

Halden kommune brukte i 2018 om lag 15,01 % av totale utgifter til driftsmessige innsatsfaktorer. Det er omtrent som i 2017. Videre gikk om lag 16,27 % til kjøp av tjenester fra andre (tjenester som andre kommuner, fylkeskommunen og andre tjenesteleverandører utfører for kommunen). Omlag 6,77 % til overføringer til andre. (Tilskudd til private barnehager, sosialstønad ect.) Avskrivningene, som gir ett bilde av

kapitalslitet på kommunens anleggsmidler, utgjorde om lag 4,02% i 2018.

Finansområdet

Netto finanskostnader har økt med 5 mkr fra 2017 til 2018. I dette ligger en reduksjon i renteutgifter og låneomkostninger på om lag 5,7 mkr, en økning i avdrag på lån med 9,3 mkr samt en reduksjon i renteinntekter og utbytte på omlag 1,5 mkr.

Balanse

Kommunens balanse gir uttrykk for forestående forpliktelser. I tillegg fremkommer utviklingen av kommunens finansielle situasjon og forventet utvikling i årene fremover.

Det ligger svært mye nyttig styringsinformasjon i balansen, og utviklingen de siste årene gjenspeiler utviklingen i drifts- og investeringsregnskapene.

Oversikt - balanse	Regnskap 2015	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018
EIENDELER				
Anleggsmidler	4 610 249 749,94	4 883 407 530,66	5 265 585 555,24	6 062 411 980,77
Faste eiendommer og anlegg	1 918 257 779,50	2 110 003 525,77	2 358 328 776,43	2 841 366 956,99
Utstyr, maskiner og transportmidler	79 667 271,33	93 124 534,40	129 853 023,37	168 775 892,70
Utlån	309 835 844,11	297 254 559,49	313 961 999,44	322 121 660,08
Konserninterne langsiktige fordringer	19 720,00	19 720,00	19 720,00	19 720,00
Aksjer og andeler	75 203 875,00	75 887 045,00	77 307 653,00	77 514 926,00
Pensjonsmidler	2 227 265 260,00	2 307 118 146,00	2 386 114 383,00	2 652 612 825,00
Omløpsmidler	399 228 803,01	444 830 706,83	735 583 696,74	964 373 856,37
Kortsiktige fordringer	72 342 996,63	81 836 363,11	81 860 134,36	100 144 220,55
Konserninterne kortsiktige fordringer	36 275 613,49	28 691 133,06	28 572 800,16	34 231 311,13
Premieavvik	392 623 491,05	447 651 535,22	452 791 842,91	524 737 854,64
Aksjer og andeler	-	-	-	-
Sertifikater	-	-	-	-
Obligasjoner	-	-	-	-
Derivater	-	-	-	-
Kasse, postgiro, bankinnskudd	-102 013 298,16	-113 348 324,56	172 358 919,31	305 260 470,05
SUM EIENDELER	5 009 478 552,95	5 328 238 237,49	6 001 169 251,98	7 026 785 837,14
Egenkapital	89 277 570,79	180 741 078,04	326 214 023,96	640 990 152,84
Disposisjonsfond	8 292 835,71	28 200 459,46	106 199 587,18	23 067 041,12
Bundne driftsfond	50 546 741,84	73 125 558,76	86 521 263,09	58 779 065,75
Ubundne investeringsfond	78 420 107,90	61 515 891,58	69 858 126,80	77 786 261,46
Bundne investeringsfond	58 492 915,71	52 895 263,31	35 962 909,86	48 556 210,64
Regnskapsmessig mindreforbruk	16 177 623,75	53 499 127,72	73 826 425,72	59 650 953,20
Regnskapsmessig merforbruk	-269 858 971,78	-249 858 971,78	-214 858 971,78	-
Udisponert i inv.regnskap	77 264,68	77 264,68	77 264,68	77 264,68
Udekket i inv.regnskap	-3 840 249,58	-10 063 712,17	-	-
Kapitalkonto	165 305 765,04	185 686 658,96	182 963 880,89	387 409 818,47
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (drift)	20 223 411,13	20 223 411,13	20 223 411,13	20 223 411,13
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (inves)	-34 559 873,61	-34 559 873,61	-34 559 873,61	-34 559 873,61
Langsiktig gjeld	4 529 844 011,26	4 715 668 087,26	5 150 892 125,21	5 817 458 690,96
Pensjonsforpliktelser	2 460 220 104,02	2 529 254 094,02	2 637 492 965,02	2 746 783 522,02
Ihendehaverobligasjonslån	-	-	-	-
Sertifikatlån	-	-	-	-
Andre lån	2 069 623 907,24	2 186 413 993,24	2 513 399 160,19	3 070 675 168,94
Konsernintern langsiktig gjeld	-	-	-	-

Kortsiktig gjeld	390 356 970,60	431 829 071,89	524 063 102,51	568 336 993,04
Kassekredittlån	-	-	-	-
Annen kortsiktig gjeld	137 101 326,23	132 956 051,02	128 650 146,93	121 930 838,83
Derivater	-	-	-	-
Konsernintern kortsiktig gjeld	125 625 781,68	135 201 722,88	187 489 058,82	190 724 799,93
Premieavvik	127 629 862,69	163 671 297,99	207 923 896,76	255 681 354,28
SUM EGENKAPITAL OG GJELD	5 009 478 552,65	5 328 238 237,19	6 001 169 251,68	7 026 785 836,84
MEMORIAKONTI				
Memoriakonto	121 499 259,87	48 610 055,18	92 990 474,82	167 228 004,89
Herav:				
Ubrukte lånemidler	86 494 955,38	19 542 144,58	69 865 379,88	144 051 457,68
Ubrukte konserninterne lånemidler	-	-	-	-
Andre memoriakonti	35 004 304,49	29 067 910,60	23 125 094,94	23 176 547,21
Motkonto for memoriakontiene	-121 499 259,87	-48 610 055,18	-92 990 474,82	-167 228 004,89

Anleggsmidler

Alle anleggsmidler anses som eiendeler. Anleggsmidler er i prinsippet noe et selskap kan «selge» eller på annen måte avhende, og anses rent regnskapsmessig som en «sikkerhet» dersom det skulle bli dårlige tider. Likevel, vil det ikke i praksis alltid være slik at anleggsmidler enten kan selges eller kreves inn på annen måte.

Anleggsmidler består av faste eiendommer og anlegg (inkl. tomter, gater/veier ect.), maskiner, inventar, utstyr og annet teknisk materiale.

I tillegg finner vi her utlånte midler (som enten er skaffet til veie som følge av låneopptak (startlån) eller oppspart egenkapital), kommunens anskaffelse av aksjer og eierandeler, samt

pensjonsmidlene som pensjonskassene forvalter på vegne av kommunen. Totalt har anleggsmidlene økt med 796,8 mill. kr. fra 2017 til 2018. Av denne økningen står økningen av pensjonsmidlene for 266,5 mill. kr. og anleggsmidlene for 522 mill.kr. Posten for aksjer og andeler har økt med omlag 0,2 mkr. mens utlån har økt med ca. 8,2 mill. kr.

Pensjonsmidlene bør ikke sees isolert da de henger sammen med pensjonsforpliktelsen som bokføres som langsiktig gjeld. Pensjonsforpliktelsene har økt med 109,3 mill. kr. fra 2017 – 2018. Sett i sammenheng med pensjonsmidlene er nå midlene større enn forpliktelsen da vi har en overdekning på 157,2 mill. kr.

Endringer i anleggsmidler fra 2017 – 2018	
Netto aktiverte anleggsmidler	521 961 049,89
Utlån	38 922 869,33
Aksjer og andeler	207 273,00
Økning i pensjonsmidler	266 498 442,00

Omløpsmidler

Omløpsmidler er bankinnskudd, kortsiktige fordringer og premieavvik. Regnskapsført verdi på kommunens omløpsmidler var

964,34 mill. kr. ved utgangen av 2018. Det er en økning på om lag 228,8 mill. kr. fra 2017.

Bokført verdi av kortsiktige fordringer har økt med 24 mill. kr., mens bankinnskuddet har økt med om lag 132,9mill.kr. I den sammenhengen kan det også nevnes at ubrukte lånemidler har økt med om lag 74,2 mill. kr, samt at det seint på året er tatt opp langsiktig gjeld på 595 mill.kr. som påvirker den fysiske saldoen ved utgangen av året.

I tillegg mottok Halden kommune om lag 71,9 mill. kr. i positivt premieavvik i 2018

(betalt premie til pensjonskassene utover det som er bokført som kostnad), mot 5,1 mill. kr. i 2017.

Dette betyr at den likviditetsmessige situasjonen i Halden kommune er noe bedret når det korrigeres for overnevnte forhold, men høyt låneopptak for årene som kommer vil legge press på den likviditetsmessige situasjonen.

Endringer i omløpsmidler fra 2017 - 2018	
Kortsiktige fordringer	23 972 597,16
Premieavvik	71 946 011,73
Kasse, postgiro, bankinnskudd	132 901 550,74

Arbeidskapital og likviditet

Endring i arbeidskapitalen (i balansen) gir uttrykk for de endringer som er gjort i omløpsmidler og kortsiktig gjeld. Premieavviket er midler som er innbetalt til pensjonsselskapene, og som skal utgiftsføres i de påfølgende års regnskaper. Premieavvik oppstått før 2011 kostnadsføres med 1/15 del hvert år, premieavvik oppstått mellom 2011 og 2013 med 1/10 del hvert år, og premieavvik oppstått i 2014 med 1/7 del hvert år i de påfølgende 7 årene.

Amortiseringskostnaden (kostnadsføring av tidligere års positive premieavvik) er

fortsatt i opptrappingsfasen og vil medføre stadig økte kostnader i de kommende års driftsregnskaper. I tillegg til å være en utsatt «kostnadsbombe» i balansen er ordningen med premieavvik også en stor tilleggsbelastning på likviditeten.

Videre føres positive premieavvik som kortsiktig fordring, men siden kapitalen er bundet opp (kan ikke kreves tilbake for å frigjøre betalingsmidler) kan ikke premieavvik anses som likvide midler. Arbeidskapitalen skal gi et bilde av kommunens betalingsevne på sikt, men bør da korrigeres for premieavvik for å gi et bilde av den reelle betalingsevnen.

Arbeidskapital	2018
Omløpsmidler	964 373 856
Kortsiktig gjeld	-568 336 993
Opprinnelig arbeidskapital	396 036 863
Netto premieavvik inkl. arbeidsgiveravgift	-269 056 500
Ubrukte lånemidler inkl. startlån	- 144 051 457
Reell arbeidskapital	-17 071 094

Netto premieavvik inkl. arbeidsgiveravgift har lagt beslag på 269 mill. kr. Totalt sett betyr dette at Halden kommune vil ha likviditetsmessige utfordringer i minst like mange år som det tar å dekke inn det akkumulerte underskuddet.

Egenkapital

Egenkapitalen viser fondsbeholdninger, over/underskudd (akkumulert), prinsippendringer og hvor mye av eiendelene som er finansiert med egne midler.

Regnskapsmessig merforbruk

	Regnskap 2015	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018
Regnskapsmessig mindreforbruk	16 177 624	53 499 128	73 826 425	59 650 953
Regnskapsmessig merforbruk	-262 301 976	-249 858 972	-214 858 972	-
Udisponert i inv.regnskap	77 265	77 265	77 265	77 265
Udekket i inv.regnskap	-3 840 250	-10 063 712	0	-

Tabellen over viser at egenkapitalen belastes med til sammen 59,7 mill. kr. i netto akkumulert overskudd.

Statlig bestemte endringer av regnskapsprinsipper belaster egenkapitalen med 14 mill. kr.

	Regnskap 2015	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018
Endring i regnskapsprinsipper som påvirker AK Drift	20 223 411	20 223 411	20 223 411	20 223 411
Endring i regnskapsprinsipper som påvirker AK Invest	-34 559 874	-34 559 874	-34 559 874	-34 559 874

Det eneste som isolert sett er med på å begrense den negative egenkapitalen i Halden kommune er fondsbeholdningen.

Sum fondsbeholdning utgjør 298,5 mill. kr. ved utgangen av 2017.

	Regnskap 2015	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018
Disposisjonsfond	8 292 836	28 200 459	106 199 587	23 067 041
Bundne driftsfond	50 546 742	73 125 559	86 521 263	58 779 066
Ubundne investeringsfond	78 420 108	61 515 892	69 858 127	77 786 261
Bundne investeringsfond	58 492 916	52 895 263	35 962 910	48 556 211

Egenfinansieringen av kommunens eiendeler er positiv med 373 mill. kr. ved utgangen av 2018.

	Regnskap 2015	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018
Kapitalkonto	165 305 765	185 686 659	182 963 881	387 409 818

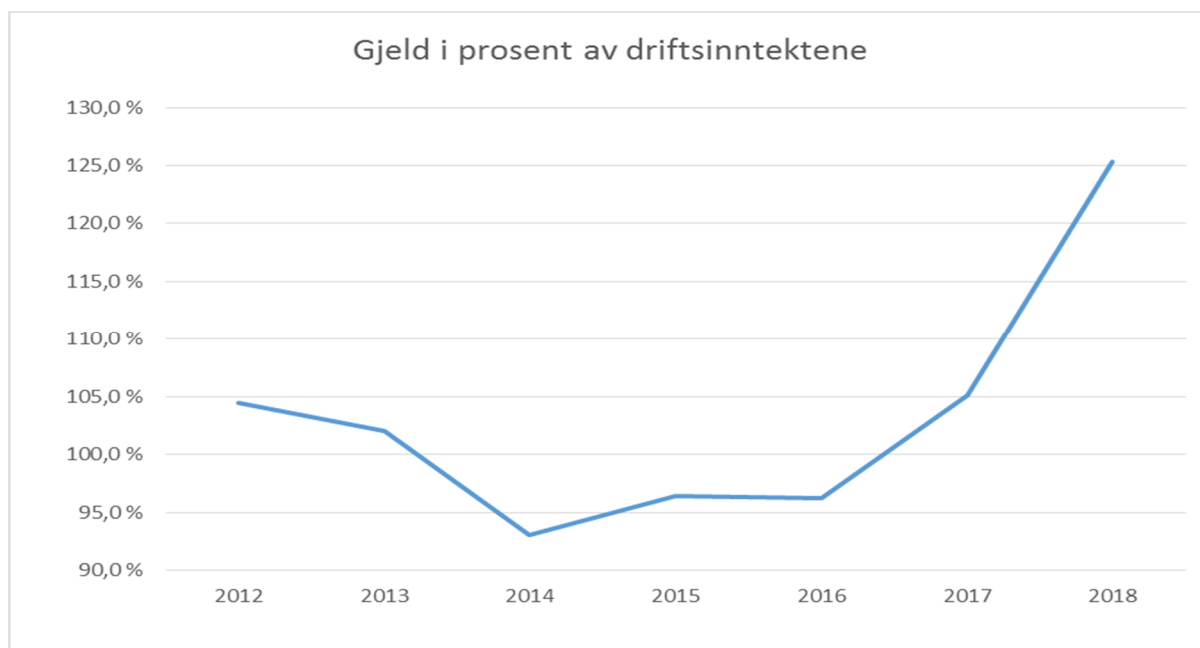
Totalt har Halden kommune en positiv egenkapital på 641 mill. kr. ved utgangen av 2018. Dette er en forbedring fra 2017 på 314

mill. kr. Dette er hovedsakelig som følge av en nedbetaling av tidligere års

regnskapsmessig merforbruk samt årets regnskapsmessige mindreforbruk.

Det skal samtidig opplyses om at regnskapsført egenkapital ikke nødvendigvis gir ett riktig uttrykk for den reelle egenkapitalen i kommunen. Dette fordi det kan ligge skjulte reserver i verdien av så vel aksjer og andeler, som bygninger og andre eiendommer (tomter blant annet).

Langsiktig gjeld

Som grafen over viser har Halden kommune økt gjeldsgraden fra 93 % i 2014 til 125,3 % i 2018.

Pensjonsforpliktelsene har økt med 109,3 mill. kr. fra 2017 – 2018.

Pensjonsforpliktelsene må sees i sammenheng med pensjonsmidlene for å gi ett riktig bilde av den fremtidige belastningen denne posten vil gi i kommende års driftsregnskaper. Pensjonsmidlene har fra 2017 – 2018 økt med 266 mill. kr., noe som betyr at nettoforpliktelsen (det antatte fremtidige behovet knyttet til pensjoner) har redusert med

Langsiktig gjeld består av pensjonsforpliktelser og langsiktige lån tatt opp som finansiering av investeringer og videreformidlingslån(utlån).

Fra 2017 til 2018 har kommunens langsiktige gjeld økt med 666,6 mill. kr. Underliggende har pensjonsforpliktelsen økt med 109,3 mill. kr., mens langsiktige lån er økt med 557,3 mill. kr.

157 mill. kr. I teorien betyr dette isolert sett lavere netto pensjonskostnader i fremtiden (dog ikke medregnet amortiseringen av premieavvik).

Det er også verdt å nevne at kommunens valgte modell for beregning av minimumsavdrag gir en lavere belastning i starten av perioden (innført i 2007), mot en høyere belastning mot slutten av perioden. Dermed vil gjeldsbelastningen i de kommende års driftsregnskaper bli høyere selv om lånegjelda ikke øker.

Kortsiktig gjeld

Kortsiktig gjeld viser hva som ligger av betalingsforpliktelser i relativt nær fremtid.

Ved utgangen av 2017 var kortsiktig gjeld 524 mill. kr, og ved utgangen av 2018 var den 568,3 mill. kr. Altså en økning på om lag 44,3 mill. kr.

Under posten omløpsmidler i balansen er premieavviket en størrelse, som også figurerer under posten kortsiktig gjeld i balansen. Her er det derimot de negative premieavvikene som kommer til uttrykk. (Under omløpsmidlene er det de positive premieavvik som føres).

Ved negativt premieavvik har pensjonskassene beregnet en lavere premie enn de strengt tatt har hatt behov for. Dette føres da som en utgift umiddelbart (samme år som det har oppstått) og inntektsføres i driftsregnskapene de påfølgende årene.

Posten negativt premieavvik inkl. arbeidsgiveravgift har økt med 47,8 mill. kr, mens annen kortsiktig gjeld (blant annet leverandørgjeld) har blitt redusert med 6,7 mill. kr.

Driftsmessig vurdering av balansen

Til sist i dette kapittelet vil vi henlede oppmerksomheten mot de fremtidige konsekvensene dagens balansetall vil gi i de kommende års regnskaper. Det vil være viktig informasjon å ta med seg i de kommende års budsjett og økonomiplaner.

Inndekning av akkumulert underskudd
I kommunestyremøte den 01.11.2018 ble

det votert for inndekning av resterende av kommunens underskudd på 214,8 mkr. Inndekning ble vedtatt med bruk av disposisjonsfond 169,8 mkr og 45mkr fra årets drift i henhold til forpliktende plan med KMD. For årene 2014-2018 har kommunen innfridd det totale underskuddet fra driftsårene 2011-2013 på 293,2 mkr.

Amortisering av netto premieavvik

Det skal i løpet av de neste 10 årene (gjennomsnitt) dekkes inn til sammen 269 mill. kr. gjennom amortiseringskostnader knyttet til tidligere års premieavvik.

Nedbetaling av langsiktig lånegjeld

Det skal i løpet av de neste 31,7 årene (vektet gjennomsnittlig nedbetalingstid) dekkes inn til sammen 3,01 mrd. kr. i form av nedbetaling av langsiktig gjeld. Det skal her også nevnes at ikke dette nødvendigvis må gjøres via driftsregnskapet. Kommunen kan betale ned lånegjeld også fra investeringsregnskapet (finansiert ved salg av anleggsmidler). Tilsvarende skal avdrag knyttet til videreformidlingslån belastes investeringsregnskapet (finansiert av innbetalte avdrag fra låntakerne). Likevel ligger det an til en betydelig økning av årlige avdrag ført i driftsregnskapet.

Halden kommune vil på bakgrunn av dette være i behov for ytterligere omstilling i årene som kommer.

Investering

INVESTERINGSREGNSKAP	REGNSKAP 2016	REGNSKAP 2017	REGNSKAP 2018	BUDSJETT 2018	AVVIK 2018
Økonomisk oversikt - investering					
Inntekter					
Salg av driftsmidler og fast eiendom	12 636	8 147	10 888	10 000	888
Andre salgsinntekter	7 020	1 117	1 157	-	1 157
Overføringer med krav til motytelse	214	4 193	2 872	-	2 872
Kompensasjon for merverdiavgift	5 801	38 844	80 588	91 570	-10 981
Statlige overføringer	-	-	-	-	-
Andre overføringer	-	-	585	-	585
Renteinntekter og utbytte	54	126	15	-	15
Sum inntekter	25 725	52 427	96 105	101 570	-5 464
Utgifter	-	-	-	-	-
Lønnsutgifter	489	1 723	3 316	-	3 316
Sosiale utgifter	115	486	927	-	927
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	277 596	327 898	506 654	671 869	-165 215
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	239	40	880	-	880
Overføringer	17 102	42 164	82 952	93 430	-10 478
Renteutgifter og omkostninger	716	1 457	3 699	-	3 699
Fordelte utgifter	-	-	-	-	-
Sum utgifter	296 257	373 768	598 428	765 299	-166 871
Finanstransaksjoner	-	-	-	-	-
Avdrag på lån	45 197	37 868	16 811	18 000	-1 189
Utlån	29 129	38 625	37 604	60 000	-22 396
Kjøp av aksjer og andeler	13 215	918	900	1 000	-100
Dekning av tidligere års udekket	3 840	10 064	-	-	-
Avsatt til ubundne investeringsfond	5 622	9 261	9 575	10 000	-425
Avsatt til bundne investeringsfond	23 439	6 069	12 593	-	12 593
Sum finansieringstransaksjoner	120 442	102 806	77 483	89 000	-11 517
Finansieringsbehov	390 974	424 147	579 806	752 729	-172 924
Dekket slik:	-	-	-	-	-
Bruk av lån	287 066	376 909	549 383	733 729	-184 346
Salg av aksjer og andeler	-	-	-	-	-
Mottatte avdrag på utlån	40 581	22 537	28 491	18 000	10 491
Overført fra driftsregnskapet	1 700	780	285	-	285
Bruk av tidligere års udisponert	-	-	-	-	-
Bruk av disposisjonsfond	-	-	-	-	-
Bruk av bundne driftsfond	29 036	23 001	-	-	-
Bruk av ubundne investeringsfond	22 526	918	1 647	1 000	647
Bruk av bundne investeringsfond	-	-	-	-	-
Sum finansiering	380 910	424 147	579 806	752 729	-172 924
Udekket/udisponert	-10 064	-0	-	-	-

Tabellen over viser regnskap og budsjett for kommunens investeringer. Kommunen hadde i 2018 en samlet investeringsutgift på 598,4 mill. kr. Dette er 166,9 mill. kr. lavere enn budsjettet og 224,6 mill. kr. høyere enn samlede investeringsutgifter i 2017. Hovedårsak til at forbruket er lavere enn budsjettet skyldes forsinkelser i gjennomføring, hovedsakelig på grunn av manglende kapasitet. Årets investeringsregnskap har et samlet investeringsbehov på 579,8 mill. kr. Dette er dekket slik:

- Bruk av lån 549,3 mill. kr.
Hvorav bruk av lån til investeringsprosjekt innen VAR området er på ca.155 mill. kr.
- Mottatte avdrag på utlån 28,5 mill. kr.
- Overført fra driftsregnskapet 0,3 mill. kr.
- Bruk av fond 1,7 mill. kr.

Store investeringsprosjekt

Tabellen under gir en oversikt over større investeringsprosjekt.

(TUSEN KR)	TOTALT MEDGATT T.O.M. 2018	FORBRUK 2018	BEVILGET 2018	REST	KOMMENTAR
Nytt demenssenter Bergheim	191 612	160 402	185 750	25 348	Nytt demenssenter på Bergheim med plass til 96 plasser spesielt tilrettelagte for demente. Ferdigstilles 2019.
Kongeveien skole	185 908	103 465	102 104	-1 362	Ny barneskole på Risum, beregnet for 600 elever. Erstattet Idd og Folkvang skole. Ferdigstilt 2018.
Tilbakekjøp av bygg fra HKP	85 348	-	24 658	24 658	Planlagt tilbakekjøp av totalt 7 bygninger fra Halden Kommunale Pensjonskasse over flere år. Fayegården ble forskøvet til 2019.
Kjøp av Risum Videregående skole	2 050	20 501	20 000	-501	Kjøp av Iddeveien 37 (Risum vgs) fra Østfold fylkeskommune.
Utvidelse avløpsrenseanlegg Remmen	225 880	9 358	18 987	9 629	Bygging av nytt avløpsrenseanlegg. Bygg utvides og ny vei blir oppført rundt anlegget. Nye, tekniske installasjoner vil gi anlegget mulighet for flere rensetrinn.
Glenne	32 661	13 591	14 000	409	Prosjektet innebærer separering av avløpsledninger *
Avløpsanlegg Kornsjo, Bakke, Prestebakke og Brekke	846	8 109	12 265	4 156	Fornylse og utvidelse av avløpsanlegg. Sikrer drift, færre lekkasjer og forbedrer renseseffekten. Forskøvet til 2019 grunnet forsinkelser.
Sum	724 305	315 426	377 764	62 338	

*Separering av avløpsnett vil si at det legges en ledning for spillvann (avløp fra wc, sluk, dusj osv.) Dette vannet føres til det kommunale renseanlegget for rensing. Samtidig legges det en overvannsledning som tar vann fra tak, gårdsplasser, veier osv., og fører dette vannet til en resipient,

for eksempel havnebassenget, en bekk el. Etter at anlegget er ferdigstilt sendes det ut til huseierne som da må legge om sine private stikkledninger på samme måte. Gamle, kommunale vannledninger blir samtidig skiftet ut.

Budsjettet for 2018 la vekt på økonomi og kontroll, både i et kortsiktig og langsiktig perspektiv, samtidig som det ble lagt til rette for en stadig mer effektiv drift gjennom strukturelle investeringer. Kongeveien skole, Bergheim demenssenter er gode

eksempler på investeringer av strukturell karakter, og begge er eksempler på investeringer som er beregnet til å være lønnsomme og vil kunne gi en positiv effekt i drift i årene fremover.

Finans

Finansanalyse og renter på innlån

Kommunens langsiktige lånegjeld (eksklusive pensjonsforpliktelser og lån til videreformidling) ved utgangen av 2018 var på 2 786 mill. kr. mot 2 263 mill. kr ved utgangen av 2017.

Gjennomsnittlig sikringsgrad er 36 % og porteføljen har en gjennomsnittrente på

2,00 % og en gjennomsnittlig rentebindingstid på 2,9 år.

Sum renteutgifter og låneomkostninger viser 51,5 mill. kr i driftsregnskapet for 2018, dette er 31,2 mill. kr lavere enn budsjettet for 2017 og 5,7 mill. kr lavere enn regnskapet for 2017.

Nøkkeltall	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	Krav i finansreglementet
Lånevolum	1932	2324		
Gj.snitt rente	2,55 %	2,30 %	2,00 %	
Gj.snitt rentebindingstid	4,0 år	3,0 år	2,9 år	2-5 år
Andel fastrente	46,10 %	40,80 %	36,00 %	< 25 % > 75 %

Halden kommune kan i henhold til finansreglementet binde maksimalt 75 % av innlånsvolumet til fast rente. Tilsvarende kan maksimalt 75 % være til flytende rente.

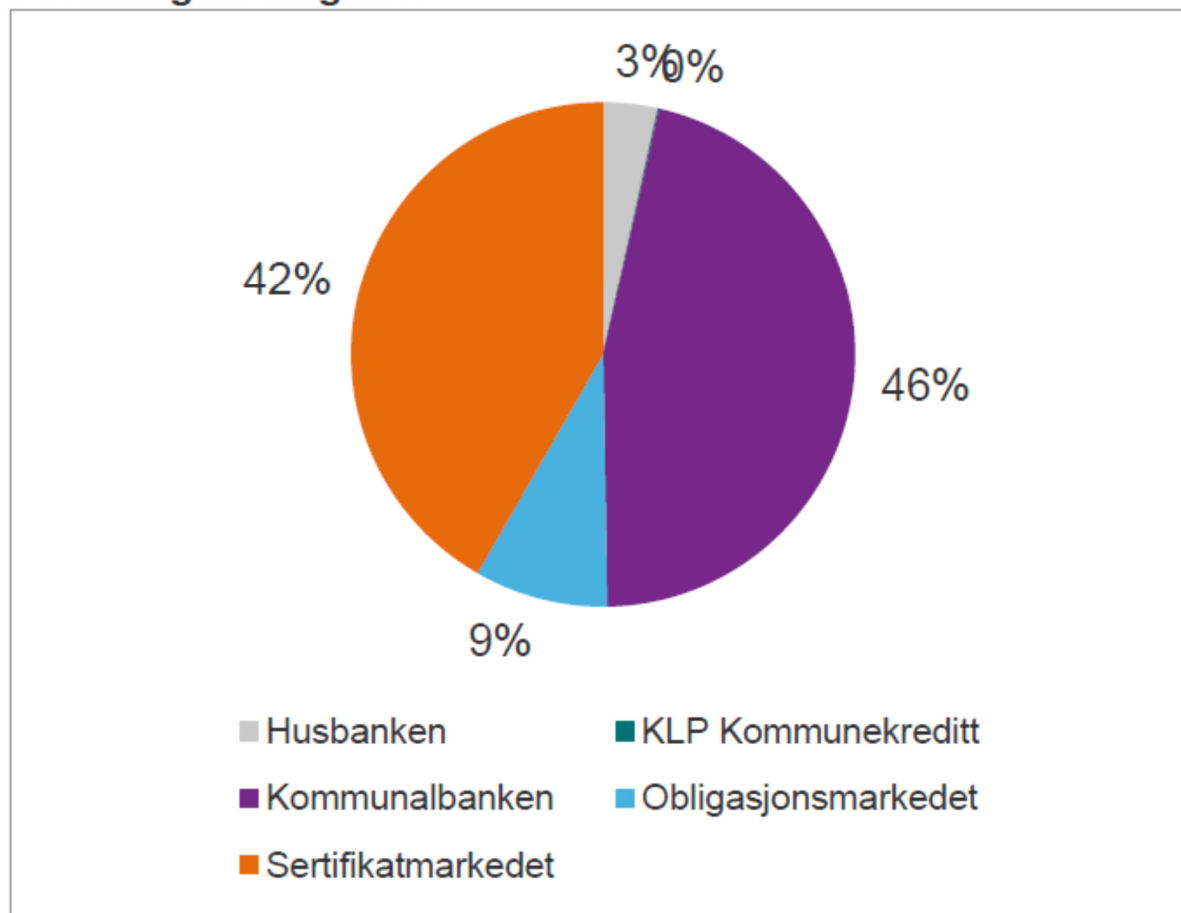
Pr. 31.12.2018 er 36 % av låneporteføljen sikret til fast rente, dette er innenfor vedtatte finansreglement.

Gjennomsnittlig rentebindingstid skal være mellom 2 og 5 år, med 2,9 år i rentebindingstid er dette også innenfor reglementet.

Maksimal rentebindingstid i den lengste rentebindingen som foreligger pr. utgangen av 2017, utløper i 2028.

Forfallene på rentebindingene har en relativt god spredning, noe som bidrar til å redusere renterisikoen. I løpet av 2018 er det tatt opp sertifikatlån på kr 345 mill. kr., og 250 mill. kr. i et 10 års fastrentelån i kommunalbanken. I tillegg er det tatt opp lån til videreformidling på 51,3 mill. kr.

Fordeling av långivere

Diagrammet over viser hvor mye gjeld kommunen har til ulike utstedere, lån til videreformidling er via Husbankens ordning og er ikke inkludert over. Majoriteten av kommunens gjeldsportefølje består av lån i Kommunalkbanken (46,0 %) og sertifikater (42,0 %). En god spredning av finansiering på flere motparter/ investorer er med på å redusere refinansieringsrisikoen og kredittpåslaget.

Avdrag

I henhold til vedtatt budsjett skal regnskapsmessig belastning av avdrag baseres på bestemmelsene om minimumsnivå på avdrag i forhold til eiendeler og restgjeld, såkalt minimumsavdrag. Beregning av minimumsavdraget viser at avdraget utgjorde 71,7 mill. kr. for 2017 mot et budsjett på 71,8 mill. kr. Avdraget i 2017 utgjorde 62,3 mill. kr. og er dermed økt med 9,4 mill. kr. fra 2017 til 2018.

Utbytte og renteinntekter

Det ble i 2018 utbetalt 0,41 mill. kr. i kundeutbytte fra Gjensidige til Halden kommune og 4,0 mill. kroner fra Østfold energi.

Renteinntektene utgjorde i 2018 6,4 mill. kr. mot 6,0 mill. kr i budsjett. Av inntektene på 6,4 mill. kr. utgjorde renter av bankinnskudd 1,1 mill. kr., renter på utlån 3,8 mill. kr. og øvrige renteinntekter 1,5 mill. kr. Renteinntektene i 2017 utgjorde totalt 8 mill. kr.

Risikoeksponering

Kommunens finansforvaltning er regulert av kommuneloven og finansforskriften. I henhold til forskriften skal kommunestyret minst en gang hver kommunestyreperiode vedta et eget reglement for finansforvaltningen. Halden kommunes finansreglement ble sist vedtatt i april 2017. Sentralt i finansforvaltningen er vurderingen av risiko. Halden kommune

skal i henhold til gjeldende finansreglement legge vekt på en lav finansiell risiko for å sikre en stor grad av forutsigbarhet. Halden kommune har i 2018 hatt en relativt liten risikoeksponering. Som beskrevet innledningsvis i kapittelet er 36 % av langsiktig lånegjeld (eks. pensjonsforpliktelser og startlån) sikret til en fast rentesats. Dette skaper forutsigbarhet og reduserer risikoeksponeringen i forhold til rentekostnadene. Det er likevel viktig å være oppmerksom på at selv med en relativt stor andel bundet til fast rente, vil en liten svingning i flytende rente oppleves å utgjøre betydelige beløp.

Halden kommune har eierinteresser i til sammen 21 ulike selskaper. Selskapsformen er blant annet pensjon- og livsselskap, aksjeselskap og borettslag. Eierinteressene er til sammen bokført med en verdi i 2017 på 77,5 mill. kr., hvorav de seks største utgjør 77,0 mill. kr. Enhver eierinteresse kan samtidig utgjøre en risiko. De seks største selskapene har en solid egenkapital som gjør at risikoen ved

eierandelene samlet sett ikke utgjør noen vesentlig risiko.

Halden kommune har gjeldende garantiforpliktelser ved utgangen av 2017 på 19,7 mill. kr. som teoretisk sett kan utgjøre en risiko. Halden kommune er p.t ikke kjent med at det er forhold som tilsier at det vil bli utløst noen krav i den nærmeste tiden i forhold til garantiforpliktelsene.

Likviditet

Halden kommune har i løpet av 2018 kun benyttet trekkrettighet i noen få kortere perioder, og har hatt en avtale med kommunens bankforbindelse om å kunne benytte inntil 450 mill. kr i trekkrettighet. Likviditeten har gradvis blitt bedret som følge av blant annet kostnadsreduksjoner. Beholdningen av ubrukte lånemidler blitt økt med 97,6 mill. kr. i 2018. Av dette utgjør om lag 15,8 mill. kr. reduksjon i ubrukte lånemidler knyttet til husbanken, mens den øvrige økningen relaterer seg til planlagte investeringer, hvor fremdriften ble lavere enn antatt ved tidspunkt for låneopptak.

Sentraladministrasjon og fellesfunksjoner

Mål og måloppnåelse

Personal og organisasjon

Personal og organisasjon er en støttefunksjon direkte under rådmannen.

Enheten har 8,5 årsverk i tillegg til HR-sjef. HR-sjef er kontaktpunkt for hovedtillitsvalgte og hovedverneombudet.

Personal og organisasjon gir råd og veiledning til rådmannen, kommunalsjefer, enhets- og avdelingsledere innenfor ulike områder.

De viktigste arbeidsområdene i personal og organisasjon er utarbeiding og revisjon av reglementer, retningslinjer, prosedyrer og rutiner innenfor personalområdet og opplæring av ledere og andre i disse.

Andre viktige arbeidsområder er veiledning innenfor lov- og avtaleverk, bistand i rekrutteringsprosesser, ansiennitetsberegning og lønnsfastsettelse, overordnet HMS-arbeid, bistand i sykefraværsoppfølging og personalsaker, tilrettelegging av partssamarbeidet og saksbehandling i denne forbindelse, saksbehandling til hovedarbeidsmiljøutvalget, saksbehandling til politiske utvalg samt rapportering til ulike instanser.

Forhandlingsledelse er tillagt HR-sjef, mens rådmannens ledergruppe er arbeidsgivers forhandlingsutvalg.

Kommunens lærlingeordning, som ved årsskiftet omfattet 45 lærlinger, administreres av personal og organisasjon ved lærlingeansvarlig i samarbeid med HR-sjef.

Økonomi

Økonomiavdelingen er en av kommunens støttefunksjoner og er organisert direkte under rådmannen.

Avdelingen har 29,15 årsverk og består av avdelingene regnskap, innkjøp, lønn, gebyrkontor, faktureringsavdeling, budsjettkontroll og kemnerkontor. Ved utgangen av 2018 har 3 årsverk hatt permisjon.

Sentralkjøkkenet var frem til 01.05.2018 en del av sentraladministrasjonen. I dag er sentralkjøkkenet organisert under kommunalavdeling helse og omsorg.

Avdelingens hovedoppgaver omfatter ajourhold av regnskap, lønnsutbetaling, økonomirapportering, bistand i anbudsprosesser, fakturering samt innkreving av skatter og gebyrer.

Fokuset på digitalisering og effektivisering av arbeidsprosesser har fortsatt i 2018.

Politisk sekretariat

Politisk sekretariat er en del av rådmannens administrasjon og betjener de politiske organene bl.a. ved å sørge for innkallinger, tilgang til saksdokumenter og protokollering av møtene. Sekretariatet er også ansvarlig for å informere allmennheten om møtene og å gjøre møtedokumentene rutinemessig tilgjengelig for dem. Arbeid med publisering av eldre møtedokumenter ble avsluttet i 2018 – innkallinger/saksdokumenter og protokoller tilbake til mars 2012 er nå tilgjengelige i kommunens innsynsløsning på hjemmesiden.

I 2018 har det blitt avviklet til sammen 93 møter i kommunestyret, formannskapet, hovedutvalgene og øvrige råd og nemnder som betjenes av sekretariatet. Av disse var

10 møter i kommunestyret, 11 i formannskapet og til sammen 36 i de 5 hovedutvalgene. I kommunens politisk valgte organer ble det behandlet til sammen 404 politiske saker, 257 referatsaker og 53 forespørsler/interpellasjoner.

Sekretariatet har mottatt 197 forfallsmeldinger i løpet av året, og har sørget for at vararepresentanter har blitt innkalt i henhold til varalistene for hvert enkelt utvalg.

Sekretariatet er også ansvarlig for å behandle fritakssøknader fra meddommere som er valgt av kommunestyret for å gjøre tjeneste ved domstolene. Det ble i 2018 innvilget fritak for 15 meddommere (av et utvalg på totalt 452) samt at noen få måtte strykes fra listen etter å ha flyttet fra kommunen. 18 nye meddommere ble føyd til listen etter å ha blitt valgt av kommunestyret i mai. Det har i løpet av året kommet inn 5 nye søknader om å få bli meddommer. Sekretariatet vil i 2019 forberede en sak for kommunestyret vdr supplering av meddommerutvalget.

2018 var et «mellomår» for valg gjennomføring. Budsjettering for valg i 2019 er gjennomført, og en administrativ arbeidsgruppe for forberedelse av valget gikk i gang med arbeidet i løpet av høsthalvåret.

Kommunikasjon og service

I 2018 åpnet Halden kommunes nye servicesenter etter en fullstendig ombygging av denne delen av rådhuset. Med et større og mer moderne servicesenter er forholdene for publikum blitt vesentlig bedre og kommunen fremstår mer profesjonell utad. Ombyggingen har også gitt bedre arbeidsforhold for ansatte.

Som følge av ombygging er det også blitt mulig å utvide staben i servicesenteret slik at samlet fagkompetanse i første linje mot publikum er blitt noe bredere. En

medarbeider fra parkering har byttet arbeidssted til servicesenteret. Kommunens saksbehandler innen skjenke- og salgsbevillinger er også flyttet til servicesenteret. Dette gjør kontakt med kommunen enklere for publikum som har spørsmål om disse temaene. I tillegg til sine spesifikke fagområder bistår begge disse to medarbeiderne på sentralbord og øvrig arbeid slik at servicesenteret totalt styrkes.

Servicesenteret benytter mer og mer tid på veiledning i bruk av digitale løsninger. Kommunens fokus på digitalisering skaper et behov for økt digital kompetanse hos innbyggerne våre.

Store omorganiseringer og byggeprosjekt i kommunen påvirker servicesenteret. I 2018 ga åpningen av Kongeveien skole mye arbeid med omprogrammering av telefoni, oppdatering av informasjon, samt produksjon av et stort antall adgangskort med tilhørende programmering og tilgangsstyring av dører. Bergheim-prosjektet har også krevd en del ressurser til planlegging og implementering av adgangskontroll i 2018. Dette arbeidet vil fortsette inn i 2019.

Som følge av effektivisering i servicesenteret har en tidligere servicemedarbeider kunnet endre oppgaver til å bli kommunikasjonsmedarbeider. Samtidig er en kommunikasjonsrådgiver flyttet til servicesenteret slik at kommunikasjonsressursene er samlet. Dermed er det nå for første gang to personer som har kommunikasjon som primæroppgave.

Ved inngangen til 2018 ble Halden kommunes profilhåndbok ferdigstilt. Dette handler om det grafiske utseende på alt fra konvolutter til store kjøretøy. Mange brosjyrer og andre trykksaker er endret. Ulike digitale kanaler er oppdatert. Og det er brukt mye tid på å gi råd om bruk av grafisk profil i egen organisasjon. Vi ser nå at den grafiske profilen er tatt i bruk med

hell på svært mange områder, men vi vet også at mye gjenstår. Arbeidet med å oppdatere kommunens visuelle uttrykk må derfor fortsette videre også i 2019.

I 2018 er særlig informasjonsarbeidet rundt store anleggsarbeid satt i system. Dette har gitt færre overraskelser for publikum og større forståelse for hva kommunen bygger og utvikler.

Det jobbes kontinuerlig med å oppgradere innhold på kommunens nettsider. Flere fagområder har fått omfattende og viktige løft på nettsiden i 2018 som gjør det enklere for publikum å finne informasjon når de trenger det. Dette arbeidet fortsetter i 2019.

Halden kommune bruker aktivt de sosiale mediene Twitter, LinkedIn og Facebook. De to førstnevnte fungerer godt til å nå næringsliv og andre aktører utenfor Halden. Facebook er i 2018 en meget viktig kanal for å nå ut til haldenserne med informasjon om alt kommunen bedriver. Mange henvendelser fra innbyggere går i dag via Messenger og Facebook. Bruken av kommunens informasjonsapp har også økt i 2018 og vi opplever positive tilbakemeldinger på denne måten å informere på.

Godt informasjonsarbeid avhenger av kunnskap om aktiviteten i egen organisasjon. Også i 2018 er det positiv utvikling på dialogen mellom Kommunikasjon og service og øvrige avdelinger i kommunen. En slik utvikling reduserer støy og bidrar til å løfte kvaliteten på kommunens kommunikasjonsarbeid ut mot publikum.

Kommuneadvokatkontoret

Ved inngangen til 2018 besto kontoret av en juridisk rådgiver, en advokat og kommuneadvokaten. Personvernombudet er også tilknyttet kontoret.

Kommuneadvokatkontoret gjennomførte 27 prosessoppdrag for barneverntjenesten i 2018 og 2 oppdrag for rustjenesten. I tillegg ble det gjennomført 5 prosessoppdrag innen øvrige rettsområder, herunder innen erstatningsrett og arbeidsrett.

Eksterne advokater (som kommunen har rammeavtale med) gjennomførte 2 prosessoppdrag for barneverntjenesten.

Oppdragene er en kombinasjon av hovedforhandlinger (muntlige forhandlingsmøter) og saker som har vært gjenstand for forenklet behandling (skriftlig). Noen saker ble hevet før planlagt behandling.

Juridiske grunnlag for sakene som utføres på oppdrag fra barneverntjenesten og rustjenesten er blant annet omsorgsovertakelse, jf. barnevernlovens (bvl.) § 4-12, akuttsaker jf. bvl. § 4-6, atferdsplasseringer, jf. bvl. § 4-24, og helse – og omsorgstjenestelovens § 10-2, 10-3.

IT

Ressursene på IT ble involvert i flere spennende prosjekter i kommunen.

Følgende større oppgaver ble gjennomført:

- Oppgradering av nettverksutstyr på de største lokasjonene.
- Ferdigstillelse av fiberprosjektet. Det betyr at alle skole har kommunal fiber.
- Helse signerer avtale med Hospital IT som skal levere velferdssystem på Bergheim bo- og aktivitetssenter.
- Digitale trygghetsalarmer ble implementert som erstatning for analoge.
- Innføring av Intune i skolene
- Kongeveien skole ble satt i drift
- Bytte av trådløs plattform.
- GDPR ble satt på dagsorden og implementert/strukturert i Internkontrollen.

- Oppstart av IT-strategi – kartlegging og planlegging for ny plattform.
- Det digitale skoleløftet fase 2/3 ble gjennomført til skolestart.

Noen nøkkeltall:

- IT lokalt har registrert og løst 994 henvendelser/saker i 2018. I tillegg kommer andre henvendelser ved oppmøte på avdelingen eller direkte henvendelser til ansatte.
- Det er registrert 4882 henvendelser til support hos 99x.
- Det er registrert 104 henvendelser om endringer til 99x.
- 99x drifter 1132 PCer
- Lokal IT drifter 5438 PCer og perifert utstyr som nettverk, printere, nettbrett, etc.

Arkiv

Som i 2017 har 2018 hatt fokus på opplæring og oppfølging av ephorte og digital forsendelse.

Det har gjennom 2018 vært fokus på rydding i det historiske arkivet. Det er jobbet med klargjøring av papirarkivet, som tilhører det elektroniske uttrekket fra NOARK-3 basen, da papirarkivene skal avleveres sammen med det elektroniske til Depo. Vi fikk mye god hjelp fra det interkommunale arkivselskapet i Østfold (IKA).

Halden har også muggsopp-problematikken i de eldre arkivene. Det er avlevert flere hyllemeter fra Idd kommune til muggsoppsanering hos IKA før levering til Depo.

Avdelingen flyttet inn i nye lokaler i gamle rådhus etter sommeren 2018.

Dokumentene er fordelt slik:

Undervisning og oppvekst	4323
Kommunalområde teknisk	10607
Helse og omsorg	2265
Sentral felles inkl. nav	6117

I 2018 ble det også tatt i bruk elektronisk utsending av dokumenter fra sikker sone, NAV velferd/flyktning, Barnevern og Voksenopplæringen – totale forsendelser med SvarUt var 29611. Arkivet mottok 2553 dokumenter via SvarInn.

Styringsindikatorer

Sentraladministrasjon	2016	2017	2018	Mål 2017
Sykefravær	6,60 %	7,00 %	5,80 %	5,00 %
Økonomi (avvik ift. budsjett)	8,00 %	5,60 %	4,09 %	0 %

Det har også i 2018 blitt jobbet aktivt med nærvær for å få ned sykefraværet. Rådmannen holder fast ved målsetningen

om et sykefravær på 5 % fravær og 95 % nærvær i stab. For 2018 ble sykefraværet 5,8 %, med et nærvær på 94,2 % for

sentraladministrasjonen. Arbeidet fortsetter for fullt i 2019.

Sentraladministrasjon	Styringsindikator	Resultat 2018	Mål 2018
Politisk sekretariat	Andel saker sendt til politiske utvalg senest 8 dager før møtedato	92,5 %	95,0 %
	Andel forsinkelse som skyldes tekniske feil eller politisk sekretariat	1,2 %	0,0 %
Sentralbord	Andel besvarte anrop av totalt innkomne	97 %	95,0 %
	Redusere antall telefonhenvendelser med 5% per. tertial	1,43 %	5,0 %
	Øke antall følgere på sosiale medier med 300 pr. tertial	391 stk	300 stk
Personal	Andel oppfølgingsmøter med ansatte som har vært ute av arbeid i 2 år gjennomført i hht. Kommunens sykefraværsoppfølgingsrutiner	100 %	100,0 %

Driftsregnskap

Sentraladministrasjon	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik
Bruttolønn	74 885	87 304	72 480	73 495	1 015
Refusjon syke- /fødselspenger	-2798	-2 493	-2 619	-1 440	1 179
Driftsutgifter	62 450	68 136	58 112	55 690	-2 421
Driftsinntekter	-46 611	-43 817	-25 499	-21 079	4 419
Totalt	87 925	109 131	102 474	106 666	4 192

Tall i tusen kr.

Sentraladministrasjon hadde et positivt resultat på om lag 4,2 mill. kr. Den viktigste årsaken til det lavere utgifter til lønn og høyere sykelønnsrefusjoner enn budsjettet.

Merinntekten på andre inntekter og merutgiften på andre utgifter skyldes stort sett inntekter som har motpost under utgifter, som mva.komp.

Fellesfunksjoner	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik
Bruttolønn	11 586	13 768	14 906	12 740	-2 166
Refusjon syke- /fødselspenger	0	0	0	0	0
Driftsutgifter	148 277	127 725	150 677	69 716	-80 961
Driftsinntekter	-101 602	-137 656	-171 034	-89 109	81 925
Totalt	58 261	3 837	-5 451	-6 652	-1 202

Tall i tusen kr.

Resultat for 2018 viser et negativt avvik på 1,2 mill. kr. for fellesfunksjoner. Dette hovedsakelig som følge av økte utgifter

knyttet til AFP som er noe høyere enn budsjettet, samt en ikke-budsjettet renteinntekt på utlån til andre.

NAV

Gjennom partnerskapet har NAV-Halden som hovedmål å få flere personer i arbeid og aktivitet, bedre brukermøter og en pålitelig forvaltning. Målet er å gi korrekte tjenester og stønader til rett tid, gi god service tilpasset brukernes forutsetninger og behov, og være en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning.

NAV-Halden styres av et partnerskap som består av rådmann i Halden kommune, NAV direktør og leder for NAV- kontoret lokalt. Iht. partnerskapsavtalen avholdes to partnerskapsmøter årlig. Det skal være et likeverdig partnerskap som ivaretar både kommunale og statlige oppgaver.

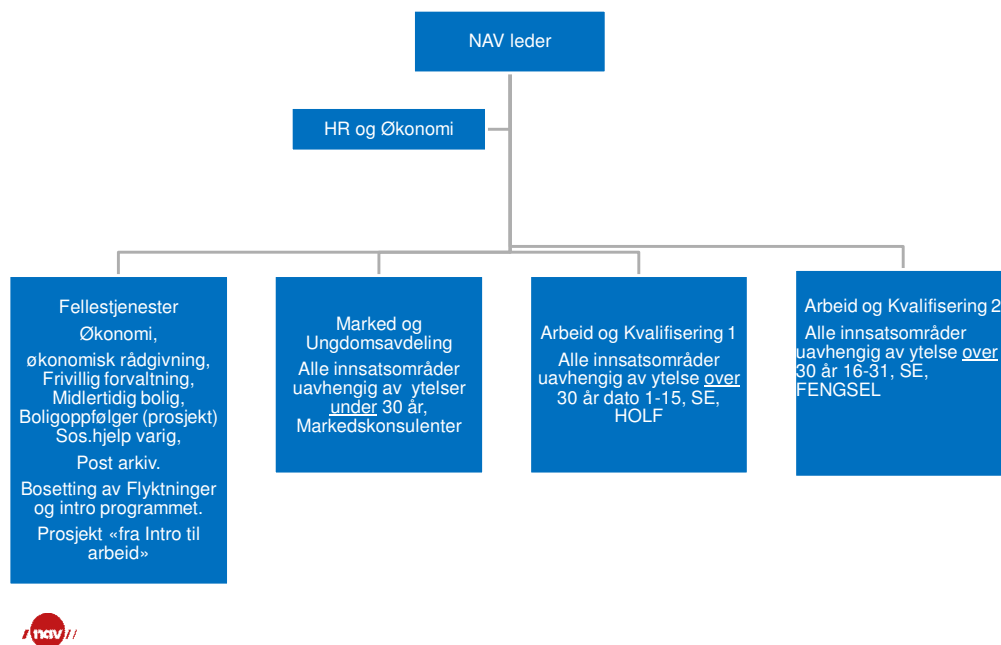
I september 2018 gjennomførte Nav-Halden en KF- en kontinuerlig forbedrings prosess etter modell av LEAN som defineres som:

- En systematisk og faktabasert tilnærming til å jobbe med forbedringer
- Alle ansatte er involvert i forbedringsarbeid
- Brukerorientering som preger våre aktiviteter og beslutninger

- En ledelsesfilosofi basert på forpliktelse til langsiktig endring

Organisasjonskart NAV Halden

NAV sitt ansvar er blant annet regulert i NAV-loven, folketrygdloven, arbeidsmarkedsloven og sosialtjenesteloven.

NAV-loven gir tydelige føringer som NAV-Halden har praktisert i 2018. I tillegg har mål og disponeringsbrevet fra Arbeids og Velferdsetaten, samt kommunebrevet vært førende for det arbeid som er utført ved enheten 2018. Nav-Halden har også forholdt seg til kommunens økonomiplan og annet aktuelt panverk.

Noen aktuelle områder som vi har hatt fokus på i 2018:

- Tydeligere arbeidsretting gjennom økt satsning på SE-metodikk, supported employment.
- Mindre vekt på antall tiltaksplasser, mer på kvalitet og resultat
- Flere tiltak i egen regi
- Vekt på ledelse og kompetanse i NAV-kontoret ved fokus på økt ledertetthet, mindre avdelinger og økt kompetanse
- Offensiv kanalstrategi
- Digitalisering

Oppgaver og ansvar

Kjerneoppgaver

NAV's oppgaver er mangfoldige og berører de fleste innbyggere i Halden kommune. Det er et stort samfunnsoppdrag som er tillagt NAV. Det ytes tjenester innenfor følgende hovedområder:

- Arbeid, tiltak, aktivitet, arbeidsavklaring og kvalifisering.
- Sykefraværsoppfølging
- Økonomisk sosialhjelp, økonomisk rådgivning og frivillig forvaltning
- Bosetting og introduksjonsordning av nyankomne flyktninger, samt familiejenforeninger.
- Boligoppfølger i NAV, samarbeid «en dør inn».
- Kvalifiseringsprogrammet, samt aktivitetsplikt for økonomisk sosialhjelp.

Velferdspiloten oppstart 2018

Fylkesmannens arbeidsgruppe for velferd og utvikling har bl.a invitert Halden kommune i Husbankens kommuneprogram i Østfold til samarbeid. Det er kommunenes samlede velferdsutfordringer slik de fremkommer i kommuneprogrammet som legges til grunn for samarbeidet.

Prosjektperiode 2018-2019

Prioriterte områder for Halden i prosjektperioden:

- Bolig for velferd
- Helse, rus og psykiatri
- Oppvekst, utdanning og arbeid.

Effektmål

Kommunene i Østfold møter en samlet regional stat og fylkeskommune, som sammen bidrar til å løse kommunenes helhetlige velferdsutfordringer.

Resultatmål

- Utvikle en ny modell
- Endret arbeidsmetodikk – velferdsfab-metoden
- Identifisere og dokumentere gode tiltak, metoder og arbeidsprosesser med overføringsverdi til andre regioner og kommuner
- Identifisere og endre uhensiktsmessige regler og/eller arbeidsprosesser
- Løfte identifiserte uhensiktsmessige regler og/eller arbeidsprosesser til nasjonalt nivå
- Mer effektiv ressursbruk i kommunen og hos statlige og regionale aktører
- Økt innovasjon i kommunene
- Dele erfaringer blant annet på veiviseren.no

Jobbspesialister

Nav Halden har to jobbspesialister, en finansiert av kommunen og en fra staten. I tillegg er det ansatt en metodeveileder, også med midler fra statlig del av Nav.

Jobbspesialistene jobber etter SE metodikken (Supported Employment). De jobber ut mot det ordinære arbeidsmarkedet og ordinær jobb er målsettingen. De må være tro mot selve metodikken som brukes.

Målet er at 65% av deltagerne skal være i arbeid i løpet av en 2 års periode. Ved utgangen av 3. tertial var det 28 personer i dette opplegget.

Det er et mål om at flere veilederstillinger skal jobbe etter denne metodikken for å inkludere flere i arbeidslivet.

«Raskere bosetting»

Prosjekt Raskere bosetting ble avsluttet som prosjekt, men har gått over i ordinær drift. Alle 15 bosettinger er på plass ved utgangen av året.

Organiseringen av flyktningarbeidet i kommunen i denne perioden har vært sentralt for fremdriften i arbeidet med introduksjonsprogrammet. At de ansatte i prosjektet har hatt fullt fokus på arbeidet, har gitt verdifull erfaring og løpende evaluering og korrigering.

For å sikre - og overføre kunnskap om bosetting og integrering av flyktninger i Haldensamfunnet, videreføres arbeidet fra 2019 som en del av NAV og Halden kommunes ordinære oppgaver.

NAV har et økt krav om å bidra til at flere grupper i samfunnet blir inkludert i arbeidslivet. Programrådgiverne vil fremover bruke sin kompetanse i NAVs arbeid overfor flyktningene. Fylkesmannen har signalisert at kommunen vil få midler til en stilling også i 2019. Midlene skal benyttes til å implementere erfaringene fra prosjektet

NAV - HAV

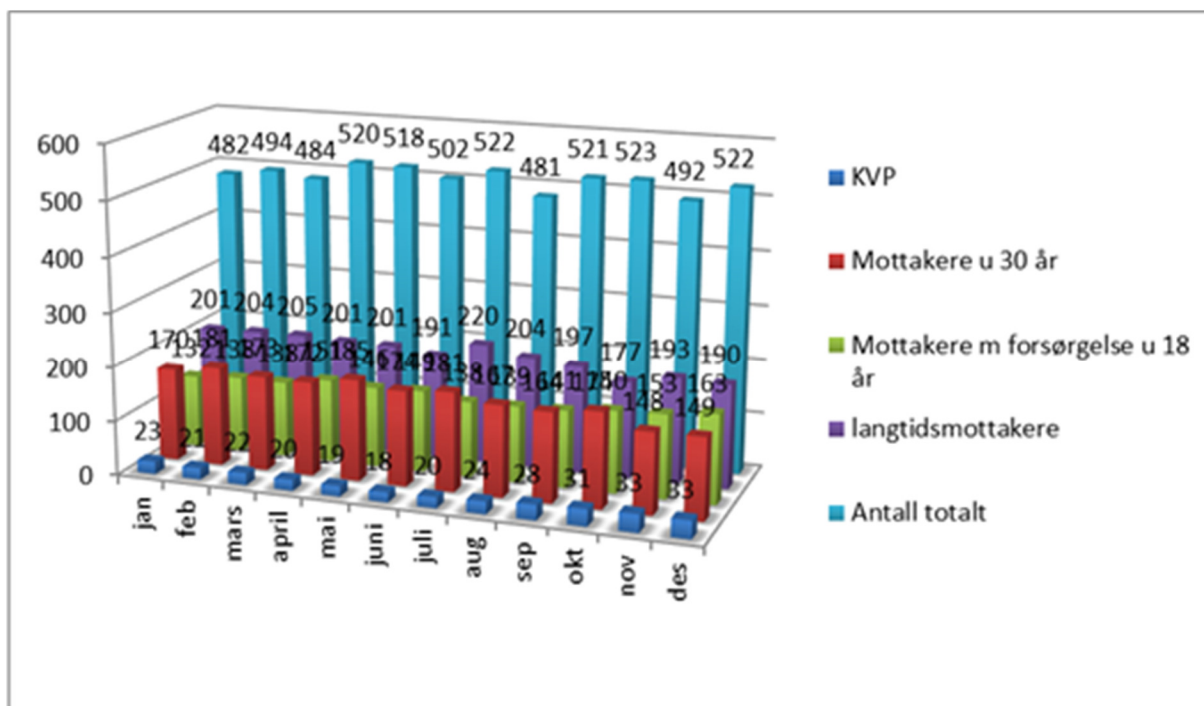
Samarbeidet med Halden Arbeid og Vekst om tiltaket «Fra intro til arbeid» er i utvikling. Målgruppen er deltakere i introduksjonsprogrammet og personer som har avsluttet introprogrammet – og som utfra bakgrunn, tidligere erfaring og svake norskkunnskaper, står langt fra arbeidslivet.

Bakgrunnen for dette tiltaket er at introduksjonsprogrammets innretning ikke i tilstrekkelig grad har mestret å kombinere norskopplæring med praksis som målrettet har gitt de aktuelle deltakerne arbeidskompetanse.

Samarbeidet mellom NAV og HAV prøver med dette ut en ny struktur og et system for samarbeid med mål om å få innvandrere i arbeidsrettet aktivitet, utdanning og arbeid.

Sosialhjelpsmottagere.

Personer som mottar økonomisk sosialhjelp viser et snitt på 505 pr mnd for 2018. Det er benyttet både statlige og kommunale tiltak for å bidra til at økningen i antall mottakere ble moderat. Nye tiltak både kommunale og statlige ble iverksatt for å ha kontroll på inngang og utgang.

Mål og måloppnåelse

(Overordnet om mål og måloppnåelse – mer detaljerte beskrivelser kan følge etter tabellene nedenfor, og ev. i kommentar til Kostra-tabeller)

Styringsindikatorer

NAV	2016	2017	2017	2018
Sykefravær	6,2%	6,5%	6,6 %	7,8%
Økonomi (avvik ift. budsjett)	0%	0 %	16,8 %	0 %

Indikatorer

NAV	Styringsindikator	Status 2018	Mål 2018
Økt aktivitet	Andel graderte sykmeldinger	40 %	50 %
	Andel personer med nedsatt arbeidsevne med overgang til arbeid	27 %	43 %
Sosialhjelp	Samlet antall mottakere av økonomisk sosialhjelp pr mnd.	514	490
Sosialhjelp under 30 år	Samlet antall mottakere av økonomisk sosialhjelp pr mnd.	159	185
	KVP deltagere	33	25-30

Andel flyktninger i arbeid eller aktivitet etter
endt introduksjonsprogram 2-3 år

53 %

60 %

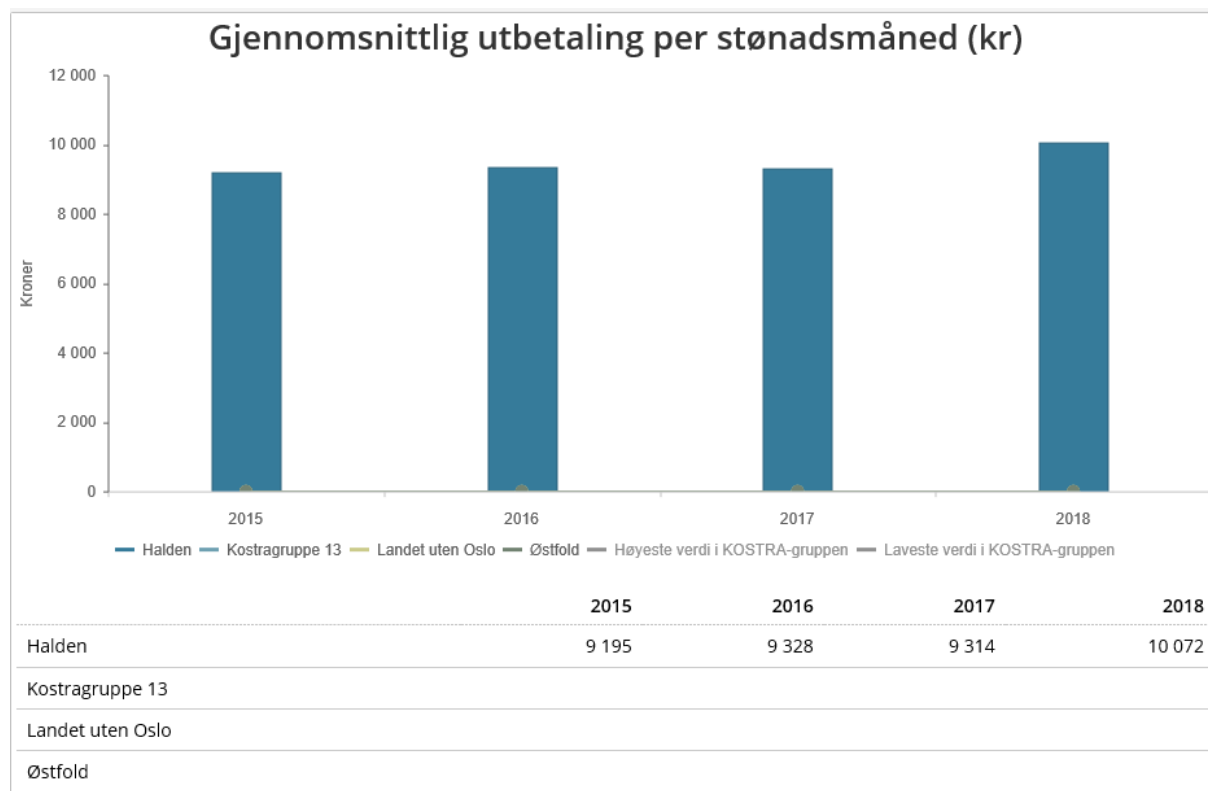
Antall sosialhjelpsmottagere

Personer som mottar økonomisk sosialhjelp viser et snitt på 505 pr mnd for 2018. Det er benyttet både statlige og kommunale tiltak for å bidra til at økningen i antall mottakere ble moderat. Nye tiltak både kommunale og statlige ble iverksatt for å ha kontroll på inngang og utgang.

Kostra

Andre nøkkeltall	2015	2016	2017	2018	Moss	Sarpsborg	Fredrikstad
Sosialhjelpsmottakere	1 183	1 137	1 099	1 128	1 137	1 581	2 056
Sosialhjelpsmottakere i alderen 18-24 år	262	247	248	242	222	274	394
Sosialhjelpsmottakere i alderen 25-66 år	904	874	833	867	985	1 286	1 630
Sosialhjelpsmottakere med sosialhjelp som hovedinntekt	57,7 %	62,4 %	62,3 %	58,2 %	45,8 %	50,2 %	54,5 %
Sosialhjelpsmottakere med arbeidsinntekt som hovedinntekt	66	53	52	77	128	116	126
Sosialhjelpsmottakere med forsørgersplikt for barn under 18 år	297	312	269	293	276	511	624
Samlet stønadssum (bidrag + lån)	51 144 386	53 465 465	51 731 951	57 328 016	60 043 499	102 933 862	117 026 556
Samlet antall stønadsmåneder	5 562	5 732	5 554	5 692	5 349	8 574	11 485
Gjennomsnittlig utbetaling pr. stønadsmåned	9 195	9 328	9 314	10 072	11 225	12 005	10 190

Antall sosialhjelpsmottagere har økt med 29 i 2018. Fokuset har også vært på de personene som har sosialhjelp som hovedinntekt. Tallene viser en reduksjon, men dette arbeidet videreføres i 2019. I samlet stønadssum bidrag og lån, ligger også utgifter til kommunale tiltak. Det er også forskuttet sosialhjelp til personer som har ventet på en statlig ytelse. For 2018 var refusjon på ca 4 mill.

NAV	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik
Bruttolønn	32323	39681	40065	42401	0
Refusjon syke- /fødselspenger	-1164	-1125	-979	-900	79
Driftsutgifter	57464	59596	63873	60959	-2913
Driftsinntekter	-31328	-50458	-46093	-45495	598
Totalt	57295	47693	56866	56965	99

Tall i tusen kr.

Undervisning og oppvekst

Kommunalavdelingens tjenester retter seg til barn & unge i alderen 0-18 (23) år, voksne med et opplæringsbehov etter fylte 18 år og kulturtilbudet i kommunen. Kommunalavdelingen har vært opptatt av å arbeide for et godt oppvekstmiljø for barn & unge i Halden kommune. Tjenestene samordnes og det arbeides for et godt tverrfaglig og helhetlig tilbud. Trygge og utviklende arenaer for barn & unge i alle aldre videreføres. Kommunalavdelingen har et særlig fokus på det helhetlige utdanningsløpet, og dette gjenspeiler seg i planer, rutiner, organisering og samarbeid mellom enhetene.

Oppgaver og ansvar

- 6 kommunale barnehager
- Åpen barnehage
- 11 grunnskoler (9 barneskoler og 3 ungdomsskoler)
- Halden kommunale kompetansesenter
- Familiens Hus som tilbyr tjenester innen; PPT, barnevern og forebyggende helsearbeid: helsesøster, skolehelsetjeneste og svangerskaps-oppfølging
- Botilbud for enslige mindreårige asylsøkere
- Skole- og miljøsentere
- Spesialpedagogisk team

Avdelingens oppgaver og aktiviteter er hjemlet i følgende lovverk

- Barnekonvensjonen
- Opplæringslova og forskrifter
- Lov om barnehager
- Barnevernloven og forskrifter
- Kommunehelsetjenesteloven
- Introduksjonsloven

Kommunalavdelingen har ansvar for å forberede saker til politisk behandling.

Mål og måloppnåelse

Halden kommune har myndighetsansvar for tilsammen 34 barnehager, og er barnehageeier for 6 av disse. Kommunen er som barnehagemyndighet ansvarlig for å tilby alle barn i Halden et barnehagetilbud av høy kvalitet. Med revidert kompetansestrategi for framtidens barnehage (2018-2022) kom videreutviklingen av den regionale ordningen for kompetanseutvikling. I 2018 fikk Halden kommune overført over en halv million til barnehagebasert kompetanseutvikling, der kommunen skulle rigge for den nye regionale kompetanseutviklingen for alle ansattgrupper i barnehagen. I den forbindelse er det inngått en

samarbeidsavtale mellom høgskolen og kommunen, med blant annet en prosessveileder som bistår barnehagene med å avdekke lokale kompetansebehov. Ny lovhjemmel i barnehageloven §19i gir barnet rett til tilrettelegging for alternativt supplerende kommunikasjon (ASK) og et rikt språkmiljø. Språkarbeidet i barnehagene ledes og koordineres av det spesialpedagogiske teamet og ppt og det vil innværende år investeres i ny kunnskap til barnehagens ansatte gjennom fag- og planleggingsdager og nyere forskning på området.

Den tverrfaglige samhandlingen er styrket og utviklet gjennom en rekke tiltak.

Tidligere satsning på COS-P er blitt et etablert forebyggende tiltak i kommunalavdelingen, og tilbudet gis både individuelt og i gruppe. En rekke andre tiltak tilbys også ved Familiens Hus. Kommunalavdelingen har bl.a kurset to ansatte (helsesykepleier og psykolog) i DU kurs/mestringskurs. Dette er et gruppetilbud/kurs til elever på videregående skole for å forebygge utvikling av depresjon hos unge. Resultater fra Ungdata 2017 viser at en høyere andel av ungdom i Halden (sammenlignet med fylket og landet forøvrig) rapporterer om følelse av ensomhet. Dette er et tiltak for å forebygge psykiske lidelser som depresjon og angst.

I 2018 var det ingen forespørsler om bosetting av mindreårige flyktninger til Halden, og fra 01.01.2018 har det vært gradvis nedbemanning av tiltaket. Det er bosatt 9 enslige mindreårige ungdommer Halden. 4 av disse følges fortsatt tett opp. 5 av ungdommene bistås i forhold til det som dukker opp i deres hverdag som studenter og arbeidstakere. Intensjonen for 2019 er å tilrettelegge for et gjennomført studieløp for alle ungdommene, med den overordnede målsetting at de skal kunne bli selvstendige og selvforsørgende, og kunne få et godt liv her i landet.

Gjeldende skolepolitiske plattform definerer fire fokusområder: Lesing, regning, sosiale ferdigheter og digitale ferdigheter. I realiseringen av plattformen har det vært viktig å ha en helhetlig satsing på ett område av gangen, og det har vært arbeidet mye med lesing og regning som grunnleggende ferdigheter. Nå satses det spesielt på IKT i skole.

Ved skolestart 2018-2019 fortsatte arbeidet med at alle elever i Halden skal ha sin egen digitale enhet. 1. klasse fikk iPad, mens 4. og 8. klasse fikk PCer. Ved skolestart høsten 2019 vil alle Halden-elever ha hver sin digitale enhet. Alle Halden-elever bruker appen Poio til begynneropplæringen i lesing.

Alle skolene jobber nå med å knytte IKT til sine pedagogiske satsningsområder. Alle

skolene arbeidet med innføring av Itslearning som LMS (digital læringsplattform), som også inneholder foreldrepålogging.

Skolen samarbeider med Høgskolen i Østfold om etterutdanning av lærere sett i sammenheng med IKT-løftet. I løpet av skoleåret 2018-2019 har alle lærere i Halden gjennomført etterutdanning innen IKT i samarbeid med Høgskolen i Østfold. Kvalitets- og utviklingsrapport:

Ved utgangen av 2015 inviterte KS kommunene i Østfold til å delta i Skoleeierprogrammet hvor intensjonen med programmet er lokalt utviklingsarbeid. Dette arbeidet manifesterer seg i den årlige kvalitets- og utviklingsrapport. Skoleåret 2018-19 ser skoleeiergruppa spesielt på SU/SMU-møter som samarbeidsarena.

I 2018 har arbeidet med å starte et læringsressursteam startet. Teamet skal være et lavterskeltilbud til barneskolene. Teamet skal bistå skolene i arbeidet med elever med særskilte behov. Teamet skal bestå av fire hele stillinger, og vil bli operativt i 2019. Fire ansatte har vært frikjøpt i deler av sine stillinger i 2018, for å skaffe til veie erfaring og kunnskap på feltet.

Helsestasjonen leverer gode tjenester i tråd med sine målsettinger og indikatorer.

Barnevernet har hatt en økning på fristoversittelser på 20 prosentpoeng, fra 10 % første halvår til 30 % siste halvår i 2018. Samtidig viser også tallene at bekymringsmeldinger til barneverntjenesten har vært relativt stabil i 2017 og 2018. Barneverntjenesten har altså ikke mottatt flere bekymringsmeldinger som skulle tilsi at fristoversittelser forekommer, men fristoverskridelsene skjer i sammenheng med andre faktorer.

Dette handler i stor grad om kompleksiteten i saker; høy grad av alvorlighet, intensitet, ulike aktører, ulike kulturer osv. Denne kompleksiteten påvirker arbeidet til barneverntjenesten både i forhold til gjennomføring av undersøkelser og vedtak om tiltak. Rapportering viser også 20 akutte

plasseringer i løpet av 2018 sammenlignet med 8 akutte plasseringer i 2017. Mål for barnevernets arbeid er å yte rett hjelp til rett tid. Når barnevernet iverksetter et frivillig hjelpetiltak skal det samtidig utarbeides en tiltaksplan som skal beskrive hvilke mål som ønskes nådd. En slik plan var utarbeidet for 208 av 209 barn, som er en betydelig bedring for 2018.

Halden kommune har hatt en økning i antall fosterbarn som Halden kommune har ansvar for, fra 87 første halvår 2018 til 93 siste halvår. Det jobbes kontinuerlig med å optimalisere ivaretagelse av tilsynsføreransvaret, og barneverntjenesten har intensivert oppfølging av tilsynsførere. I løpet av siste året er det blitt gjennomført flere tiltak for å fremme godt arbeidsmiljø samt bidra til at barneverntjenesten kan være en faglig spennende og utviklende arbeidsplass. Diverse kursinger (COS-kurs, Kvello modellen osv) og videreutdanninger (flerkulturell forståelse/minoritetsperspektivet og lovverk) ble gjennomført i 2017-2018. Implementering av mobilt barnevern har også vært med på å bedre arbeidsdagen til ansatte. PPT skal bidra til at flest mulig elever blir ivare tatt innenfor klassens rammer og at barnehagene er inkluderende og ivaretar mangfoldet i barnehagene. PPT bistår skolene med å legge til rette for tilpasset

opplæring bl a ved å se barnet og eleven i en kontekst. Et av målene med dette arbeidet er å redusere antall elever med spesialundervisning. Målet er å bidra til at flest mulig elever får tilfredsstillende utbytte av opplæringen innenfor rammen av en klasse, enten det gjelder ordinær tilpasset opplæring eller spesialundervisning. Vedtak om spesialpedagogiske tiltak i barnehage og vedtak om spesialpedagogisk undervisning gis i tråd med sakkyndig tilråding.

I skoleåret 2017/2018 ble det mottatt 273 nye henvisninger. Av disse var 28 førskolebarn, 123 elever i grunnskolen og 41 førskolebarn/ elever ble henvist til logoped. Utover det ble det mottatt 44 henvendelser vedrørende tidligere elever som ønsker opplysninger om skolegangen sin, 2 voksne og 12 systemhenvisninger som ofte gjelder ønske om bistand for å bedre klassemiljøet, mobbing og lignende. PPT har mye kompetanse på området læringsmiljøarbeid. PPT tilbyr også kurs i fagområder som skolene og barnehagene ønsker, f.eks spesifikke språkvansker, talevansker, temaer innenfor mobbing, tegn-til-tale kurs m.m.

Halden kommunale kompetansesenter er nå på Risum videregående skole, lokalene gir rom for annen klassedeling og elever og ansatte er godt fornøyd med lokalitetene. Utfordring knyttet til transport er ivare tatt.

Styringsindikatorer

Undervisning og oppvekst	2016	2017	2018	Mål 2018
Sykefravær	8,2 %	7,5 %	7,4%	
Økonomi (avvik ift. budsjett)				

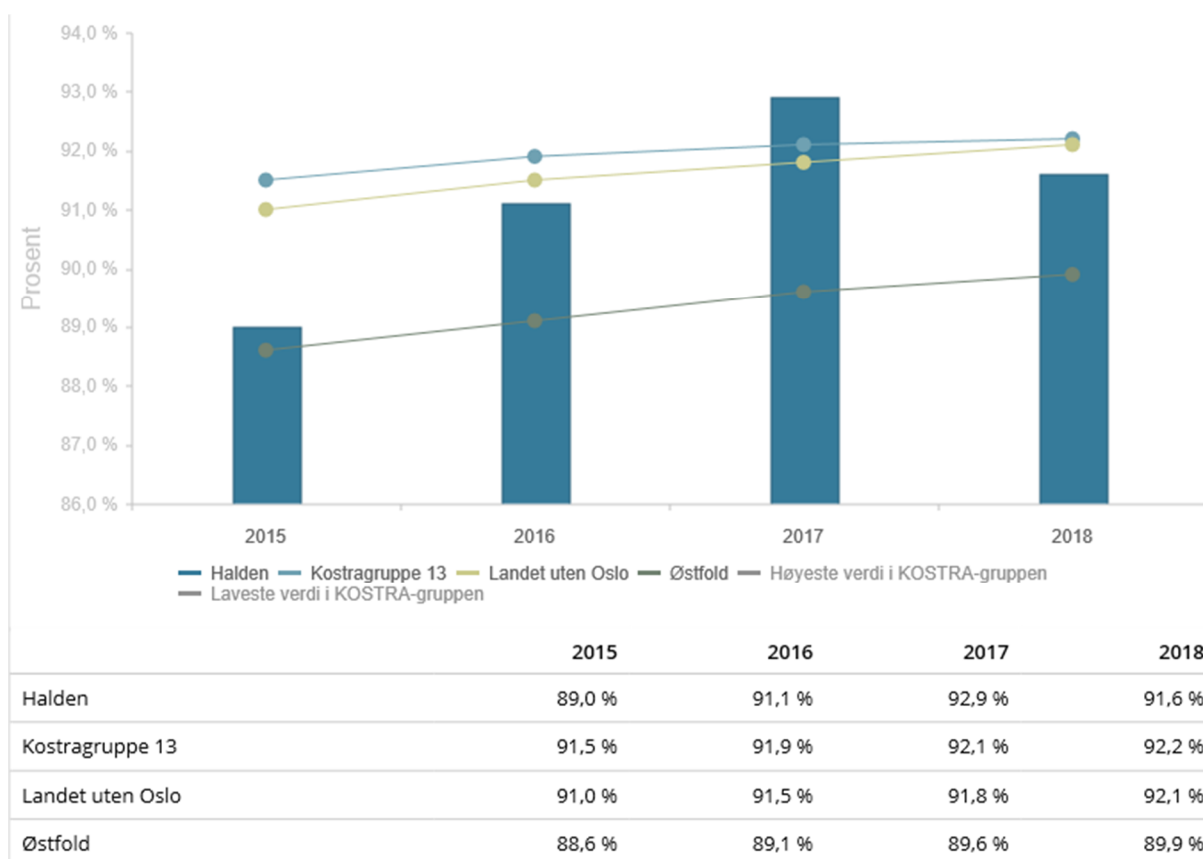
(kommentar til tabell)

U&O	Styringsindikator	Resultat 2018	Mål 2018
Barnehage	Andel barn i barnehage (private og kommunale) som har spesielle behov	2,8%	2 %

	Andel pedagogisk personell med godkjent utdanning	100%	97,3 %
	Foreldrenes tilfredshet med barnehagetilbudet	4,5*	5*
	*Ikke prosent		
Grunnskole	Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning	8,25%,	6,5 %
	Barnetrinn	7,67%	
	Ungdomstrinn	9,59%	
	Mobbing i skolen 7.trinn	4,5%*	0
	* Ny score i %		
	Mobbing i skolen 10.trinn	7,7%*	1
	Lesing på 5.trinn. Andel elever på nivå 2 og 3	64,5%	95 %
	Lesing på 8.trinn. Andel elever på nivå 3,4 og 5	71,8%	95 %
	Lesing på 9.trinn. Andel elever på nivå 3,4 og 5	79,6%	95 %
	Regning på 5.trinn. Andel elever på nivå 2 og 3	68%	95 %
*Hver skole skal i 2017 bedre resultatene med 6%	Regning på 8.trinn. Andel elever på nivå 3, 4 og 5	66,1%	95 %
	Regning på 9.trinn. Andel elever på nivå 3,4 og 5	73,3%	95 %
	Overgang fra grunnskole til videregående skole	97,5%	99 %
Helsesøstertjenesten	Andel hjemmebesøk før barnet er 2 uker	90 %	95 %
	Andel fullførte helseundersøkelser innen barnet er 8 uker	96 %	100 %
	Andel fullførte helseundersøkelser innen barnet er 2, 2 år	96 %	80 %
	Andel fullførte helseundersøkelser innen barnet er 4,2 år	97%	95 %
	Andel 6 åringer til skolestartundersøkelser hos lege før skolestart	90 %	80 %
Barnevern	Andel bekymringsmeldinger avklart innen tidsfristen	100 %	100 %
	Andel undersøkelsessaker innenfor tidsfristen	70%	100 %
	Andel barn med tiltaksplan	99.5 %	100 %
	Andel barn med omsorgsplan	100 %	100 %

Andre nøkkeltall	2015	2016	2017	2018	Grp. 13	Østfold	Landet uten Oslo
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	89,0	91,1	92,9	91,6 %	92,2 %	89,9 %	92,1 %
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn i 1-5 år	73,6 %	72,4 %	73,6 %	71,8 %	84,6 %	81,9 %	84,6 %
Netto driftsutgifter til grunnskole (202) pr innbygger i aldersgruppen 6-15 år	86 098	85 806	86 185	87 158	85 302	89 099	87 688
Andel timer spesialundervisning av antall lærertimer totalt	13,4	15,2	17,0	16,0	17,7	17,4	17,7
Netto driftsutgifter til SFO (215), per innbygger 6-9 år	4 337	5 509	3 239	4 557	3 931	4 779	4 522
Netto driftsutgifter til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetj pr. innb 0-5 år	8 007	8 220	8 600	9 582	9 983	10 424	10 024
Netto driftsutgifter per innbygger 0-17 år, barnevernstjenesten	9 493	10 578	9 278	10 064	10 091	11 153	11 836

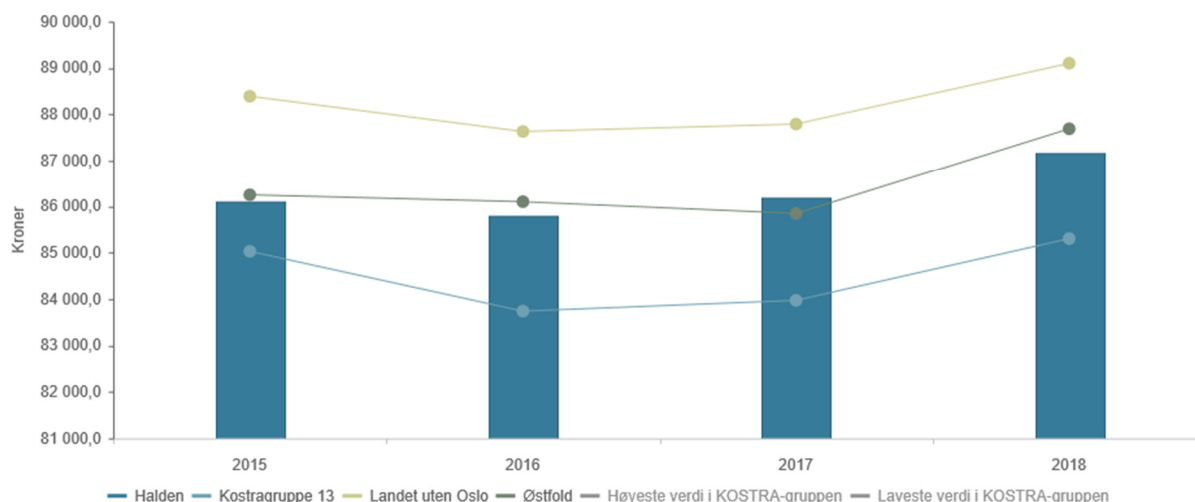
Andel barn 1-5 år med barnehageplass

Netto driftsutgifter til grunnskole (202), per innbygger 6-15 år

*) Tallene er inflasjonsjustert med endelig deflator (TBU).

**) Graf er justert med utgiftsbehov

Andel barn med barnehageplass viser en økning i perioden 2014 – 2017, men en liten reduksjon i 2018. Økningen fra 2014 – 2017 er en naturlig og ønsket utvikling, da det i perioden er innført maksgrense for kostnad pr. barnehageplass på 6 % av inntekten, og gratis kjernetid (20 timer pr. uke) for 3, 4 og 5 åringer for husholdninger med lav bruttoinntekt (pr. 1. aug. 2017 – 450 000,-). Reduksjonen i 2018 skyldes i all hovedsak at andelen minoritetsspråklige barn har gått ned.

Som tallene viser så ligger Halden kommune under Østfold og landsgjennomsnittet i netto driftsutgifter til grunnskolen pr innbygger, men høyere enn snittet av sammenlignbare kommuner. Økningen fra 2017 – 2018 følger stort sett økningen i de andre grupperingene og skyldes i all hovedsak innføring av pedagognormen fra 01.08.2018.

Driftsregnskap

Undervisning og oppvekst	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik
Bruttolønn	446517	458961	475788	470176	-5612
Refusjon syke- /fødselspenger	-20344	-22241	-20939	-17969	2970
Driftsutgifter	280591	284222	302120	294400	-7720
Driftsinntekter	-95413	107375	-110382	-101396	8985
Totalt	611351	613567	646588	645211	-1377

Tall i tusen kr.

Totalt: Årsresultatet viser at kommunalavdelingen ender med et merforbruk på 1,4 mkr for 2018. Det har vært betydelige utfordringer innenfor kommunalområdet, særlig har dette knyttet seg til barnehagene og til skolene. Etter at kommunalavdelingen ble tilført økonomiske midler jfr. sak 2018/66 i kommunestyret, så ble det gjennomført budsjettendringer og budsjettjusteringer internt i kommunalavdelingen mellom de ulike budsjettpostene.

Brutto lønn: Merforbruket på brutto lønn i skolen skyldes i stor grad at lærertettheten er økt iht. den vedtatte lærernormen, samt pedagog og bemanningsnormene i barnehagene. Skolene har innskrenket vikarbruken en del, men nye elever med særskilte behov gjør det vanskelig å redusere variabel lønn i vesentlig grad før vi kan begynne å ta ned på bemanningen ut over våren etter hvert som vikarer og engasjementer opphører/ikke fornyes. Antall barn med særskilte behov i barnehagene har økt kraftig denne høsten, og flere av de private barnehagene har fått ta inn ekstra bemanning for å oppfylle

vedtak. Disse sender refusjonskrav til kommunen. Det har vært gjort forsøk på å holde vedtakene nede, men etter klager til Fylkesmannen har de fleste fått medhold der. Dette er en stor utfordring som deles av kommunen generelt.

Refusjoner syke- /fødselspenger: Det har kommet inn noe mer refusjoner sett opp mot forventet prognose ved årets start. I hovedsak relaterer avviket seg til refusjon sykdom.

Driftsutgifter: Merforbruket på 7,7 mkr skyldes flere forhold. Blant annet merutgifter knyttet til kjøp av barnevernsplasser og våre egne gjesteelever i andre kommuner. I tillegg er det avsatt midler til bundne fond.

Driftsinntekter: Merinntekten på nær 9 mkr skyldes flere forhold, blant annet refusjon for gjesteelever og midler til lærernormen som må sees opp mot merforbruket på bruttolønn. Det er også brukt av bundne fondsmidler i 2018.

Kultur

Kultur skaper identitet og tilhørighet gjennom kjennskap til felles fortid og forventninger til framtid. Tilgangen til kunst og kultur har positive ringvirkninger av forebyggende karakter og et viktig virkemiddel for integrering, involvering og god folkehelse. Kunst og kultur har også stor betydning for nærings- og byutvikling. Et aktivt produserende og formidlende kulturliv har egenverdi og skaper en levende og attraktiv by. Halden kommune skal være en sentral aktør i videre utvikling av kultur i Halden. Dette gjennom å være en stabil tilrettelegger som bidrar med infrastruktur og stimulerer til aktivitet og samhandling mellom alle kulturlivets aktører.

Halden skal være en by der publikum får oppleve et bredt spekter av festivaler og arrangementer med høy kulturell kvalitet også innenfor billedkunst og museum, utført av profesjonelle og amatør kunstnere.

Dette innebærer at det vil gis fokus:

- Økt profilering.
- Bidra til etablering av nye arbeidsplasser for kunstnere og kulturaktører innen hele spekteret av kunst, kultur og arrangørkompetanse.
- Samspillet mellom det offentlige, næringslivet og festivalene.
- Lokalt arbeidet med litteratur, ytringsfrihet og flerkulturell mangfold.
- Gode idretts-, friluft- og naturopplevelser i Halden, med fokus på tilgjengelighet for alle. Dette vil stimulere befolkning til økt deltakelse med glede og mestring i idrett- og friluftsliv.

Oppgaver og ansvar

Enhet/ tjenester

Kulturadministrasjon

Oppgaver

- Halden byhistorie
- Kulturkontoret
- Museer
- Kunstformidling
- Koordinering av festivaler og arrangementer.
- Kulturplan, kulturminneplan og kommuneplan for fysisk aktivitet.
- Konservativen

Ungdomstilbud

- Rockehuset
- Ungdomsklubben

Remmen/Kultursal

- Remmen svømmehall

- Kultursalen

Tilskudd

- Driftstilskudd etter søknad
- Faste Overføringer
- Prosjekter – statlige
- DNBE
- Kirkelig administrasjon
- Andre religiøse formål
- Kultur diverse prosjekter

Bibliotek/Kulturskole/ Frivilligsentral/ti

- Aktivitetstilbud for mennesker med nedsatt funksjonsevne
- Spillemidler
- Idrett
- Den kulturelle spaserstokk
- Hovedbiblioteket
- Bibliotek fengselet
- Kulturskolen
- Den lokale kulturelle skolesekken
- Halden Frivilligsentral

Enhet for Kultur har ansvar for tjenestene innen kultur- og idrettsfeltet. Saksbehandleransvar overfor Hovedutvalg for samfunnsutvikling og kultur. Enheten har ansvar for gjennomføring av politiske vedtak og utarbeidelse av kommuneplan kultur, kulturminneplan og kommuneplan for fysisk aktivitet.

Enhetens oppgaver og aktiviteter er hjemlet i:

- Opplæringsloven (kulturskolen)
- Folkebibliotekloven
- Folkehelseloven
- Lov om bruk av spillemidler fra Norsk tipping.
- Kulturlova
- Barnekonvensjonens artikler, blant annet 12, 15 og 31 har stor betydning for arbeidet som gjøres.

Kulturadministrasjonen ivaretar oppfølging av lag, foreninger, kultur- og

idrettsaktører samt tilskuddsordninger. Det ytes bidrag til korps, Opera Østfold, Det norske Blåseensemble (DNBE), Halden historiske samlinger, Kulturrådet, Idrettsrådet og 17. mai arrangement årlig, herunder organisasjoner og privatpersoner som bidrar til gode kulturopplevelser i Halden.

Barn og unges kulturtilbud representeres gjennom Rockehuset, Domino og Kulturskolen. Enhetene gir barn og unge et variert kulturtilbud. Kultur står sterkt i Halden og innbyggerne er stolte av sin kulturarv. Videreutvikling av nettopp kulturtilbudet til barn og unge er derfor en av de mest sentrale oppgavene Halden kommune prioriterer.

Halden bibliotek er med på å bevare byens stolte kulturarv. Nasjonal bibliotekstrategi ble vedtatt i 2015. Regjeringen vil bidra til at folkebibliotekene blir kulturarenaer for fremtiden. Strategien følger opp økningen i

statens utviklingsmidler, og er vårt bidrag til å stimulere det fremtidsrettede arbeidet som allerede gjøres i hele landet. Bibliotekene er av våre best likte og mest brukte kulturinstitusjoner. Vi ønsker et pulserende bibliotek som sprer informasjon, kunnskap og kulturarv. Bibliotekene er samtidig arenaer for samtale, refleksjon og dannelse som er tilgjengelig for alle.

Kulturskolen er en lovpålagt oppgave. Det er et mål å arbeide for at alle som ønsker plass skal få plass. Oppmerksomheten må rettes på økt gruppeundervisning i større omfang enn individuell undervisning. Kulturskolen skal innenfor sine rammer tilstrebe størst mulig variasjon i sitt musikk- og kulturtilbud for å treffe flest mulig. Økt samarbeid/samordning med grunnskolen bør vurderes.

Mål og måloppnåelse

Kultur- og idrettsadministrasjon

Enheten har ansvar for å systematisere alt planarbeid innenfor området, foreta saksbehandling for politisk utvalg, søknadsbehandling ved søknad om kulturmidler o.l., og er ansvarlig for kommunens søknader om midler innenfor området herunder spillemidler og integreringsmidler. Kulturadministrasjonen har i tillegg ansvar for å bistå med tilrettelegging av ulike arrangement enten ved veiledning eller ved å se til at andre kommunale/kommersielle bidragsytere bistår.

Fokusområder 2018

- Skape rom for og systematisere arbeid med kommuneplan kultur/annen planarbeid.

Måloppnåelse:

Planprogram kommunedelplan igangsatt 2018.

- Utarbeide retningslinjer for kommunale bidrag til arrangementer. Det er viktig at retningslinjene, inkludert kriterier for hvordan søknader om bidrag skal vurderes, knyttes til effektmålene for dette

satsingsområdet som skal utarbeides i strategisk næringsplan 2019-2023.

Måloppnåelse

Støtteordninger for festivaler og arrangement er utarbeidet og vedtatt i 2018.

- 2018 markerer 300-årsjubileet for Karl XIIIs død på Fredriksten Festning. Dette markerte et viktig skille i Europeisk historie. Dette jubileet bør markeres i Halden. Det er allerede et stort privat engasjement og kommunen bør også bidra til dette. Det settes av midler til dette i budsjettet.

Måloppnåelse

Halden kommune bidro med finansiering av byjubileet.

- Halden kommune har behov for flere produksjonslokaler. Rådmannen har igangsatt arbeid med å kartlegge behov for vedlikehold av kommunale kulturarenaer for å forberede ev. søknad om midler fra ordningen desentraliserte kulturhusmidler i 2018.

Måloppnåelse

Søknader til ordningen desentraliserte kulturhusmidler er utarbeidet og sendt Østfold fylkeskommune innen frist. «søknader er sendt: Black box og Fredriksten festning

- Fredriksten festning er allerede etablert som den arenaen i Østfold som er synlig i nasjonale sammenhenger. En gradvis videreutvikling av den kulturpolitiske profil og infrastruktur vil kunne øke mulighetene for ytterligere styrket posisjon som nasjonal kulturformidler. For å nå et slikt mål vil det være viktig å lykkes med fortsatt utbygging av infrastruktur og kvalitetsforbedring i alle ledd. Også profesjonalisering av driftskonseptet vil være av betydning.

Måloppnåelse

Rådmannen har i 2018 investert i å tilrettelegge utendørs arenaer i Halden med

strømforsyning for at de skal fungere som gode kulturarenaer. Prosjektet er ferdig.

- Systematisere arbeid med søknad om spillemidler/integreringsmidler o.l.

Måloppnåelse

Enheten har gjennomført informasjonsmøte i forbindelse med spillemiddelsøknader.

- Videreutvikle samarbeidet med Haldens idrettsråd og Halden kutruråd: Enheten har videreført samarbeidsavtalen med Halden Idrettsråd.

Måloppnåelse

Samarbeidsavtale med Halden kulturråd ble ferdigbehandlet i mars 2018.

- Kulturskole – behov for å utrede alternativ organisering/opplæring og berøringsflater med grunnskolen. Arbeidet er igangsatt. Kulturskolen utvider sitt tilbud med Kulturskole, Sommerkulturskole, samarbeid med korpsbevegelsen i Halden. Kulturskolen har nådd målet med 250 elever i skoleåret 2018. Samarbeid med Flere farger og andre prosjekter i gang.

Halden bibliotek

Biblioteket er kommunens best besøkte kulturinstitusjon. Bibliotekets tjenester er gratis.

Ved en endring i bibliotekloven i 2014 fikk folkebibliotekene et enda klarere samfunnsoppdrag som arena for læring og kulturopplevelser.

Halden bibliotek skal være en pulserende institusjon som formidler aktuell

- Videreføre samarbeid med Østfoldmuseene og DNBE og Opera Østfold: Opptrapping av bidraget til Opera Østfold er innarbeidet i budsjett og økonomiplan. Arbeid med ny organisasjonsmodell for Opera Østfold igangsatt desember 2018.

Funksjonsdelingsavtalen med Det Norske Blåseensemble er videreført i 4 nye år gjeldende fra 2019.

Østfold museene ble i 2017 vedtatt etablert i Fayegården. Driftstilskudd videreført.

- Biblioteket, arbeidet er igangsatt med å utrede tjenestens plass i Os Alle 3 er igangsatt.

informasjon og kunnskap, og vedlikeholder litteraturarven.

Biblioteket er en del av kjernevirksomheten i kommunens kulturtilbud. Biblioteket er et møtested for ulike grupper i befolkningen, og sikrer med sitt fagpersonale at alle får lik tilgang til bibliotekets tjenester.

Halden biblioteks satsningsområder er barn, unge og minoritetsspråklige.

Halden bibliotek består av: voksenavdeling, barne- og ungdomsavdeling og bibliotekavdelingen i Halden fengsel.

Måloppnåelse

- Åpningstiden ved Halden bibliotek er opprettholdt.
- Utlånet av bøker og filmer ved Halden bibliotek var på 105 637 enheter i 2018
- 102876 personer besøkte biblioteket i 2018

- Halden bibliotek gjennomførte 88 arrangement i 2018

Brygga kultursal

Kultursalen har de senere årene spilt en aktiv rolle i byens kulturliv og tilbyr et godt og variert program for alle aldre. Kultursalen har gjennom 2018 markert seg meget positivt gjennom sitt brede og gode tilbud, aktive markedsføring og hadde sitt høyeste besøkstall noensinne på sine 9 år. Det har vært 70 åpne arrangementer fordelt gjennom året. Besøket påvirker i sterk grad byens utesteder, især rundt torget og har således en stor økonomisk betydning for byens uteliv. Kultursalens generelle satsing videreutvikles og utredning av alternative driftsmodeller er igangsatt.

Måloppnåelse

Kultursalen har i 2018 tilrettelagt for et bredt og allsidig program. Kultursalen hadde en inntjening på om lag 6.7 mill. kr, enheten gikk likevel med et merforbruk. Dette er knyttet til blant annet flere solgte billetter for arrangementer i 2019 enn prognosen tilsa, som inntektsføres i 2019.

Ungdomskulturen og rockeopplæring

Ungdomskulturen og rockeopplæring er fortsatt et satsningsområde i Halden.

Rockehuset beholdes som musikkfaglig tilbud og ungdomsklubben Domino som den mest sentrale aktøren i det forbyggende arbeidet for barn og unge innen kultur. Videreutvikling av ungdomstilbudet er et satsningsområde, og i dialog med ungdommene vil det totale aktivitetstilbud bli gjennomgått. Nye lokaler sees i sammenheng med fremtidig tilbud.

Måloppnåelse

Ungdomstilbud, videreføres og videreutvikles. Sak om relokalisering av ungdomstilbudet og tjenestens innhold er igangsatt.

Frivillighetssentralen

Frivillighetssentralen videreføres. Statlige rammer som tidligere har vært gitt direkte til frivillighetssentralen gis i rammen til kommunen fra 2017. Frivillighetssentralen sikres en videre overførsel av statstilskudd på 0,36 mill.kr. Samarbeidsavtale er ferdigstilt. For å videreføre dagens aktivitetsnivå bør det utredes mulighet for flere ansatte.

Måloppnåelse

Ved en videreføring av aktivitetsnivået til frivillighetssentralen bør det utredes om det er behov for flere ansatte.

Styringsindikatorer

Kultur	2015	2016	2017	2018	Mål 2018
Sykefravær	7,40 %	3,00 %	7,50 %	7,50 %	7 %
Økonomi (avvik ift. budsjett)	5,80 %	0,70 %	1,80 %	2,38 %	0 %

Sektoren har kontinuerlig mål om å redusere sykefravær. Sektoren hadde i 2018 et gjennomsnittlig sykefravær på 7,5 %.

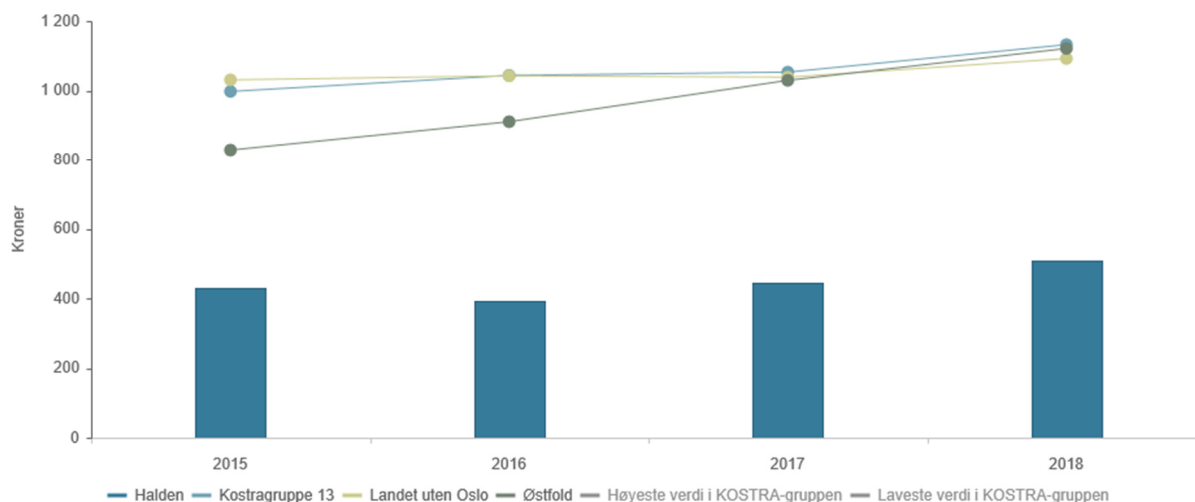
Område	Indikator	Resultat 2018	Mål 2018
Bibliotek	Antall utlån på bibliotek	105 637	115 000
Barn og unge	Besøkstall i vårt ungdomstilbud	4000	6 000
Kulturskolen	Antall elever i kulturskolen	260	250
Kultursalen	Antall arrangement	70	80

Kostra

Andre nøkkeltall	2015	2016	2017	2018	Grp. 13	Østfold	Landet uten Oslo
Netto driftsutgifter aktivitetstilbud barn & unge (F231)	5,4	4,8	5,4	6,0	8,2	9,6	7,5
Netto driftsutgifter til andre kulturaktiviteter per innbygger	397	197	336	330	315	304	304
Netto driftsutgifter til folkebibliotek (F370)	13,6	13,4	13,5	16,0	12,2	12,5	13,1
Netto driftsutgifter til idrett pr innbygger	206	247	126	195	200	136	222
Netto driftsutgifter til aktivitetstilbud barn & unge pr innbygger 6-18 år	430	394	445	509	1 132	1 121	1 092
Korrigerte driftsutgifter til kommunale musikk- og kulturskoler, pr bruker	20 222	21 324	21 413	26 712	21 225	25 187	20 622
Netto driftsutgifter for kultursektoren per innbygger i kr	1 145	1 214	1 231	1 291	2 237	1 833	2 343

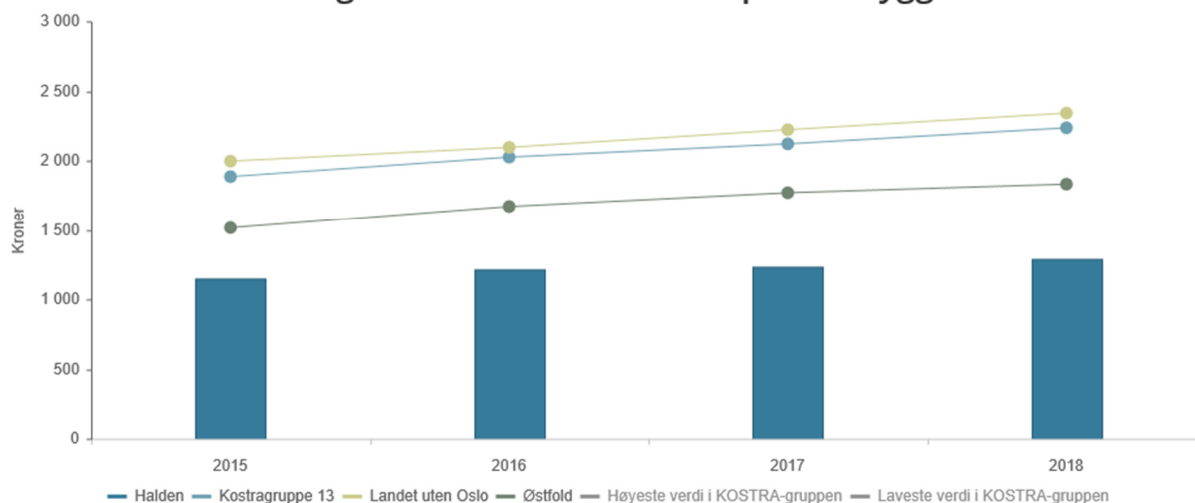
Netto driftsutgifter til aktivitetstilbud barn og unge per innbygger 6-18 år (B)

*) Tallene er inflasjonsjustert med endelig deflator (TBU).

	2015	2016	2017	2018
Halden	430	394	445	509
Kostragruppe 13	997	1 043	1 053	1 132
Landet uten Oslo	1 031	1 042	1 038	1 092
Østfold	828	910	1 029	1 121

Netto driftsutgifter for kultursektoren per innbygger i kroner

	2015	2016	2017	2018
Halden	1 145	1 214	1 231	1 291
Kostragruppe 13	1 887	2 027	2 122	2 237
Landet uten Oslo	1 998	2 097	2 224	2 343
Østfold	1 516	1 672	1 771	1 833

Netto driftsutgifter til aktivitetstilbud barn og unge øker noe i forhold til 2017, og

ligger markant lavere enn Østfold og landsgjennomsnittet. Halden kommune har

lavere driftsutgifter pr. innbygger enn sammenlignbare kommuner.

Driftsregnskap

Kultur	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik
Bruttolønn	17 180	17 640	20 500	20 742	242
Refusjon syke- /fødselspenges	-375	-696	-250	-394	-144
Driftsutgifter	39 811	41 508	41 544	39 857	-1 687
Driftsinntekter	-15 241	-15 375	-16 248	-15 744	504
Totalt	41 374	43 076	45 833	44 461	-1 084

Tall i tusen kr.

Resultatet for 2018 viser et merforbruk på 1 mkr. Hovedårsaken er Brygga kultursal som har et merforbruk på 1,2 mkr. Dette skyldes vesentlig mindre inntekter enn

budsjettet, og høye utgifter i forhold til inntektene

Helse og omsorg

Kommunalavdeling for helse – og omsorg har ansvar for å sikre hensiktsmessige og forsvarlig helse- og omsorgstjenester til innbyggerne i Halden kommune, samt ivareta en effektiv og bærekraftig forvaltning av tilgjengelige ressurser. Tjenestene skal være basert på faglighet og brukermedvirkning, som ivaretar trygghet, verdighet og mestring. Det skal sikres at innbyggerne og tjenestemottakerne i Halden har tillit til at det leveres forsvarlige tjenester og at det bygges opp under egenmestring. Tjenestene skal i størst mulig grad rettes mot forebyggende og helsefremmende tiltak. God ressursutnyttelse, rettferdig fordeling av tjenester, samt virkningsfulle og koordinerte tjenester er målsetningen. Det skal videre legges opp til at den enkelte har en aktiv og meningsfull tilværelse og bygge opp under visjonen om at vi skal arbeide sammen om et godt liv. Sammen med pasienten, pårørende, interesseorganisasjoner, frivillige og andre samarbeidspartnere.

Oppgaver og ansvar

Kommunalavdelingen sitt hovedansvar er følgende:

1. Sykehjemsdrift
2. Omsorgsboliger med heldøgns bemanning.
3. Samlokaliserte boliger til psykisk utviklingshemmede.
4. Bofellesskap for rus – og psykisk uhelse.
5. Dagsenter for personer med psykisk uhelse.
6. Kommunal rus – og psykiatritjeneste.
7. Dagaktivitetstilbud for funksjonshemmede.
8. Dagaktivitetstilbud for eldre og demente.

9. Hjemmesykepleie.
10. Hjemmehjelpstjeneste.
11. Lege – fysio- og ergoterapitjeneste.
12. Legevakt
13. Fengselshelsetjeneste.
14. Støttekontakt, omsorgslønn og avlastningstjenester.
15. Koordinering av tjenester.

Mål og måloppnåelse

Kommunalavdelingen har hatt fokus på økt kompetanse, nærversarbeid, god økonomistyring og samhandling. Det har vært satset på ernæring gjennom kursing av ansatte, innføring av fire måltider, kartlegging av ernæringsstatus og innføring av ernæringsplaner. Det har også vært satset på rus – og psykiatri gjennom samlokalisering av tjenestene i sentrum,

endret organisering og opprettelse av lavterskeltilbud til rusavhengige. Det har det vært en målsetning om å ta i bruk innovative og digitale løsninger i flere deler av tjenesten, både administrativt og i produksjon av tjenester. Det har for øvrig vært gjennomført flere prosjekter for å heve kvaliteten og sørge for kvalitetssikring.

Styringsindikatorer

Helse og omsorg	2016	2017	2018	Mål 2018
Sykefravær i prosent	10,9	10,3	13	8
Økonomi (avvik ift. budsjett) i prosent	0,53	1,87	-0,63	0

Sykefraværet har økt i 2018 og ligger fortsatt et godt stykke unna målsetningen om 8 %. Det har vært jobbet godt og kontinuerlig med NED – prosjektet sammen med NAV, og alle avdelinger har fokus på sykefravær. Samtidig har kommunalavdelingen stått i mange endringsprosesser i 2018, og endring er krevende. Fraværstallene viser at det er behov for å ha stort fokus på sykefravær i tiden fremover.

Regnskapsresultatet for 2018 viser at kommunalavdelingen har forvaltet ressursene på en forsvarlig og hensiktsmessig måte, innenfor de tildelte rammer. Det er et lite merforbruk, som må

sees opp mot at det har vært et økt volum av tjenesteleveranser i perioden. Både samhandlingsreformen og økningen av antall eldre over 67 år gir økt press på de kommunale tjenestene, sammen med en vesentlig økning av behov for avlastningstjenester.

Kommunens måltall har blitt endret fra 2017 til 2018 i tråd med implementering av nye tjenester og kommunens handlingsprogram. I 2017 ble kommunen målt opp mot flere faktorer som var kritiske for effektiv drift av tjenesten, samt faktorer som bidrar til selvhjulpne innbyggere som bor lengst mulig i egne hjem.

Område	Indikator	Mål 2018	Resultat 2018
Dimensjonering/effektivitet Sykehjem	Beleggsprosent	100 %	100 %
Dimensjonering/effektivitet Hjemmebaserte tjenester	ATA – tid (ansikt til ansikt)	55 %	59%

Kompetanse Sykehjem	Antall høyskole / faglært	50/45 %	43/46%
Kompetanse Omsorgsboliger	Antall høyskole / faglært	20/65 %	16/62%
Kompetanse Samlokaliserte boliger	Antall høyskole / faglært	25/45 %	25/45%
Kompetanse Hjemmebaserte tjenester	Antall høyskole / faglært	40/46 %	36/46%
Kompetanse Koordinerende	Antall høyskole / faglært	70/30 %	70/30 %
Kompetanse Rus - psykiatri	Antall årsverk psykiatrisk sykepleier	7	7
Sykefravær Halden helsehus		8 %	9,2%
Sykefravær Sykehjem		9 %	9,3%
Sykefravær Omsorgsboliger		10 %	12,2%
Sykefravær Samlokaliserte boliger		10 %	10,2%
Sykefravær Hjemmebaserte tjenester		10 %	14,1%
Sykefravær Koordinerende		7 %	4,8%
Sykefravær Rus- psykiatri		7%	5,5%
Kvalitet Omsorgsbolig	Antall ernæringskartlagt i omsorgsbolig- i prosent av antall beboere gjennom året.	90	60
Kvalitet Sykehjem	Antall ernæringskartlagt på sykehjem – langtid- i prosent av antall beboere gjennom året.	90	100
Kvalitet Hjemmebaserte tjenester	Antall ernæringskartlagt av personer med vedtak om hjemmesykepleie.	90	Tall ikke tilgjengelig
Kvalitet Samlokaliserte boliger	Antall ernæringskartlagt med vedtak for bistand fra samlokalisert bolig	90	100
Kvalitet Sykehjem/Halden helsehus	Legemiddelgjennomgang siste 12 måneder – institusjon langtid, i prosent	90	100
Kvalitet Sykehjem/Halden helsehus	Etablert 4 måltider/døgn i prosent av antall plasser	50	51
Kvalitet Omsorgsboliger	Etablert 4 måltider/døgn I prosent av antall plasser	50	100
Kvalitet Sykehjem/Halden helsehus	Vurdert av tannhelsepersonell siste 12 måneder – institusjon langtid. Prosent	70	90
Kvalitet Samlokaliserte boliger	Vurdert av lege siste 12 mnd, i prosent av antall brukere.	80	87
Kvalitet Samlokaliserte boliger	Vurdert av tannhelsepersonell siste 12 måneder for personer i samlokalisert bolig	90	85

Kvalitet Omsorgsboliger / Hjemmebaserte tjenester	Antall vedtak om dagaktivitet til demente som ikke bor på institusjon	30	Ikke aktuell
Kvalitet Omsorgsboliger / Hjemmebaserte tjenester	Antall vedtak om dagaktivitet til eldre over 80 år som ikke bor på institusjon	20	13
Kvalitet Hjemmebaserte tjenester	Andel vedtak om hjemmetjenester som er iverksatt innen 15 dager	90%	100%
Kvalitet Koordinerende	Gjennomsnittlig ventetid fra vedtak om støttekontakt er fattet til tjeneste er mottatt.	6 uker	9 uker
Kvalitet Sykehjem	Tid med fysioterapeut på sykehjem	0,55	0
Kvalitet Hjemmebaserte tjenester	Antall trygghetsalarmer	300	295

Kommentarer til indikatorer:

Det er jobbet strategisk for å sikre riktig og god kompetansesammensetning, og det har vært mange tiltak for å fremme en økning av ansatte med fagbrev og høyskole. Dette har vist en økning av ansatte med fagbrev og høyskole i 2018, men vi har fortsatt en vei å gå innenfor noen enheter for å nå måltallet. Tett og god dialog og samarbeid med tillitsvalgte anses avgjørende i arbeidet fremover.

Når det gjelder innføring av 4 måltider er målet for 2018 nådd. Videre utbredelse vil skje i 2019 for å sikre 4 måltider på alle langtidsplasser, både i omsorgsboliger og sykehjem.

Ernæringskartlegging gjennomføres og måles på bakgrunn av helse – og omsorgs satsning på ernæring hvor kartlegging er et av virkemidlene, i tillegg til 4 måltider, ernæringsplaner og opplæring av ansatte. Måltallene er nådd for alle med institusjonsplass, men for hjemmeboende jobbes det fortsatt med å få dette fast innarbeidet og muligheten for å hente ut registreringer. Måltallene for omsorgsboligene er ikke nådd fullt ut, og i hjemmebaserte tjenester har vi utfordringer med å hente ut riktig data.

Effektivitet på bruk av institusjonsplasser og ATA (ansikt til ansiktstid) i hjemmesykepleien er svært høy. Ideelt sett

ligger begge scorane høyere enn ønskelig. Beleggsprosent på institusjonsplass bør ideelt sett ligge noe under 100 for å kunne ta imot pasienter når behov oppstår. En beleggsprosent på 100 innebærer at det i perioder er overbelegg. For høy ATA – tid i hjemmesykepleien medfører mindre tid til nødvendig samhandling med bla leger, oppfølging av akutt syke pasienter, oppfølging av medisinerings overlapp, rapportering og dokumentasjon. En ATA – tid på 55 % er ansett å være ideel, men med stadig krav til mer effektiv drift, må også ATA tiden vurderes om kan være høyere. Dette viser en svært effektiv hjemmesykepleie.

Vedtak om hjemmetjenester iverksettes raskt og alle får sine tjenester levert innen fristen vår på 15 dager, noe som er bedre enn målsetningen var.

Legemiddelgjennomgang og vurdering fra tannhelsepersonell er godt bredt ut for alle pasienter på institusjonsplassene våre hvor resultatet er bedre enn målet. I samlokaliserte boliger er målet nådd for 2018 hva gjelder legevurdering og måltallet for alle som skal ha vurdering fra tannhelsepersonell er nesten nådd. Dette er indikasjoner som sikrer helseoppfølgingen for hver enkelt bruker.

Dagaktiviteter til hjemmeboende eldre og hjemmeboende demente er i dag vekselvis

med og uten vedtak. Dette er en lavterskeltilbud for å forhindre ensomhet, fremme aktivitet og bistå for at eldre/demente kan bo hjemme så lenge som mulig. Før det kan tas ut rapporter må det derfor fås opp et system som teller begge kategorier, og det er ikke ønskelig å gjøre tilbudet mer

byråkratisk enn nødvendig. Krav om søknad og vedtak for å få tilbud om dagaktivitet vil typisk kunne gjøre tilbudet mer tungvint å håndtere, og medføre færre brukere. Rapportering på denne indikatoren er dessverre ikke klar.

Kostra

	2015	2016	2017	2018	Østfold 2018	Grp. 13 2018	Landet uten Oslo 2018
Netto driftsutgifter pr innbygger til pleie- og omsorgtjenesten, konsern**	15 445	16 320	16 320	16 897	19 322	17 643	18 827
Netto driftsutgifter, pleie og omsorg pr innbygger 67 år og over*	105 768	108 135	105 614	106 114	113 600	115 612	119 013
Netto driftsutgifter, pleie og omsorg pr innbygger 80 år og over*	357 675	374 303	377 385	389 039	418 854	417 525	424 323
Korrigerte brutto driftsutgifter til hjemmeboende, pr. innbygger **	10 411	10 710	10 842	11 345	10 840	10 517	10 515
Korrigerte brutto driftsutgifter, institusjon, pr. kommunal plass*	1 189 951	1 203 658	1 191 693	1 192 958	1 203 270	1 247 562	1 210 805
Korrigerte brutto driftsutgifter, diagnose, behandling, re-/habilitering, pr. innbygger**	1 733	1 746	1 828	2 018	1 311	1 379	1 628
Andel plasser i enerom i pleie- og omsorgsinstitusjoner	98,9%	98,9%	99,5%	97,8%	97,5%	97,7%	98%

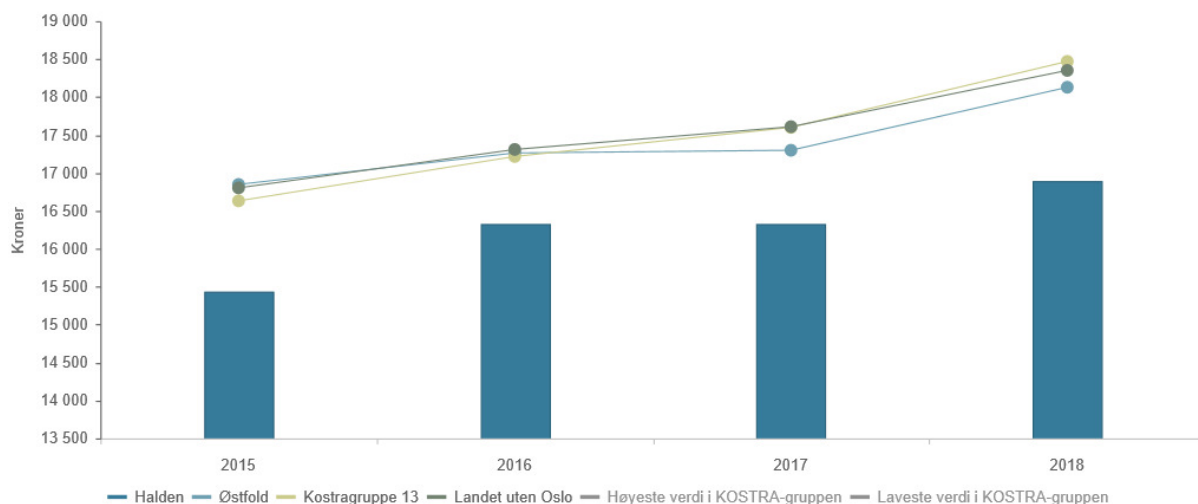
* Justert for inflasjon med deflator

** Justert for utgiftsbehov og inflasjon med deflator

Netto driftsutgifter pr. innbygger til Pleie og omsorg (B)

*) Tallene er inflasjonsjustert med endelig deflator (TBU).

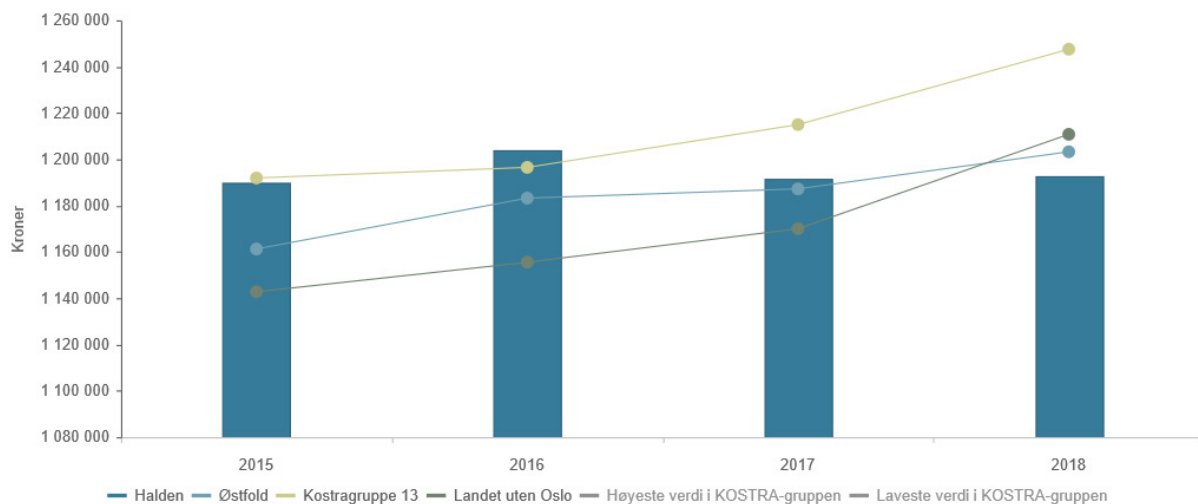
**) Graf er justert med utgiftsbehov

	2015	2016	2017	2018
Halden	15 445	16 320	16 320	16 897
Østfold	16 848	17 264	17 299	18 129
Kostragruppe 13	16 632	17 217	17 601	18 470
Landet uten Oslo	16 803	17 309	17 609	18 352

Korrigerte brutto driftsutgifter, institusjon, pr. kommunal plass

*) Tallene er inflasjonsjustert med endelig deflator (TBU).

	2015	2016	2017	2018
Halden	1 189 951	1 203 658	1 191 693	1 192 958
Østfold	1 161 273	1 183 254	1 187 247	1 203 270
Kostragruppe 13	1 191 959	1 196 527	1 215 012	1 247 562
Landet uten Oslo	1 142 778	1 155 553	1 170 045	1 210 805

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Netto driftsutgifter pr. innbygger til pleie – og omsorgstjenesten er på kr. 1 897,-. Kostnaden ligger under gjennomsnittet av kostragruppe 13, Østfold og landet U/ Oslo for øvrig. Dette vitner om et svært effektiv tjeneste og hvor fokus på inntektsoptimalisering gir resultater. Den samme ses på netto driftsutgifter til pleie og omsorg pr. innbygger over 67 år, hvor majoriteten av tjenestene gis. Korrigerte brutto driftsutgifter pr. hjemmetjenestemottaker har økt. Flere og flere omfattende tjenester gis i hjemmet og sett opp mot høy ATA tid, så viser dette en svært effektiv drift. Hjemmebaserte tjenester har økt volum i tjenestene uten å øke kostnadene tilsvarende.

Kostnad pr. institusjonsplass ligger marginalt høyere enn 2017. Institusjonene mottar pasienter med et helt annet sykdomsbilde og er mer behandlingskrevende, noe som blant annet er synlig på kostnader til medisiner, som har økt markant. Behandling startes oftere i sykehuset for å ferdigbehandles i kommunen. Dette er kostnadskrevende både i forhold til medisiner og personell. I tillegg er det sett en utvikling av flere personer med demens med tidvis store utageringer og behov for økt personal for å ivareta tryggheten til den demente, øvrige pasienter og ansatte. Kostnaden ligger lavere enn resten av østfold, kostragruppe 13, samt landet for øvrig.

Driftsregnskap

Helse og omsorg	Regnska p 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik
Bruttolønn	626 965	651 597	678 910	679 933	1 023
Refusjon syke- /fødselspenger	-37 767	-34 015	-37 777	-35 946	1 831
Driftsutgifter	207 836	198 522	220 031	213 174	-6 857
Driftsinntekter	-213 107	-214 745	-237 085	-237 055	30
Totalt	583 927	601 360	624 079	620 106	- 3 973

Tall i tusen kr.

Endelige regnskapstall for 2018 viser kr. 624 millioner kroner og kommunalavdelingen leverer et negativt resultat på 3, 9 millioner kroner. Driftsinntektene er økt med over 10% sammenlignet med 2017. Dette er et resultat av fortsatt høyt fokus på inntektsoptimalisering, noe som er en forutsetning for å holde kostnadene på tilsvarende nivå. Refusjon sykepenger er

11% høyere enn i 2017 og harmonerer med at sykefraværet har økt. Andre driftsutgifter har også økt med 10,8% i forhold til 2017 og skyldes overliggere samt nye brukere på avlastning. Fastlønn har økt med 4,1% i forhold til 2017 og skyldes først og fremst lønnsvekst, men også fokus på å ha fast ansatte i drift og i mindre grad leie inn personell fra bemanningsbyrå.

Teknisk

Kommunalavdeling teknisk leverer tjenester på mange områder som har en vesentlig betydning for kommunens innbyggere og næringsliv. Tjenestene er rettet mot et mangfold av oppgaver knyttet til saksbehandling, forvaltning og driftsoppgaver. Kommunalavdelingen er en viktig samfunnsaktør og skal utøve god service, godt håndverk og stå for god og likeverdig saksbehandling. Vi skal tilby kommunens innbyggere en stabil vannforsyning med høy kvalitet, ha en avløpsstruktur og rensegrad som er i tråd med det til enhver tid gjeldende regelverk og tilby en god renovasjonsordning som tilfredsstiller innbyggerens behov. Kommunalavdelingen er også en viktig bidragsyter på tvers av kommunalavdelingene i kommunen og har som mål å bidra til at ansatte og brukere av kommunale bygg kan utøve sitt virke i trygge og hensiktsmessige omgivelser. Kommunalavdelingen tilstreber å være en nyttig og verdifull bidragsyter til det mangfold av idretts- og kulturbegivenheter som finner sted i Halden.

Oppgaver og ansvar

Administrasjonen er saksbehandler for hovedutvalg plan, teknisk, landbruk og miljø samt Havneutvalget. Videre utarbeider administrasjonen også saker for Hovedutvalg for samfunnsutvikling og kultur. Kommunalavdelingen har ansvar for gjennomføring av politiske vedtak og utarbeidelse av områdets planverk. Sektoren hadde i 2018 47 politiske saker til behandling i HPTLM og 27 referatsaker til orientering. I tillegg kommer saker til utvalg for samfunn og kultur.

Kommunalavdelingen har i 2018 hatt følgende enheter:

- Kommunalteknikk
- Plan og miljø
- Eiendom, havn og avfall
- Brann og feiervesen

Kommunalteknikk utarbeider hovedplan VA og iverksetter tiltak i henhold til denne, herunder planlegging og bestilling av vedlikehold av vannbehandlings- og renseanlegg og kommunens vann- og avløpsnett. Kommunalteknikk v drift renser avløpsvann i henhold til rensekrav og produserer drikkevann i henhold til drikkevannsforskriften, samt sikrer distribusjon av dette. Det gjennomføres også enkelte prosjekter i henhold til Hovedplan VA. Driftsmessig vedlikehold av veier, gater, parker og friluftsarealer

tilligger også kommunalteknisk. Kommunalteknisk drift vedlikeholder og reparerer også kommunale kjøretøy, maskiner og utstyr.

Enhet Plan og miljø har i seg avdelingene Miljø og landbruk, plan, byggesak og geodata. Plan og miljø ivaretar også plan og byggesaker for Aremark kommune.

Geodataseksjonen foretar oppmålingsforretninger, grensejusteringer og grensepåvisninger. Tildeler adresser, utarbeider megleroppgaver, behandler søknader om seksjonering, digitalisering av reguleringsplaner samt oppdatering av kartverk. Adresseoppdateringen i Halden er nå 100%. Halden er den første store bykommunen i Østfold som har nådd dette målet.

Byggesaksseksjonen foretar behandling av byggesøknader etter Plan- og bygningsloven med forskrifter. Gjennomfører også tilsyn, ulovlighetsoppfølging, gjennomføring av forhåndskonferanser og generell veiledning av byggesaker.

Planseksjonen behandler eksterne og interne reguleringsforslag i samsvar med Plan- og bygningsloven og utarbeider egne kommunale reguleringsplaner. Seksjonen behandler også innkomne delingssøknader

Miljø og landbruk uttaler seg i forhold til reguleringsplaner, delingssaker og byggesaker innen fagområdene landbruk, forurensning og biologisk mangfold. Videre utføres det saksbehandling i henhold til gjeldende lovverk, herunder forurensningsloven, konsesjons- jordlov- og skoglovsaker. Avdelingen gjennomfører også tilsyn ved pålegg om rensing av private avløpssystemer i henhold til handlingsplan for spredte avløp. Avdelingen er tilskuddsforvalter innen område jord/skog og fører tilsyn/kontroll med gjennomførte tiltak (eks. produksjonstilskudd, RMP-midler, SMIL-midler, NMSK-midler og skogfondsordningen) og det utføres rådgivning ved utforming av søknad om bygdeutviklingsmidler til Innovasjon Norge. Ansvar for viltforvaltningen, kommunens viltnevd og fallviltgruppa ligger også under Miljø- og landbruk. Avdelingen gjennomfører og tilsyn ved pålegg om rensing av private avløpssystemer jf. handlingsplan for spredte avløp og gjennomfører prøvetagninger i alle kommunens bekker.

Enhet Eiendom, havn og avfall har i seg kommunens eiendomsforvaltning, drift og

Mål og måloppnåelse

Sektoren har gjennom de siste årene utarbeidet styringsindikatorer for driften. Hensikten med dette er å i større grad kunne sikre gode tjenester for innbyggerne i Halden kommune og samtidig identifisere fremtidige utviklingsområder. Arbeidet med indikatorer er en kontinuerlig prosess med mål om gi kontinuerlig forbedring.

Halden kommune leverer kvalitativt godt og nok vann til kommunens innbyggere. Alle prøver og analyser er innenfor de krav som stilles i henhold til drikkevannsforskriften. Sektoren har de siste årene optimalisere driften ved Erte vannbehandlingsanlegg. Det vises i denne sammenheng også til ferdigstilt UV-anlegg som optimaliserer rensingen av vann til byens befolkning. I løpet av 2017 og 2018

forvaltning av Halden havn, drift og forvaltning av Rokke avfallsplass samt renovasjonsområdet. Eiendomsavdelingen planlegger og gjennomfører kommunens store investeringsprosjekter, Idd, Bergheim og Os, samt en rekke større og mindre prosjekter. Videre forvaltes, driftes og vedlikeholdes kommunens eiendommer og bygningsmasse. I 2018 kjøpte kommunen ved Eiendom Risum vgs fra Østfold Fylkeskommune .Eiendommen huser nå Halden kommunale kompetansesenter. Østfold Fylkeskommune er fortsatt leietaker i store deler av lokalitetene frem til nye lokaler er etablert i sentrum.

Brann og feiervesenet driver forebyggende brannvern og tilsyn i særskilte brannobjekter

Brann- og redningsberedskap er kommunens beredskap mot akutt forurensning på land og i vann. Deltar videre i interkommunalt arbeid i Østfold, samt svensk-norsk samarbeid innenfor ulykke, brann og redning. Feiing og tilsyn med boliger og fyringsanlegg.

er også reservevannskilde etablert og er med det med på å sikre vanntilførselen ytterligere. Les mer om dette under eget avsnitt om VA.

Vi produserer i dag ca. 140 % av idealforbruket av vann til forbruk i forhold til det vi vet om innbyggernes og industriens gjennomsnittsforbruk. Ideelt sett bør dette tallet ned på 120%. Kommunens arbeid med Smart vann og fremtidige digitale vannmålere vil være en viktig faktor i dette arbeidet. En mer riktig vannproduksjon vil medføre reduserte utgifter for innbyggerne samtidig som vi vil ha en bedre kontroll på hvor og når lekkasjer oppstår. Dette vil også medføre en mer riktig fordeling av kostnader knyttet til vannforbruk da det i større grad enn i dag betales for faktisk vannforbruk. Dette vil også medføre at

befolkningen vil bli mer bevisste på vannforbruk generelt. Det er et paradoks at vi i Norge i dag produserer og renser vann til utmerket drikkevannskvalitet som brukes i toalettet når vi nå ser at et hele byer med

veileta infrastrukturer andre steder i verden faktisk er tomme for vann.

Mål- og resultatstyring

Tekisk	2016	2017	2018	Mål	Merknad
Sykefravær	5,7 %	5,2 %	4,9%	5,0 %	
Økonomi	-1,4 %	-2,3 %	1,0 %	0 %	Avvik i forhold til budsjett

Område	Indikator	Resultat 2018	Mål 2018
Vann	Prosent produsert vann til forbruk basert på idealvannproduksjon 11 000 m3/døgn	140 %	100 %
	Andel prøver som oppfyller forskriftens krav til kvalitet	100 %	100 %
	Andel ledningsbrudd reparert innen 8- timer	83 %	100 %
	Andel vannprøver med pH-verdi innenfor mål.	100 %	100 %
Avløp	Andel tilknyttede etter utsending av henstilling/pålegg/år	47 %	100 %
	Andel slam minimum kvalitetsklasse 2	100 %	100 %
	Renset avløpsvann i forhold til idealavløpvmengde 11 000 m3/døgn	110 %	100 %
	Rensegrad i prosent av målt mengde fosfor i vannprøver inn og ut av renseanlegg (res. Ihht godkjenning fra FM i forb. med utbygging)	90,8%	90 %
	BOF	94%	70%
	KOF	84%	75%
VVA-anlegg	Antall arbeidsulykker	0	0
Vei	Opprettholde veikapital	82 %	82 %
Byggesak	Saksbehandlingstid disp.søknader (tidlig <6mnd)	2,0 mnd.	< 3 mnd.
	Andel omgjøringer i % av antall klager	1/4	< 10 %
	Andel saker behandlet innen 3 ukersfristen	83 %	100 %
	Andel saker behandlet innen 12 ukersfristen	93 %	100 %
Geodata	Andel oppmålingssaker behandlet innenfor frist - 16 uker.	100 %	100 %
	Andel megleroppgaver behandlet innenfor frist - 5 dager.	100 %	100 %
	Andel ferdigstilte saker i matrikkel innenfor frist - 5 dager.	100 %	100 %
Plan	Andel plansaker gjennomført innen frist - 12 uker.	100 %	100 %
Miljø	Andel oppgraderte renseanlegg i kommunen.	82 %	85 %
	Tilsyn - andel oppgarderte renseanlegg som fungerer.	88 %	80 %
Eiendomsmasse	Gjennomførte tilsyn særskilte brannobjekt etter standardkrav DSB (NY)	93 %	100 %

Nye styringsindikatorer er KOF og BOF. BOF5 er mengden av organisk materiale som kan brytes ned biokjemisk (mikrobiologisk) etter 5 dager. Dette er et mål på mengden organisk materiale som er tilgjengelig for biologisk nedbrytning i det aktuelle tidsrommet (vanligvis 5 dager). Oksygennivået i vannet måles ved oppstart og etter 5 dagers inkubasjon ved 18-22 grader C.

Krav i utslippstillatelse: minst 70% når BOF overstiger 25 mg/l.

KOF - Mengden av organisk materiale som kan brytes ned kjemisk. Gir et mål på den totale mengden av organisk materiale. Krav i utslippstillatelse: minst 75% når KOF overstiger 125 mg/l.

BOF og KOF måles for å finne ut av oksygenforbrukende kapasitet i avløpsvannet. Høyt oksygenforbruk i vann vil føre til oksygenmangel og forråtnelse i naturen, og gir også luktproblemer.

Lekkasjer er en faktor som påvirker innbyggerne i større og mindre grad.

Å nå målet om reparasjon innen 8 timer krever også at andre eksterne aktører er tilgjengelige –for eksempel kabelpåvisning. Måloppnåelse for 2018 er her på 83%.

Vi rensset i 2018 i snitt 110% av vannet som produseres. Dette som en følge av innlekk i avløpssystemet.

Vedrørende indikator; «Andel tilknyttede avløpsnett etter utsending av henstilling/pålegg» er dette en utfordrende indikator å rapportere på da det er 6+6 mnd frist for påkobling. Pr 2018 er ca 47% av påleggene gitt ferdigattest.

Sektoren opplever i høy grad kunne levere gode resultater i forhold til effektiv saksbehandling. Målet er en god og effektiv tjeneste til kommunens innbyggere. Faktorer som påvirker saksbehandlingstiden er faktisk arbeidsstyrke og kontinuitet. Sektoren er sårbar for sykdom, permisjoner og

oppsigelser samtidig som nyansatte krever opplæring. Dette er forhold som også påvirker resultatene i rapporteringen.

Geodata-avdelingen rapporterer om 100 % måloppnåelse for sine styringsindikatorer når det gjelder 16-ukersfristen. Indikatoren vedrørende behandling av megleroppgaver er igjen tilbake på 100%. Adresseoppdateringen i Halden er nå 100%. Halden er den første store bykommunen i Østfold som har nådd dette målet. For femdagers fristen innen matrikkelføring er indikatoren på 100% måloppnåelse. På plan er målet å behandle alle planforslag innen gitte frister. Et mål de i 2018 har klart å nå.

Byggesak har i 2018 gradvis forbedret måloppnåelsen og har 93 % måloppnåelse innenfor 12 ukersfristen og 83 % innfor treukersfristen. Andelen saker som er behandlet innenfor lovbestemt frist er trolig noe høyere enn registrert. Registreringene i Byggesaksregisteret er ikke helt korrekte, bl.a. er saker med mangler i en del tilfeller ikke ført opp med stopp i tidsberegningen.

I september-oktober var det fortsatt for lite ressurser på Byggesak for å kunne ta unna saksmengden innenfor tidsfristene.

Indikatoren som omhandler spredte avløpsanlegg har synliggjort fremgangen i arbeidet med å oppgradere private avløpsanlegg. Framgangen er alltid størst i begynnelsen, og avtar etter hvert som vi nærmer oss full opprydding. Det eneste området som gjenstår er Rokke – Fjerdingsane, og noen husstander i område som er planlagt off. kloakert i Berg, i retning fengselet. Dette utgjør til sammen ca 150 hus. Når disse er tilkoblet i løpet av 2019 vil oppryddingen i spredte avløp (bolig) være 100%.

Halden kommune ligger fortsatt godt an til å nå årets mål og innen 2021 å oppfylle krav nedfelt i EUs vanddirektiv.

Indikatoren knyttet til andel private renseanlegg som fungerer viste pr desember 2018 en måloppnåelse på 88%.

Når det gjelder tilsyn særskilte brannobjekter ligger Halden brannvesen godt an ihht planlagte tilsyn. 93 % av tenkte tilsyn er gjennomført. For

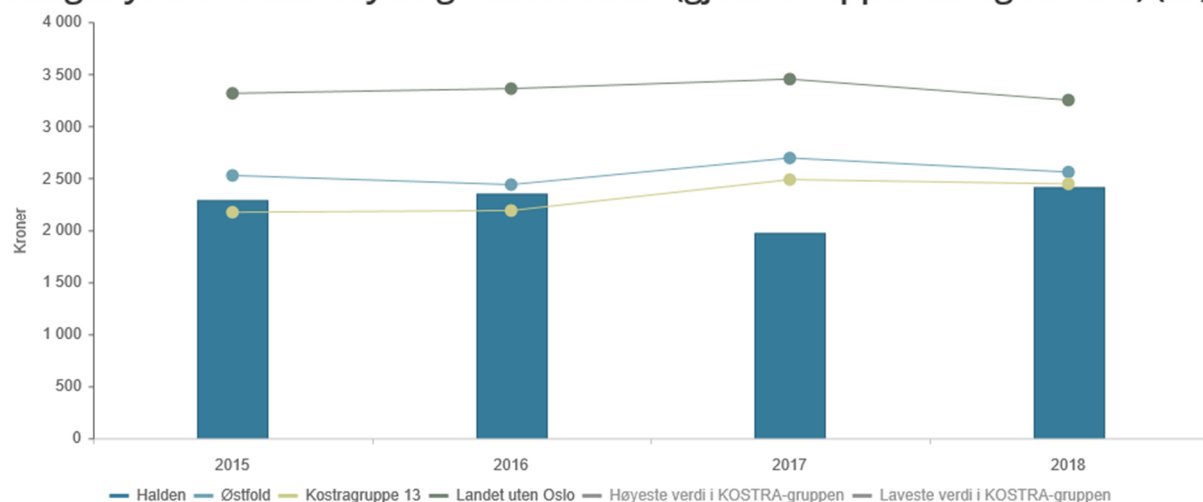
2019 endres denne indikatoren til å gjelde: «Forebyggende arbeid – risikobaserte grupper og objekter»

Dette fordi DSB har endret fokus fra måloppnåelse i tradisjonelle tilsyn i særskilte brannobjekter til bruk av forebyggende ressurser etter risiko i samfunnet. Å kun måle tilsyn blir derfor ikke dekkende for hvordan forebyggende arbeid i Halden brannvesen utøves

KOSTRA

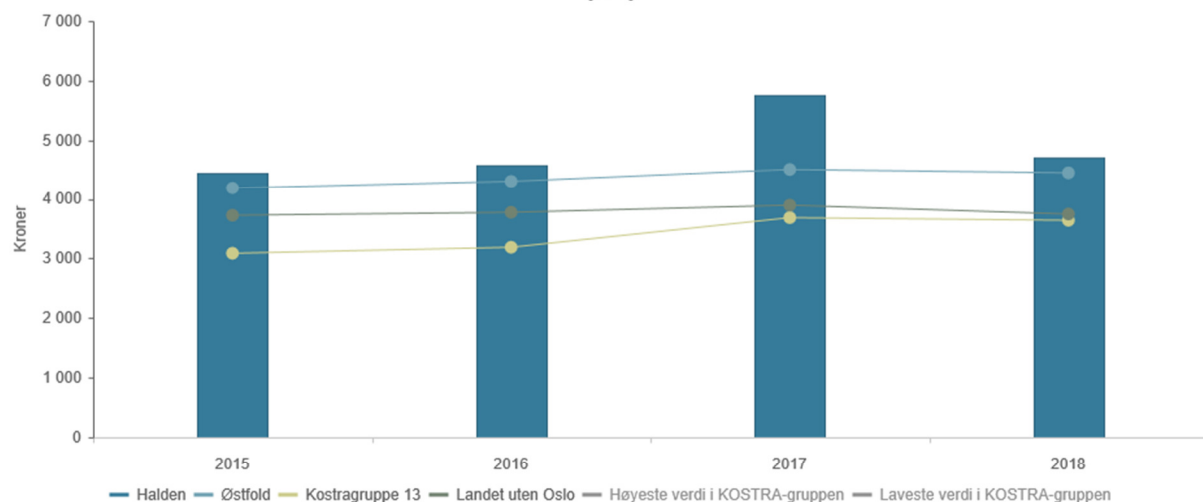
	2015	2016	2017	2018	Østfold 2018	Grp. 13 2018	Landet u/Oslo
Netto driftsutg. til kommunal eiendomsforvaltn. Pr. innbygger Enhet : Kr	2 391	2 639	2 813	3 030	4 533	5 029	5 376
Utgifter til vedlikeholdsaktiviteter i kommunal eiendomsforvaltning pr. m ²	20	28	29	17	87	112	103
Samlet areal på formålsbyggene i kvadratmeter per innbygger Enhet m ²	3,4	3,5	4,1	7,6	4,8	4,4	4,9
Netto driftsutgifter i kr. pr. innbygger Kommunale veier og gater	570	535	625	645	784	1023	1144
Årsgebyr for vannforsyning (gjelder rapporteringsår+1) (enhet kr.)	2 294	2 360	1 968	2 420	2562	2449	3252
Årsgebyr for avløpstjenesten (gjelder rapporteringsår+1) (enhet kr.)	4 443	4 584	5 747	4 708	4450	3639	3745
Årsgebyr for avfallstjenesten (gjelder rapporteringsår+1) Enhet Kr	2 271	2 271	2 471	2 471	2 356	2 622	2 682
Andel fornyet spillvannsnett, gjnsnitt siste tre år Enhet : Prosent	1,1	0,9	0,5	1,2	0,6	-	0,6

Årsgebyr for vannforsyning - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)

	2015	2016	2017	2018
Halden	2 294	2 360	1 968	2 420
Østfold	2 530	2 442	2 697	2 562
Kostragruppe 13	2 177	2 193	2 490	2 449
Landet uten Oslo	3 317	3 362	3 453	3 252

Årsgebyr for avløpstjenesten - ekskl. mva. (gjelder rapporteringsåret+1) (kr)

	2015	2016	2017	2018
Halden	4 443	4 584	5 747	4 708
Østfold	4 189	4 305	4 506	4 450
Kostragruppe 13	3 085	3 186	3 684	3 639
Landet uten Oslo	3 724	3 774	3 894	3 745

Kommentarer til KOSTRA-tallene

Halden kommune har oppgradert store deler av ledningsnettene de seneste årene da det har vært et stort behov for investering og fornyelse av gammelt nett. Plan for separering av ledningsnett er omfattende og det er store områder som fornyes hvert år. Separering av avløpsnett vil si at det legges en ledning for spillvann (avløp fra wc, sluk, dusj osv.) Dette vannet føres til det kommunale renseanlegget for rensing. Samtidig legges det en spillvannsledning som tar vann fra tak, gårdsplasser, veier osv., og fører dette vannet til en resipient, for eksempel havnebassenget, en bekk el. Etter at anlegget er ferdigstilt sendes det ut pålegg til huseierne p, å legge om sine private stikkledninger på samme måte. Gamle, kommunale vannledninger blir samtidig skiftet ut.

Oppgraderingen gir, naturlig nok, også en lavere gjennomsnittsalder for spillvannsnettene. Dette er positivt siden lav alder bør indikere høy kvalitet på anleggene. På tross av høy investeringstakt

og store forbedringer for kommunens innbyggere blant annet når det gjelder sikring av vanntilførsel, lekkasjesøk og rensmengde på vann og avløp, har kommunen hittil lugget forholdsvis stabilt når det gjelder gebyr-økninger.

Når det gjelder eiendom og eiendomsforvaltning har ressursene i 2018 vært lave i forhold til de kommuner vi kan sammenlikne oss med. Det har også vært en reduksjon i vedlikehold per kvm, da kommunen i slutten av året har hatt en stor økning i antall kvm. Halden kommune ligger derfor for øyeblikket på et mye høyere nivå enn Østfoldkommunene, når det gjelder samlet areal på formålsbygg pr innbygger. I Østfold ligger utgifter til vedlikeholdsoppgaver på et snitt på ca. 87 kroner pr innbygger. Halden kommune har til rådighet 17 kroner pr innbygger, altså ca. 20%. For landet for øvrig uten Oslo ligger tilsvarende tall på 103 kroner pr innbygger.

Driftsregnskap

Teknisk	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik
Bruttolønn	83 216	89 437	98 016	95 489	-2 527
Refusjon Syke/fødselspenger	-2 105	-2 323	-2 571	-2 014	557
Driftsutgifter	89 074	96 169	116 375	109 776	-6 599
Driftsinntekter	-103 884	-113 638	-129 488	-121 758	7 731
Totalsum	66 300	69 644	82 332	81 494	-838

Tall i tusen kr.

Resultat på rammeområde Teknisk var i 2018 et merforbruk på ca. 0,84 mill. kr. Gjennom året har det blitt arbeidet aktivt for å få god kontroll på økonomien og det jobbes kontinuerlig for å redusere utgifter og øke inntekter. I hovedsak knyttes det negative avviket for 2018 seg til sommeren skogbranner.

Brannvesenets store merforbruk i forbindelse med skogbrannene, ble kun delvis dekket opp av Fylkesmannens skjønnsmidler.

Bruk av/avsetning til fond 2018:

Feier 546 103,- bruk

Byggesak	1 400 420,-	bruk
Plan	403 493,-	avsetning
Geodata/oppmåling	929 575,-	avsetning

Avsatt skatt overskudd på Rokke avfallsanlegg: 2 100 000 mill. kr.

VAR

VAR	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik
Bruttolønn	17 206	15 748	20 944	18 241	-2 703
Refusjon Syke/fødselspenger	-963	-591	-526	-197	328
Driftsutgifter	148 069	169 278	149 392	135 760	-13 632
Driftsinntekter	-164 313	-184 435	-169 810	-153 803	16 007
Totalsum	0	0	0	0	0

Tall i 1000 kr.

Selvkostområdet for vann endte totalt med et merforbruk på ca. 8,5 mill. kr. Området opplever noe uforutsigbarhet med tanke på antall nye vannmålere og svingninger i inntekter som følge av dette. Merforbruket er ført mot bundet driftsfond for vann. Det var planlagt at kommunen skulle bruke fondsmidler for vann i 2018, da området hadde fondsmidler som etter retningslinjene for beregning av selvkost var foreldet. Det vil si at det var innkrevd for mye gebyrer over en 5 årsperiode som burde ha vært benyttet. Disse midlene er nå tilbakeført til innbyggerne ved at gebyrnivået for 2018 ikke økte i like stor grad som antatt lønns- og prisvekst.

Selvkostområdet for avløp endte totalt med et merforbruk på 9,3 mill. kr. Dette er ca. 5 mill. kr. mer enn budsjettert og skyldes høyere avskrivninger/renter enn budsjettert, samt at fond for slam ble skilt

ut som et eget selvkostområde med tilhørende fond (i henhold til retningslinjene for beregning av selvkost).

Selvkostområdet for slam endte totalt med et mindreforbruk på ca 0,7 mill. kr. Beløpet ble avsatt til det nyopprettede bundne driftsfondet for slam.

Selvkostområdet for renovasjon endte totalt med et merforbruk på 4,9 mill. kr. Som på område for vann hadde renovasjonsordningen fondsmidler som etter retningslinjene for beregning av selvkost var foreldet. Det vil si at det var innkrevd for mye gebyrer over en 5 årsperiode som burde ha vært benyttet. Disse midlene ble i 2018 tilbakeført til innbyggerne ved at gebyrnivået for 2018 ikke økte i like stor grad som antatt lønns- og prisvekst.

Oppgjør på VAR-området blir foretatt i henhold til retningslinjene for beregning av selvkost for kommunale tjenester. I 2018 har vi følgende resultat og avregning mot fond for Vann, Avløp, Slam og Renovasjon:

Vann	8 787 182,-	bruk
Avløp	9 343 281,-	bruk
Slam	689 437,-	avsetning
Renovasjon	4 898 402,-	bruk

Havn

VAR	Regnskap 2016	Regnskap 2017	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik
Bruttolønn	2 662	2 808	3 387	2 954	-434
Refusjon Syke/fødselspenger	0	-8	0	0	0
Driftsutgifter	4 481	4 154	6 653	3 927	-2 726
Driftsinntekter	-7 143	-6 955	-10 040	-6 881	3 160
Totalsum	-1	0	0	0	0

Tall i 1000 kr.

Regnskap for havneområdet blir behandlet i henhold til havne- og farvannsloven og resultat blir følgelig ført mot fond beregnet til fremtidig havnevirkksomhet. I 2018 hadde området et samlet overskudd på ca. 2,45 mill. kr. Fordelt på tre områder; farled